1863. N°. 66. Woensdag 19 Augustus. Twaalfde Jaargang.

JAVA-BODE.

NIEUWS-, HANDELS- EN ADVERTENTIE-BLAD VOOR NEDERL.-INDIE.

Abonnementsprijs per half jaar.
Voor Batavia . . . . f 12,50.
" Java . . . . " 15,—.
" de Buitenbezittingen . . . . . " 15,—.
" Nederland . . . . " 22,50.
De betaling geschiedt vooruit — Brieven franco.

Hoofd-Bureau: te Batavia bij H. M. VAN DORP; Agenten: te Samarang, DE GROOT, KOLFF & Co. en G. C. T. VAN DORP; te Soerabaija, LE ROY & Co.; te Passeroean, BEIJERMANS & Co.; te Cheribon, BLOK & Co.; te Tagal, Mevr. de Wed. G. M. VAN DORP; te Madioen, C. A. VAN DER VOORT; te Padang, VAN ZADELHOFF & FABRITIUS; te Amboina, A. HARMSEN & Co.; te Makassar, K. SUTHERLAND, en voor Nederland, J. NOORDENDORP, Pijpenmarkt te Amsterdam.

De JAVA-BODE verschijnt op Woensdag en Zaturdag van elke week, vóór posttijd.

Prijs der Advertentiën.
Voor de vijf woorden . . . . f 0,50.
" idem bij eerste of meerdere herhaling " 0,25.
Behalve het Zegel voor den Lande.
Advertentiën voor de Mail-Editie dezelfde prijs.
Inzending der Advertentiën op den dag der uitgave vóór 12 uur.

Bij deze Courant behooren twee
BIJVOEGSELS.

Sluiting der Fransche Mail,
op Donderdag den 27sten Augustus.
De Engelsche Mail
op Maandag den 31sten Augustus.

Vendutiën.

Donderdag 20 Augustus
Voor het commissiehuis van John Pryce & Co.
Vrijdag 21 Augustus
Voor het commissiehuis van van Riet & Wijnveldt.
en
Hout-vendutie door John Pryce & Co.
Zaturdag 22 Augustus.
In het Vendu-locaal.
Maandag 24 Augustus
Voor het woonhuis van den heer G. Batten door van Slooten Morgan & Co.
en
Voor het commissiehuis van Schreuder & van der Crab.
Dingsdag 25 Augustus
Voor het woonhuis van den heer Buijs door Gebrs. Roselje & Co.
en
Voor het commissiehuis van van Slooten, Morgan & Co.
Woensdag 26 Augustus
Voor het commissiehuis van den Heer van Hemert op Passer Bahroe.
en
Voor het commissiehuis van van den Abeelen & Co.
Donderdag 27 Augustus
Voor de Boedelkamer.
en
Voor het commissiehuis van Gebrs. Roselje & Co.
Vrijdag 28 Augustus
Executie bij Khouw Hoetpie op Angké.
en
Voor de toko van John Brown.
en
Hout-vendutie door John Pryce & Co.
Zaturdag 29 Augustus
In het Vendu-lokaal.

ADVERTENTIËN.

Getrouwd:
Y. STRIKWERDA,
Controleur 3de klasse te Pamangkat,
en
W. VAN DER MOLEN.
MONTRADO, den 23 Julij 1863. (3152)

Getrouwd:
W. F. ITZIG HEINE
en
J. M. W. DE JONG.
SAMARANG, 6 Augustus 1863.
Eenige Kennisgeving. (3129)

Getrouwd:
CHARLES JOSEPH DE FICQUELMONT
met
GESINA SCHNELLE.
BATAVIA, 8 Augustus 1863.
Eenige Kennisgeving. (3094)

Getrouwd:
J. H. VAN GELDEREN
met
A. G. HOEKWATER,
Wed. van *C. G. Brandenburg.*
BATAVIA, 18 Augustus 1863. (3171)

Voorspoedig bevallen van een ZOON *H. D. Koll-*
geb. Weijergang.
MAKASSAR, den 3den Augustus 1863. (3131)

Bevallen van eene DOCHTER *E. H. Falk, Farnell.*
BATAVIA, 12 Augustus 1863.
Eenige Kennisgave. (3109)

Bevallen van eene DOCHTER *D. C. M. Quinting,*
echtgenoot van
P. R. CARELS.
BATAVIA, 13 Augustus 1863.
Eenige Kennisgave. (3099)

Voorspoedig bevallen van eenen ZOON *H. D. W. Kohr, Hofland.*
SAMARANG, 15 Augustus 1863.
Eenige kennisgave. (3162)

Voorspoedig bevallen van een ZOON *W. L. Kahle,*
echtgenoot van
H. C. KLINKERT.
BUITENZORG, 16 Augustus 1863.
Eenige Kennisgave. (3168)

Voorspoedig bevallen van eene DOCHTER *J. H. W. Vrijenburg,* geboren *van Reijn.*
BATAVIA, 16 Augustus 1863. (3166)

Op den 2den Julij jl. overleed te Doorn (Provincie Utrecht), na een langdurig lijden, onze hartelijk geliefde Nicht *Marretje Catharina de Wilde.*
L. STEITZ,
G. STEITZ,
geb. *Kamphuis.*
BATAVIA, 15 Augustus 1863.
Eenige Kennisgave. (3161)

Heden overleed in den ouderdom van 60 jaren, onze geliefde Vader de Heer *H. T. G. Trouerbach,* in leven gepensioneerd ambtenaar.
Diep betreurd door de nagelatene familiën.
W. R. TROUERBACH.
W. G. TROUERBACH.
MAKASSAR, 26 Julij 1863.
Eenige Kennisgave. (3130)

Departed this life *Archibald Cambell Mac Gregor* in the 53d year of his age, beloved husband of
A. F. MAC LENNAN.
PASAROEAN, 6th August 1863. (3113)

Aan boord van het Schip *Cortgene* overleden onze Zoon *Pieter Herbertus,* oud 19 jaren.
H. J. W. VAN LAWICK VAN PABST,
J. P. L. VAN LAWICK VAN PABST,
Mente.
SOLO, 12 Augustus 1863. (3140)

Overleden te Samarang op den 8sten dezer, in den ouderdom van 32 jaren, de Heer *Charles Brodie, Junr.,* in leven Gezagvoerder van het Ned. Ind. Schip *Sara Eleonora,* geliefde broeder van
J. P. BRODIE.
BATAVIA, 15 Augustus 1863. (3127)

Op den 9den dezer overleed aan eene hevige kortstondige ziekte, in den ouderdom van ruim 41 jaren, de Heer *Fredrik Hendrik Tiedeman,* diep betreurd door zijne weduwe, betrekkingen en vrienden.
BATAVIA, 15 Augustus 1863. (3108)

VENDUTIE
op Donderdag den 20 Augustus 1863,
voor het Commissiehuis van
JOHN PRYCE & Co.,
van eene groote partij IJZERWERKEN, bestaande uit: Zagen, Koperen en IJzeren Sloten, Houtschroeven, Tangen, Hand- en Bankschroeven, Aanbeelden, Snij-IJzers, Messen, Scharnieren, Hengsels, enz., enz. (3132)

Op de Vendutie
van Donderdag 20 Augustus,
worden nog verkocht:
50 Vaatjes Puike Boter.
(3195) JOHN PRYCE en Co.

Op de Vendutie
van Donderdag, den 20 Augustus,
worden nog verkocht:
E C No. 5/6. 2 kisten elk inh.
36 riemen Propatria Papier,
25 kistjes à 2 doz **Haantjes Bier,**
Zoomede:
2 fraaije **Hazewindhonden** en eene **Brak,**
pas aangebragt.
(3116) JOHN PRYCE & Co.

Tot sluiting van Rekening
zal op de Vendutie van Donderdag den 20 Augustus worden verkocht:
Een klein partijtje prima kwaliteit
Havannah SIGAREN,
als:
38 kistjes à 100 stuks EL ACIERTO.
28 do. " 200 do. MARTINEZ.
16 do. " 200 do. LA SEMIRAMIS.
6 do. " 250 do. LA FLOR.
4 do. " 200 do. LA HEROINA.
4 do. " 260 do. ESPERANZA.
3 do. " 250 do. BALTIMORE CLUB,
18 do. " 100 do. do.
8 do. " 250 do. ELCINTO DI ORION,
4 do. " 500 do. RIO TIONDO.
Zoomede:
6 kisten fijne BORDEAUX WIJN,
ieder inhoudende:
1 dozijn ST. JULIEN MÉDOC.
1 " CANTEMERLE MÉDOC.
1 " CHATEAU LAFITTE.
1 " HAUT SAUTERNES.
(3133) JOHN PRYCE & Co.

Op de Vendutie
van Donderdag 20 Augustus
worden nog verkocht,
tot sluiting van rekening:
50 kisten à 4 doz. Haantjes Bier,
afgetapt door BROEKSMIT.
Eene partij **HAMMEN,**
12 Engelsche KROONLAMPEN,
van 4, 3 en 2 Lichten.
Zoomede:
Eene partij Restant GESCHENKGOEDEREN, als: GOUD GALLON, FLUWEEL, GEBROCHEERDE ZIJDE, enz.
(3186) JOHN PRYCE & Co.

HOUT-VENDUTIE
op Vrijdag den 21 Augustus 1863, op het Heemradenplein, door
JOHN PRYCE & Co.
(3154)

VENDUTIE
op Vrijdag 21 Augustus 1863,
voor het Commissiehuis van
van Riet & Wijnveldt,
van
Diverse Dranken en Provisien,
Glas, Aardewerk, Kramerijen.
Benevens:
3 kisten fijn **Behangsel Papier.**
(3118)

Vendutie
op Maandag 24 Augustus 1863,
voor het Commissiehuis van
Schreuder & van der Crab,
van diverse Handelsgoederen,
als: een partij Glas-, Aarde- en Porceleinwerk, Wagen- en Bendijlantaarns, Zweepen, Amerikaansche Wipstoelen, Koffijmolens, Kinderpetten, Kantoorlampen, Wandelstokken, Sigaren Kokers, Provisien, Dranken, enz., enz. (3191)

VENDUTIE
op Maandag, 24 Augustus 1863,
wegens verhuizing,
voor het woonhuis van den Heer
BATTEN,
op *Batoe Toelies,* achter de Weeskamer,
door
Van Slooten, Morgan & Co.,
van diverse Meubelen,
bestaande uit Spiegels en Schilderijen, Hang- en Tafellampen, Stoelen, Canapés, Kasten, Ledikanten, Tafels, Knapen, Porcelein-, Glas- en Aardewerk, Rijtuigen, Paarden, Tuigen, enz. (3185)

VENDUTIE
op *Dingsdag 25 Augustus 1863,*
voor het Commissiehuis van
Van Slooten, Morgan & Co.,
zonder reserve, van diverse
IJZERWERKEN,
een factuur prachtige Schilderijen, rollen Zeildoek, Hollandsch Touwwerk, **een partij Engelsche Zeep,**
etc. (3184)

VENDUTIE
op Dingsdag den 25 Augustus,
door
GEBRS. ROSELJE & Co.,
wegens vertrek:
ten Huize van den Heer
D. N. BUIJS,
op *Tjilitan* aan de 10de Paal,
van een netten Inboedel, als Spiegels en Schilderijen, divers Meubilair, Kristal- en Glaswerk, Porcelein, Kenkengereedschappen enz.
Verder:
1 Mylord, 1 Nieuwe Tentwagen, 1 Bendie, 1 Span goed gedresseerde Wagenpaarden, enz. (3192)

VENDUTIE
op Woensdag den 26 Augustus 1863,
voor het Commissiehuis van
VAN DEN ABEELEN & Co.,
van:
Puike BOTER, Roode WIJN in kisten en ankers, RHIJNWIJN, Gedroogde APPELEN in vaatjes, 100 Vaten Amerikaansch MEEL.
60 Pakken Java TABAK.
140/m. Y-HONG-BO SIGAREN,
en voor Rekening des Boedels van wijlen TJOA-TIOK, een half Aandeel in twee stukken Tuin- en Grasland, gelegen Buurt Kampong Sawa, Verponding No. 6992. (3193)

VENDUTIE
op Donderdag den 27 Augustus 1863,
voor het Commissiehuis van
Gebrs. ROSELJE & Co.
van Japansch Lakwerk,
Spiegels en Schilderijen, Porcelein, Glas-, en Aardewerk, Propatria-Papier, Parfumerien, een factuur Blikwerk, waaronder Lampkappen, Bronzen Lantarens, Kantoorlampjes, Theestoofjes, Geldtrommels, Vogelkooijen en diverse Manufacturen en Karpetten, Provisien, Dranken, etc. (3190)

De Agenten der *Bataviasche Weeskamer* alhier zullen op MAANDAG den 31sten Augustus a. s., door tusschenkomst van het **Vendukantoor** verkoopen:
plus minus 250 ton
STEENKOLEN,
voor rekening van den Faillieten boedel van J. F. HECKLER, bij kavelingen van 10 Ton.
De Agenten voornoemd,
VAN ZADELHOFF.
F. V. WAARDENBURG.
INDRAMAIJOE, 11 Augustus 1863. (3148)

Op Donderdag den 27 Augustus 1863,
in het Lokaal van het Kollegie van Boedelmeesteren, ten overstaan eener Kommissie uit hetzelve, voor Rekening van onderscheidene Boedels, als:
MEUBELEN, enz.
En ten 10 Ure, de volgende Perceelen:
Voor Rekening des Boedels van wijlen den Chinees LIM ANSENG,
1/2 gedeelte in het PERCEEL gelegen te *Tanah Sareal,* Verponding No. 5249, en
Voor Rekening van den Inlander ABDUL SALAM, en de Inlandsche vrouw NORAINNIE,
2028/4400 gedeelte in het PERCEEL gelegen te *Kemang,* Verponding No. 5596, vroeger in de *Javasche Couranten* van den 18 en 22 Julij 1863, No. 57 en 58 abusievelijk geannonceerd voor 2370/4400 gedeelte. (3175)

VENDUTIE
op Maandag den 7den September 1863,
wegens vertrek,
ten huize van den Heer **W. Ebbs,** op *Cramat,*
door
CASSALETTE & CO.,
van deszelfs keurigen en bijna nieuwen
INBOEDEL,
bestaande grootendeels uit in Europa vervaardigde Meubelen, te veel om te worden gedetailleerd.
Eene Piano,
uit de Fabriek van SASSENHOFF te Bremen
Eene BILLARDTAFEL compleet, WAGENS, waaronder een Europesche Coupé, goede PAARDEN, KOEIJEN en KALVEREN, BLOEMEN in Chinesche Potten, enz., enz.
Alles Zondag voor een ieder te bezigtigen.
Geene goederen kunnen worden bijgebragt. (3172)

Ontvangen per *Willemina Clara:*
Puike ROLPENS in groote stopflesschen.
id. SAUCIJS DE BOULOGNE.
id. HAMMEN.
id. ROOKVLEESCH.
Gerookte **Ossenhaas** en versche Bergsche **Ansjovisch.**
(3189) VAN DEN ABEELEN & Co.

Pas ontvangen bij

BLOEM & CASPERS,

Versche PROVISIEN in blik,
Gedroogde VRUCHTEN, GROENTE in Vaatjes, ALKMAARDER GORT, ZOETEMELKSCHE KAAS, Puike BOTER, merk *Groenlak*, Engelsche ZUREN, MOSTARD, JAMS, SOEPEN en LOBSTERS, Beste GENUA OLIE, PORTWIJN, MADERA, Holl. BIER, merk *Rendorp*, Goede TAFELWIJN, SELTERSWATER, SAMARANGSCHE BESCHUIT en GEBAK in heele en halve Trommels, MAKASSAARSCHE ROODE VISCH, alsmede:
Een partijtje **Heeren-, Dames- en Kinderschoentjes,**
en Puike BRUINE BOONEN en GROENE ERWTEN, in kleine hoeveelheden voor huishoudelijk gebruik.
(3173)

Ontvangen:
Eene bij uitnemendheid

GOEDE MICROSCOOP,

van Th. Finger te Coblentz,
met toebehooren in kistje. Prijs *f* 120.
(3077) H. M. VAN DORP.

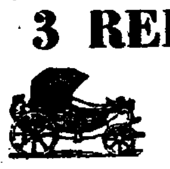
Canon in vaten en kisten, | *Roode*
St. Julien Baour, | *Wijn.*
Cruse et fils frères,
CHAMPAGNE, *Lelegard & Co.*, dito *Vve. Cliquot*, MUSCAT FRONTIGNAN, MALAGA, MADERA, BOURGOGNE, *Hermitage M S*, ROODE en WITTE PORT, SHERRY CORDIAL, VRUCHTEN op Brandewijn, MARASCHINO, RHUM, RHIJNWIJN, GELEIJEN, SALADE-OLIE, VINAIGRE à l'ESTRAGON, PETITS POIS, PATÉS DE FOIE GRAS, TRUFFELS, etc., etc.
(3177) **L. PLATON.**

Ontvangen:
Eene bijzonder fraaije collectie
PHOTOGRAPHIE ALBUMS,
alle nieuw genre en keurig bewerkt.
(3076) H. M. VAN DORP.

ROB BOYVEAU LAFFECTEUR.
(3178) L. PLATON.

---

3 REISWAGENS Britzska's

3 Pony Phaëtons.
3 Cabriolet Phaëtons.
Ontvangen per DER NORD van *Londen*.
(3194) VAN DEN ABEELEN & Co.

Ontvangen per *Amalia Augusta*:
KINDER HOEDJES,
Borduurwol, begonnen Handwerken en Stramine,
Glasperlen in alle kleuren.
(3102) W. LOONEN & Co.

Puike GRASBOTER V D L,
pas ontvangen bij
(3125) SCHREUDER & VAN DER CRAB.

SAUCISSON DE LYON
bij
(3170) WINSSER, DE LANGE & Co.

Heden ontvangen:
Versche Smirna VIJGEN.
id. PRUNES d'ENTE.
Poeder en Vanille Chocolade.
Diverse soorten **KOEK in blikken** van 1 en 4 ps.
Alsmede puike **Gerookte en Stoomzalm.**
(3187) VAN DEN ABEELEN & Co.

De Ondergeteekenden ontvingen per *Amalia Augusta*:
Vijftig kistjes BOUGIES DIAPHANE,
welke aan te bevelen zijn door helderheid van licht en langer duur dan de gewone Bougies.
(3124) SCHREUDER & VAN DER CRAB.

Ontpakt:
De nieuwste soorten Heeren
HOEDEN en PETTEN.
(3103) W. LOONEN & Co.

Ontvangen:
Versche Samarangsche BESCHUIT in blikken.
(3122) SCHREUDER & VAN DER CRAB.

N. PASCAL,

Sluisbrug,
Fabriekant van Sobanen en gros en détail,
heeft de eer het publiek van *Batavia* en *Java* te berigten, dat zijn **MAGAZIJN** voorzien is van
HEEREN-, DAMES- EN KINDERSCHOENEN,
en dat hij een **aanzienlijk rabat** geeft bij verkoop à **Contant.**
(2934)

B A Z A R.

Molenvliet.
Een **COUPEUR** uit Europa gearriveerd zijnde, die zijn vak grondig verstaat, zijn wij in de gelegenheid in den kortst mogelijken tijd alle soorten **Heeren Kleedingstukken** tot zeer billijke prijzen à Contant te kunnen leveren.

Ontpakt:
Mooi assortiment LAKEN, SATIN LAINE en FANTAISIE STOFFEN, Linnen DRILL, Zijden- en Piqué VESTEN, gekl. FLANELLEN voor Morgenjassen, Heeren HEMDEN, blaauwe- en roode BAAI of Jicht Vries. — Molton- en Piqué SPREIJEN. — CORSETTEN. — Fransch en Engelsch MADAPOLLAM. — 7/4 en 8/4 WATERTWIST. — Gekleurde KATOENEN en JACONETTEN. — Witte en gekleurde geglansde VOERING. — ENTREDEUX. — Geborduurde KRAGEN. — Blaauw gestreept VESTENSTOF. — Katoenen DEKENBLADEN. — Zwarte en gekleurde TAF LINTEN. — Zwart FLUWEEL LINT in alle breedten. — 12/4 Damast TAFELGOED en SERVETTEN. — Witte en gekleurde BALLETJES FRANJE. — Effen en gekeperd rood Zwitsersch KATOEN. — NETELDOEK à feston. — 12/4 Zwart CACHEMIRE d'ECOSSE. — KNOOPZIJDE voor Beurzen. — BEURSGARNITUREN. — Geborduurde KINDER JURKEN. — Gekleurde Piqué KINDER COSTUMES. — Witte Satijnen SCHOENEN. — Zwarte MITAINES. — Zwart ZIJDEN FLUWEEL.
(3179) **A. Thomann.**

Soerabaijasche
AARDAPPELEN.
(3106) LEROUX & Co.

Ter perse bij den Boekhandelaar
H. M. VAN DORP, te *Batavia*:
Handleiding voor verschillende CULTURES op Java, door L. WEBER,
onder anderen inhoudende:
GAMBIERCULTUUR en FABRICATIE.
Beknopte Handleiding voor de kultuur van den BOMBYX MORI of TAMMEN ZIJDEWORM van Siam.
Bereiding van PAPIER.
Kultuur der RAMÉ, KOFFO, HENNEP, enz.
(3135)

Pas ontvangen:
Een factuur zeer fijne BORDEAUX-WIJNEN,
alsook exquise PORT, MADERA, CHERRY, CHAMPAGNE en RHIJNWIJNEN.
(3188) VAN DEN ABEELEN & Co.

Bij **G. Kolff & Co.** te *Batavia*,
per mail ontvangen:
I. CATALOGUS der Tentoonstelling van Nederlandsche oudheden en merkwaardigheden, thans te *Delft* gehouden.
II. AANVRAGEN over Concessie BANCK & POOLMAN onderling vergeleken.
III. BUSKEN HUET. *Toespraken* gehouden in de Concertzaal te Haarlem. (3120)

De nieuwe ETAPPE KAART van Java,
zamengesteld door den Kapitein der Genie W. F. VERSTEEG,
zal, zoodra die verkrijgbaar gesteld is, bij den ondergeteekende te bekomen zijn:
I. Opgeplakt met Rollen.
II. Op Linnen geplakt, in Koker, zakformaat.
(3139) H. M. VAN DORP.

ANCIENNE MAISON SEUFFERT.
COMBET successeur,
Vient de recevoir de *Paris* par le navire *Willem Kroonprins der Nederlanden*,
Un grand assortiment de CHAUSSURES en tout genres.
(3112)

PHOTOGRAPHISCH PORTRET
van den
Minister van Kolonien,
genomen naar een Photographie.
Te bekomen bij
(3158) H. M. VAN DORP.

Grande Nouveauté.
Reçu par la malle:
Album Magique de Saugrin
MUNI DE STÉRÉOSCOPE et 30 Belles épreuves PHOTOGRAPHIQUES.
ALBUM arrangé pour la Photographie Stéréoscopique et pour Portraits.
Prijs *f* 50.—, *f* 60.— et *f* 75.—.
(3082) H. M. VAN DORP.

Binnen weinige weken zal bij den Ondergeteekende verkrijgbaar zijn:
De nieuwe Atlas van den Indischen Archipel, door de Heeren
Oehler & Cronenberg vervaardigd, bestaande uit 14 Bladen à *f* **20.—**
Deze ATLAS wordt mede afgeleverd als:
KAART van den Indischen Archipel in 10 bladen op linnen met rollen.
Idem van **Java** in 4 bladen op linnen met rollen.
Te zamen voor den prijs van *f* **45.—**
De aflevering geschiedt à Contant.
H. M. VAN DORP.
BATAVIA, 1863. (3136)

Door H. M. VAN DORP, te *Batavia*,
zijn ontvangen:
MONSTERS
van de door de Koninklijke Saxische en de Wurtembergsche Regering reeds geoctroijeerde
LEIJEN.
Deze LEIJEN dienen tot zelfonderwijs in het schrijven en zijn door vele Opvoedkundigen aanbevolen, en bestemd om de leiding, die de leerling behoeft om de letters te leeren vormen, zoodanig te geven, dat hij in veel korten tijd en met zekerder uitslag, dan bij andere methoden het geval is, het gewenschte doel bereikt.
Tot dat einde zijn de letters in de leijen gegroefd, zoo dat hare vormen een zeker spoor daarstellen, dat de leerling met griffel of stift volgen kan.
Prijs per dozijn f 6.— (3181)

MEUBEL-MAGAZIJN.

TOKO SENIN,
van
B. CHARLES.
Steeds voorzien van alle soorten van
MEUBELS,
beveelt zich aan tot de uitvoering van alle soorten van **Commissiën, verzending en verpakking van goederen, enz.** tot zeer matige prijzen.
(3141)

Magazijn van Papier en Schrijfbehoeften
van
H. M. VAN DORP.
Op nieuw ontvangen en steeds in ruime sortering voorhanden:
Best Hollandsch PROPATRIA, afgesneden en onafgesneden à *f* 9.— per riem en lager.
VELIJN-PAPIER, gewoon en vergé, zwaar, glad en fraai van tint à *f* 9.— en lager.
do. do. in superieure kwaliteit.
Fijn blaauw en wit POST, à *f* 3.— per kwart riem.
do. do. fijnere en zware soorten, groot formaat tot *f* 7.— per kwart riem.
Billet-Papier, Papier illustré, Papier de Luxe,
Groot en klein Mediaan, Kardoes-Papier, Drukmediaan.
Amerikaansche, Hollandsche, Engelsche en Fransche INKTSOORTEN.
ENVELOPPEN, *groote en kleine, met en zonder linnen*, geele, witte en andere kleuren.
Stalen en Ganzen PENNEN, Engelsche GELDLAADJES, SPEELKAARTEN, PERGAMENT-PAPIER, LEIJEN, BIBLIORAPHTEN; COPIEER-PERSEN, TEEKENBEHOEFTEN, CAHIERS-LEIJEN, enz.
LIJSTEN VOOR SCHILDERIJEN EN PHOTOGRAPHIEN.
Photographische Albums. (3081)

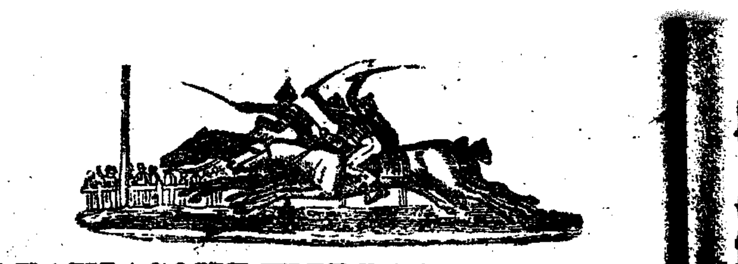
Photographische TYPEN van Java à *f* 2.— per stuk.
Te bekomen bij den Boekhandelaar
(3078) H. M. VAN DORP, te *Batavia*.

HET PHOTOGRAPHISCH ATELIER
van
WOODBURY & PAGE,
op RIJSWIJK is dagelijks, uitgezonderd Vrijdags, geopend van half 8 tot 10 uur 's morgens.
GEZIGTEN en TYPEN van *Java*.
AFDRUKKEN van negatieve PORTRETTEN, ten vorigen jare genomen, zijn te bekomen à *f* 2,— per stuk. (3084)

Boekhandel van H. M. VAN DORP,
HARTMANN, Steinkohlen Bergbau. 1 vol. in 4o. met atlas in folio v. 64 platen.
Christ. MULLER, Constructionslehre der Maschinentheile nebst Resultaten für den Maschinenbau. Met atlas von 34 Tafeln.
DAS BUCH der Erfindungen, Gewerbe und Industrien, 4e auflage. 4 Theile met Suppl. (3080)

Photographische gezigten van Batavia,
door WOODBURY & PAGE,
à *f* 5,—.
te bekomen bij
(3079) H. M. VAN DORP.

De Ondergeteekende deelt hierbij aan de gemeente van *Batavia* mede:
EERSTELIJK: dat van bestuurswege **Brievenbussen** zijn geplaatst op de na te noemen punten, als:
1. aan de *Stadsherberg*.
2. tegen over de brug van *Prinsenlaan*.
3. aan de loods der Harmonie te *Rijswijk*.
4. op den hoek van gang *Scott*, (Koningsplein zijde).
5. bij den tamarinde boom, op den viersprong naar den weg *Menting*.
6. bij de grenspaal op *Kramat* en
7. bij het Militair *Hospitaal*
Ten TWEEDE: dat de *ligting* der brieven, aanvang nemende met **Maandag** den 24sten dezer, geregeld is op navolgende wijze, als:
a. Op gewone tijden, dagelijks door eenen Oppasser met Kar en Paard van de Posterij te Weltevreden, *'s morgens ten half 8 ure* van de Bussen No. 2, 3, 4, 5, 6 en 7, en ten 8 ure van de Bus No. 1, door eenen Brievenbesteller van het Hulppostkantoor in de Stad.
b. Op *Java* postdagen en bij Mailsluiting, zoo voor *Europa* als de *Buitenbezittingen*:
ten 4 ure 's middags van uit het Postkantoor te *Weltevreden* van de Bussen No. 4, 5, 6 en 7; en *ten 3 ure* van uit het Hulppostkantoor in de *Stad* van de Bus No. 1 en vervolgens van No. 2 en 3.
De Resident van Batavia,
(3163) SCHAAP.

BATAVIASCHE WEDLOOP-SOCIETEIT.
Algemeene Vergadering
op Donderdag, den 20sten Augustus
des avonds ten 8 ure,
in de Loods op het *Koningsplein*, ter aanvulling van eenige vacatures in de Directie, enz., enz.
Namens de Directie:
De Secretaris,
(3115) T. PRYCE.

Societeit de Harmonie.
Hoornmuzijk
van het tiende Bataillon van Mr. CORNELIS,
Donderdag **20** Augustus **1863**, ten **8** ure.
Namens de Directie,
(3174) L. J. H. BOUMAN, *Secretaris.*

Maatschappij van Toonkunst.
Algemeene Jaarlijksche Vergadering
op Zaturdag den 29sten Augustus, des ochtends ten 9 ure, in eene der zalen van de HARMONIE.
In die Vergadering zal het **Jaarlijksch Verslag** worden nitgebragt en worden overgegaan tot de benoeming van een President en 2 Leden der Directie ter vervanging der tegenwoordige, die ingevolge het bepaalde bij art. 9 der Reglementen aftreden.
Namens de Directie,
De Secretaris,
(3111) M. P. PELS.

Onder referte aan het Prospectus, opgenomen in de Nos. 62 en 63 van dit blad, hebben de ondergeteekenden de eer aan de ingezetenen van Nederlandsch Indië bekend te maken, dat zij door de **Algemeene Maatschappij van Handel en Nijverheid** gevestigd te *Amsterdam*, gemagtigd zijn om van het door haar gewaarborgd Kapitaal van de **Nederlandsch Indische Handels-Bank** ÉÉN MILLIOEN GULDEN Ned. Ct. of 4000 Aandeelen à *f* 250.— ter inschrijving in Nederlandsch Indië beschikbaar te stellen, en wel op de volgende voorwaarden:
1o. de inschrijving geschiedt gulden om gulden in dier voege, dat voor elk Aandeel van *f* 250.— Ned. Ct. alhier *f* 250.— Ind. Ct. moet gestort worden met bijbetaling bovendien van *f* 2.— per Aandeel tot dekking der onkosten, vallende op het beschikbaar stellen van Aandeelen in Indië; terwijl in geval de koers op Ned. beneden pari (b. v. tot 99½ of 99) terugloopt, ook het te lijden wisselverlies door de inschrijvers moet worden bijgepast.
2o. de eerste Storting van 25 pCt. of *f* 62.50 per Aandeel, met bijpassing van de Sub 1 bedoelde *f* 2.— per Aandeel, zal plaats hebben binnen eene maand na de toewijzing tegen voorloopige recepissen door de ondergeteekenden af te geven, die later volgens annonce ingewisseld zullen moeten worden tegen voorloopige bewijzen van aandeel door het Bestuur der Ned. Ind. Handels-Bank te Amsterdam af te geven.
3o. de gelegenheid tot inschrijving blijft alhier geopend tot 15 October 1863, zullende, ingeval voor meer dan 4000 Aandeelen mogt zijn ingeschreven, de verdeeling der beschikbaar gestelde 4000 Aandeelen geschieden ponds ponds gewijze onder de gezamenlijke inschrijvers, des in verhouding tot het geen door ieder ingeschreven zal zijn.
4o. Zoo spoedig mogelijk na den 15den October 1863 zal aan belanghebbenden schriftelijk kennis worden gegeven, welk getal Aandeelen hun wordt toegewezen, zullende binnen één maand na deze kennisgave de Sub 2 bedoelde 25 pCt. moeten gestort worden.
Inschrijvingen zijn, behalve ten kantore van de ondergeteekenden, ook opengesteld bij de Heeren DORREPAAL & Co. te *Samarang*, FRASER EATON & Co. te *Soerabaija*, J. F. VAN LEEUWEN & Co. te *Macassar*, PAINE STRICKER & Co. te *Padang*, bij wie tevens Prospectussen en Statuten der **Nederlandsch Indische Handels-Bank** verkrijgbaar zullen wezen.
PAINE STRICKER & Co.
BATAVIA, 4 *Augustus* 1863. (3151)

De ondergeteekenden, Agenten van de **Oostenrijksche Lloyd,**
geven door dezen te kennen, dat de prijzen der PLAATSBILLETTEN voor de directe route tusschen
Triest en Alexandrië,
van af den 1 Junij 1863
voor de Eerste Klasse op *f* 15. = *f* 180.—
„ „ Tweede „ „ 10. = „ 10.—
„ „ Derde „ „ 6.— = „ 72.—
met inbegrip van al het benoodigde verminderd zijn.
(3149) E. MOORMANN & Co.

Nederlandsch-Indische Zee- en Brand- Assurantie-Maatschappij.
Algemeene Vergadering
van STEMGEREGTIGDE DEELHEBBERS op Vrijdag den **21sten Augustus aanstaande**, des voormiddags ten 10 ure, ten Kantore der Maatschappij, tot behandeling van de volgende punten:
a. Benoeming van een Kommissaris ter vervanging van den Heer D. SCHUURMAN, benoemd Agent der Javasche Bank te *Soerabaija*.
b. Benoeming van een Directeur ter vervanging van den Heer C. F. W. WIGGERS VAN KERCHEM, opgetreden President der Javasche Bank.
c. Beoordeeling der Balans over het twaalfde Boekjaar, afgesloten onder Ulto. Junij jl., naar luid van art. 20 der Statuten, en bepaling van het Dividend.
De Balans ligt inmiddels ter visie.
Namens het Bestuur van voornoemde Maatschappij:
P. TIEDEMAN, Jr.,
Mede-Directeur.
BATAVIA, 18 Augustus 1863. (3158)

Tweede Nederlandsch-Indische Zee- en Brand-Assurantie-Maatschappij.

Algemeene Vergadering

van STEMGEREGTIGDE DEELHEBBERS, op *Vrijdag den 21sten Augustus aanstaande*, des voormiddags ten 11 ure, ten Kantore der Maatschappij, tot behandeling van de volgende punten:

a. Benoeming van een Kommissaris ter vervanging van den Heer H. W. WOOD, naar elders vertrokken.
b. Beoordeeling der Balans over het tweede boekjaar afgesloten onder Ulto Junij jl., naar luid van art. 20 der Statuten, en bepaling van het Dividend.

De Balans ligt inmiddels ter visie.

Namens het Bestuur van voornoemde Maatschappij:
P. TIEDEMAN, Jr.,
Mede-Directeur.

BATAVIA, 7den Augustus 1863. (3159)

Algemeene Assurantie Maatschappij

HELVETIA,

GEVESTIGD TE

St. Gallen, Zwitserland.

De ondergeteekenden, door bovengenoemde Maatschappij benoemd zijnde tot hare Agenten voor Java, zijn bereid Risico's tegen Zeegevaar op de gewone Conditiën te teekenen.

(3150) E. MOORMANN & Co.

Ned. Ind.

Escompto Maatschappij.

De **Directie** maakt bekend, dat tot nader kennisgave, GELDEN IN DEPOSITO, onder waarborg van het volgefourneerd kapitaal der Maatschappij, zullen worden aangenomen, tot eene rente van **vijf pCt.** 's jaars, mits minstens eene maand in het bezit der Maatschappij blijvende, en voorts met eene wederzijdsche opzegging van 14 dagen.

Eigenaren van thans reeds gedeponeerde gelden worden verwittigd, dat die op 4 September eerstkomende ter hunner beschikking zullen zijn, voor het geval dat zij geen genoegen mogten nemen met de renten reductie van 6 op 5 pCt. 's jaars, in welk geval dadelijke mededeeling aan de Maatschappij wordt verzocht.

TIEDEMAN & VAN KERCHEM,
Directeuren.

BATAVIA, 19 Augustus 1863. (3182)

MACHINERIEN.

PAUL VAN VLISSINGEN & DUDOK VAN HEEL

en

Van Vlissingen, van Heel, Cail Halot & Co., *Amsterdam*.

De Ondergeteekenden, Agenten van genoemde fabriekanten, hebben thans ***alhier***, te ***Samarang*** en ***Soerabaija*** ten verkoop gereed liggen:

Een **SUIKERMOLEN** met cylinders van $24^{1}/_{4} \times 51$ Eng. duimen met Waterwerk, 2 stel kamraderen, Stoommachine van 16 p. kr. met ketel van 20 p. k., hooge drukking, (liggende *alhier*).

Drie complete **DISTILLEER-TOESTELLEN** ter vervaardiging van Arak, waarvan 2 voor 16000 en een voor 21000 litres stroop in 24 uren te verwerken, een toestel ***alhier*** en 2 te ***Soerabaija*** liggende.

Een **SUIKERMOLEN** met Cylinders van 28×56 Eng. duimen, met een dubbel stel kamraderen en waarlooze cylinder, om zoowel door Water als door Stoom te kunnen worden gedreven, liggende te ***Samarang***.

TweeCompleete **VACUUM-INSTALLATIËN**, ieder met ééne pan van $7^{1}/_{2}$ Eng. voeten diameter, een toestel ***alhier*** en het andere te ***Soerabaija*** liggende.

Eene Compleete **STOOMMACHINE** (horizontaal) van hooge drukking, ter drijving van een luchtledig toestel met 2 pannen van $7^{1}/_{2}$ Eng. voeten.

Een **SUIKERMOLEN**, met cylinders van $24^{1}/_{4} \times 51$ duimen, aan eene zijde van kamwielen voorzien, liggende te ***Soerabaija***.

Twee **SUIKERMOLENS** met cylinders van $19^{1}/_{2} \times 35^{1}/_{2}$ Eng. duimen, waarvan een met Waterwerk, een ***alhier*** en een te ***Soerabaija*** liggende.

Eenige **CRUSH-** of **BREEKMOLENS**, om met de hand of met stoom gedreven te worden, liggende ***alhier*** en te ***Soerabaija***.

Eenige stellen **SUIKERPANNEN** voor Batterijen in verschillende afmetingen met brandwerk compleet, liggende te ***Soerabaija***.

Een **STOOMWERKTUIG** van 4 paarden kr. hooge drukking, onder Stoomketel, liggende te ***Soerabaija***.

Gesmeed ijzeren **ASSEN** voor Suikermolens van diverse dimensiën, van af 9 Eng. voeten $\times 11^{1}/_{2}$ duim tot $6^{1}/_{2}$ Eng. voeten $\times 7^{1}/_{2}$ duim diameter, liggende ***alhier*** en te ***Soerabaija***.

Een complete **GASTOESTEL** tot verlichting van private woningen of publieke gebouwen met lampen etc., geheel compleet, liggende te ***Soerabaija***.

Drie ijzeren **HIJSCHKRANEN**, ieder hebbende een Draagvermogen van 4000 kilos, liggende ***alhier*** en te ***Soerabaija***.

Twee complete geheel ijzeren **TABAKSPERSEN**, liggende te ***Soerabaija***.

WAARLOOZE DEELEN voor Vacuums- en Stoomketels, als: ***Barometerglazen***, ***Peilglazen***, ***Stijglazen***, ***Thermometerschalen***, Pitten voor ***Locatelli-Lampen***, etc., liggende te ***Soerabaija***.

Een **SUIKERMOLEN** met cylinders van 30×56 Eng. duimen, liggende te ***Soerabaija***.

Zes complete **VOEDING-MACHINES** voor Stoomschepen met cylinders van 7 en 8 duim diameter.

Terwijl met het Ned. Schip ***Quartet*** naar hier onder weg zijn:

Twee compleete luchtledige **KOOK-TOESTELLEN**, ieder met 2 Pannen van $7\frac{1}{2}$ Eng. voeten diameter, Ketels, Machine, enz.

Twaalf **CENTRIFUGES** met compleet Drijfwerk, in stellen van 2, 4 of 6 stuks te bekomen.

Twee geslagen ijzeren platte **UITDAMPINGS-BATTERIJEN**.

Een groot aantal geslagen ijzeren **KAR-ASSEN** met bussen, tot zeer goedkoope prijzen te bekomen.

Nadere opgaven en teekeningen verkrijgbaar bij

CORN. BETH, te ***Soerabaija***.
ROBERT KAMPF, te ***Solo*** en bij *de Agenten*,
(3056) DÜMMLER EN Co., te ***Batavia***.

De Inteekening op de *Bataviasche Stoomboot-Maatschappij*, tot bevordering van gemeenschap van **Cheribon, Tagal en Pekalongan, (Palembang en de Lampongs),** blijft opengesteld **tot Ultimo Augustus**, als volgt:

Te *Cheribon*: bij de Firma GEBR. SCHALLIG & Co.
» *Tagal*: bij de » A. J. VAN DER VOORT.
» *Pekalongan*: bij de » M. NEUMANN.
» *Samarang*: » » SOESMAN & Co.

Men wordt beleefdelijk verzocht de bewijzen van inteekening zoo spoedig mogelijk in te zenden.

(3144) C. J. BATTEN.

In het COMMENSALENHUIS

van

Mevrouw **WILDANGER**, geb. *Moojen*,
Hoek Gang Secretarie,

zijn nog eenige **KAMERS**, met of zonder **Kost**, disponibel.

(3083)

ATELIER DE PHOTOGRAPHIE,

nouvelle installation.

PORTRAITS depuis 3 florins, tout encadrés.

Mr. C. PARANT venant de recevoir une très forte commission de produits et de marchandises, a l'honneur d'informer le public qu'à partir de ce jour, il peut livrer des portraits, tout encadrés, à 3 florins.

BON MARCHÉ EXTRAORDINAIRE.
RÉDUCTION SUR TOUS CES PRIX.

Pasar Baroe de 8 à 11 heures le matin. (3137)

In het HOTEL DES INDES

zijn te bekomen:

puike Manilla Sigaren Cortados No. 2,

à *f* 70.— per mille. (3180)

PHOTOGRAPHISCH ATELIER

van

C. K. LOURAN,

Batoe Toelies.

Dagelijks geopend van **8 tot 10 uur** des ochtends. (3143)

Mr. PHILLIPS,

Chirurg-Dentist,

Lid van de Odontological Society te Londen,

is dagelijks te spreken ten huize van de Heeren WOODBURY & PAGE, op *Rijswijk*. (3085)

Door den ondergeteekende wordt voor een paar dagen ter leen gevraagd:

Een Portret van den Minister van Koloniën, liefst gravure of groote photographie.

(3117) H. M. VAN DORP.

***f* 16000.—**

onder eerste verband van **Vastigheid,** twee derde gedeelte der getaxeerde waarde tegen eene rente van $6^{1}/_{2}$ pCt. 's jaars, te bekomen bij

J. M. TIEDEMAN, qq.
(3160) Vrouwe V. C. SEMAIL.

WILLIAM HENRY HALL,

Shipping and General Commission Agent,

(3142) ***BATAVIA.***

Particuliere Posterij

tusschen

Batavia en Buitenzorg.

ENGELSCHE RIJTUIGEN met 4 paarden *f* 35.—
dito dito „ 6 „ – 50.—

Adres: *Marine Hotel* en op *Weltevreden* naast het Postkantoor.

(3107) A. COMBES.

Men vraagt voor eene School eene geëxamineerde **Secondante**, kennis van MUZIJK (PIANO) strekt tot aanbeveling. Adres franco onder Lett. A. Z. bij den Heer Boekhandelaar VAN DORP te Samarang.

(3165)

Iemand op middelbaren leeftijd, die vroeger eene Suikeronderneming in exploitatie heeft gebragt, en onlangs uit Europa teruggekeerd is, zag zich gaarne in eene dergelijke onderneming in de naburige Residentiën van *Batavia* op de eene of andere wijze geplaatst.

Informatiën zijn te bekomen letter L., aan het Bureau van deze Courant. (3104)

Wordt te Koop aangeboden:

Een nieuwd gebouwd **IJzeren Schroef STOOMYACHT,** spoedig alhier verwacht wordende.

LANG 50 voet, WIJD 8 voet, HOL $8\frac{1}{2}$ voet.

De MACHINES zijn diagonaal, direct werkende met oscillerende cylinders, gezamenlijk van 10 paardenkracht.

De KETEL is tubulair van best ijzer, op 120 pd. drukking beproefd en van Gouvernements veiligheidskleppen voorzien.

Dit fraaije, kleine vaartuig loopt 8 à 10 mijlen en is uitmuntend geschikt voor haven of rivier gebruik.

Voor nadere bijzonderheden te informeren bij

(3096) HUNTER, HOUGHTON & Co.

Te Koop:

Het **HUIS** op het **Koningsplein**, vroeger bewoond door den Heer *John Pryce*.

(3119) JOHN PRYCE & Co.

Te Koop:

Een gebruikte solide elegante HANDWAGEN met lossen Bok.

Te bevragen bij

C. A. W. CAVADINO,
(3093) Huis *Munder*.

Te Koop:

Engelsche REISWAGENS,

pas ontvangen per „**Nord**"

van LONDEN bij

(3097) HUNTER, HOUGHTON & Co.

Te Huur:

Een **HUIS** in de *Batoe-Toelies*.

A. THIÉBAULT.

(3101)

De Zalf en Pillen van Holloway

zijn een onfeilbaar geneesmiddel voor schurft en alle andere huidziekten. De loomheid, de vermoeijenis en de neerslagtigheid des geestes, die de lijders aan huidziekten gewoonlijk ondervinden, verdwijnen spoedig door het gebruik van de zalf en pillen van Holloway. De doelmatigheid van dit geneesmiddel is zonder weêrga, namelijk in boven genoemde gevallen; en in plaatsen, waar deze ziekten menigvuldig zijn, baren de genezingen verwondering.

Doosjes Pillen à *f* 1— *f* 3.— *f* 5.—.
Potjes zalf à *f* 1.— *f* 3.— *f* 5.—.

Thans à kontant te verkrijgen:

Te Batavia bij S. B. van Kleeff & Co.
» » » Schreuder & van der Crab.
» Soerabaija » D. Mauritz Martens.
» » » J. J. van den Muijsenberg.
» Probolingo » Zimmermann & Co.
» Banjoemaas » M. S. Cheriman.
» Poerworedjo » J. Kalden.
Djokjokarta » Koe Djamboe.
» » » Wed. C. W. van der Laan.
» Soerakarta » M. J. Hanssens.
» Tagal » Mevr. de Wed. van Dort.
» » » A. J. van der Voort.
» Cheribon » W. Galistan.
» » » M. Blok & Co.
» Buitenzorg » A. J. van der Voort.
» » » Schreuder & van der Crab.
» Tjandjoer » Schreuder & van der Crab.
» Salatiga » Q. M. B. Regensburg.
» Samarang » G. C. T. van Dorp, H. L. de Lyon, de Groot, Kolff & Co., Joosten & Co. en bij Soesman & Co.

(3126)

Holloway PILLEN en ZALF,

verkrijgbaar in de TOKO'S te *Batavia*, *Buitenzorg* en *Tjandjoer* bij

(3123) SCHREUDER & VAN DER CRAB.

NIEUWE GENEESMIDDELEN

te KOOP,

te ***Parijs***, 7 Rue de la *Feuillades*, bij de Heeren **GRIMAULT & Cie.**, *Apothekers*.

Oplosbare Phosphoszure IJzeroxyde van Dr. Leras.

Dit nieuwe staalmiddel bevat in vloeibaren toestand de hoofdbestanddeelen der beenderen en van het bloed. Volgens de in de hospitalen te Parijs plaats gevondene waarnemingen, overtreft dit middel de staal melkzure ijzer-, of ijzer-joduur pillen en geneest snel, en zonder verstopping te veroorzaken bleekzucht, maagziekten, slechte spijsverteering, bloedverarming, ziekten van vrouwen, kinderen, enz. Het is het beste toevoegsel tot levertraan, de voortreffelijkste gezondheidsbehouder in warme luchtstreken en voor zwakke of teringachtige gestellen. (3153)

Elixir van Pepsine tot bevordering der Spijsvertering.

Dr. CORVISART, Ridder van het Legioen van Eer en geneesheer van Z. M. den keizer der Franschen, is men de aanwending der Pepsine verschuldigd; het is het maagvocht, of veel meer het gezuiverde spijsverterings beginsel zelve. Wanneer, door eenige oorzaak, dit beginsel ontbreekt, heeft zulks slechte spijsvertering, gastrite, gastralgie, ontsteking der slijmhuid, der maag en ingewanden, oprispingen, slijmerigheid, anemie, verlies der krachten enz. ten gevolge. Het Pepsine elixir, dat zich op de goedkeuring der geneeskundige faculteit der Parijsche Akademie grondt, overwint snel deze verschijnselen en doet de brakingen bij zwangere vrouwen ophouden. (3154)

Plantaardige Inspuiting en Capsules van Matico.

De bladen van den MATICO, een peruaanschen boom, in bovengenoemden vorm bereid, genezen spoedig en onfeilbaar Gonorrhoe, zonder eenige vrees voor schadelijke gevolgen. De beroemde prof. RICORD te Parijs verwerpt thans alle andere middelen. De INJECTIE wordt aangewend bij pas ontstane, de CAPSULES bij meer verouderde of ingewortelde gevallen, die na het gebruik van Copaiva, Cubebe of Metaalaardige Inspuitingen zijn overgebleven. (3155)

BORSTZIEKTEN.

Siroop van onderphosphorigzure Kalk.

Dit nieuwe geneesmiddel, hoogst aangenaam van smaak, onfeilbaar voor de genezing van hoest, verkoudheden, zinkingen, griep, borstontsteking is tevens het krachtigste heelmiddel voor tering. Het stilt de hoest, doet het nachtzweeten ophouden en de zieke verkrijgt spoedig de vorige gezondheid terug. (3156)

GEEN LEVERTRAAN MEER!!

Sirop de Raifort Iodé.

Volgens de verklaringen de geneesheeren in de hospitalen te Parijs en de goedkeuring van verschillende akademiën, wordt deze siroop met het beste gevolg in plaats van de levertraan aangewend, welke zij inderdaad verre overtreft. Zij geneest borst,- klier- en waterzuchtige ziekten, bleekzucht, verloren eetlust, reinigt het bloed en geeft kracht aan het gestel; in één woord zij is het krachtigste bekende bloedreinigingsmiddel, dat niet zoo als het potassium en ijzer-joduur de ingewanden of de maag verzwakt en vooral de zegenrijkste werking op klierachtige kinderen heeft. Doctor Cazenave, van het hospitaal St. Louis te Parijs,, prijs deze siroop bijzonder tegen huidziekten aan. (3157)

Oproeping van Crediteuren.

Verificatie van Schuldvorderingen ten laste van de firma SCHIMMELPENNINCK & Co. in Liquidatie, op 30 September a. s.

Belanghebbenden worden beleefdelijk uitgenoodigd hunne rekeningen zoo veel mogelijk voor medio dier maand te willen indienen.

De Commissie van Liquidatie,
W. CORES DE VRIES,
J. L. VAN GENNEP en
Mr. T. A. KLINKHAMER.

SOERABAIJA, 13 Augustus 1863. (3176)

De ondergeteekende naar Europa vertrekkende, verzoekt alle degenen die iets van hem te vorderen hebben, hunne **Rekeningen** ter betaling in te dienen voor Ultimo dezer.

WILLIAM EBBS.

BATAVIA, 19 Augustus 1863. (3167)

Vertrekkende Personen.

Mevrouw de Weduwe *Arendsen Hein*, geboren *Galup*, verlaat *Java*, haar gemagtigde is *G. H. Arendsen Hein*, te *Pasuruan*. (3114)

Bataviaasch Prauwenveer.

De stoomer **Tjiliwong**, is bestemd tot het afhalen en aan boord brengen van PASSAGIERS van stoomschepen.

Vertrekt ten 7 ure des morgens.

Ligplaats binnen den kleinen boom. (3145)

Slechts weinig bagage kan worden medegenomen

Stoomvaart in den Indischen Archipel.

Het vertrek der Stoomschepen gedurende de maand AUGUSTUS 1863, is geregeld als volgt:

VAN BATAVIA.

naar MUNTOK, RIOUW en SINGAPORE, den 1sten en 15den.
naar SAMARANG en SOERABAIJA, den 7den, 15den, 22sten en 29sten.
naar BILLITON, PONTIANAK en SINGKAWANG, den 8sten.
naar BENKOELEN en PADANG, den 23sten.

VAN SOERABAIJA.

naar SAMARANG en BATAVIA, den 7den, 15den, 22sten en 29sten.
naar MAKASSAR, TIMOR-KOEPANG, DELHI en de MOLUKKEN, den 15den.
naar BAWEAN en BANJERMASSING, den 27sten

Nadere inlichtingen te bekomen op de Stoombootkantoren in de stad, bij

W. CORES DE VRIES, te *Batavia* en
NIEUWVEEN en SCHUIJMER, te *Soerabaija*, te *Samarang*.

(3146)

Vracht en Passage naar Samarang *direct*

om spoedig te vertrekken, wordt aangeboden met het welbekend Ned. Ind. Barkschip

ELLEN,

Kapitein **Wentholt.**

Adres:

(3100) B. KOPERSMIT & Co.

Voor Vracht en Passage

NAAR

Samarang regtstreeksch,

wordt aangeboden het welbekend Ned. Ind. schip

Maria Henriette,

Kapitein WINTER.

Nadere informatien te bekomen bij

De Agenten,
(3169) B. KOPERSMIT & CO.

Passage naar Nederland

wordt aangeboden met het Nederl. Schip

Patriarch Samhiri,

Kapt. G. G. LION,

aan boord hebbendeeen **bekwamen Scheepsdoctor.**

Genoemde bodem **zal tegen einde** Augustus van hier de reis aanvaarden.

Nadere informatien bij de Agenten

VAN OMMEREN, RUEB & Co.

BATAVIA, 15 Augustus 1863. (3105)

Passage naar Nederland,

wordt aangeboden met het snelzeilend en voor den overvoer van Passagiers zoo bijzonder wel ingerigt en alom bekende Fregatschip

Willemina en Clara,

Kapitein G. ABRAHAMS, Jr.

Deze bodem voltregt de reis naar herwaarts in 80 dagen en zal na te Samarang belsden te zijn, tegen het einde der maand September de terugreis aanvaarden.

Voor informatien vervoege men zich te Batavia, bij de Agenten,

HAGER en SCHUURMAN.

Of bij den Gezagvoerder in het Marine-Hôtel, en te Samarang bij de Heeren

(3185) DORREPAAL en Co.

Passage naar Nederland

wordt aangeboden met het Schip

Amalia Augusta,

Kapt. K. C. DE VEER,

voerende eenen Geëxamineerden Doctor, en voorzien van luchtige hutten en doelmatige inrigtingen voor passagiers.

Het vertrek van *Samarang* via *Batavia* is bepaald tegen medio September a. s.

Nadere informatien bij den Gezagvoerder en de Firma JACOBSON & Co., te *Samarang* en alhier bij *de Agenten*,

(3164) METZENDORFF, WILMANS, RUIJS & Co.

DE JAVASCHE BANK.

III.

In een onzer vorige nummers zagen wij, dat de maatschappij »de Bank" genaamd, de zich in een land bevindende, doch hier en daar verspreid en ongebruikt liggende kapitalen verzamelt. Van dat door de Bank verzamelde kapitaal maakt de handelaar gebruik, en koopt zooveel hij voor zijne operatien noodig heeft. Hoe meer dus handel en nijverheid in een land bloeijen, des te grooter zal steeds de aanvraag naar beschikbaar kapitaal zijn, en het is de plicht der Bank om te zorgen, dat het steeds in genoegzame hoeveelheid aanwezig is. Het aan den handel verkochte geld moet zij onophoudelijk door ander trachten te vervangen; voldoet zij daaraan niet, dan komt zij aan hare verplichting te kort.

Men zoude een koopman uitlagchen, die, na vele goederen verkocht te hebben, daarover zijnen nood klaagt en jammerende uitriep: »wanneer men mij al mijne goederen ontneemt, wat zal er van mij worden, ik zal al mijn krediet verliezen en genoodzaakt zijn mijn winkel te sluiten!" en men zoude hem toeroepen: »Laat nieuwe goederen komen in de plaats van degene, die verkocht zijn geworden." Welnu, de Bank verkeert in denzelfden toestand als een koopman; de handelaar koopt het in de kelders der Bank nog ongebruikt liggende kapitaal, en in plaats van daarover ontevreden te zijn, moet zij het verkochte geld door ander doen vervangen. De Bank moet zich niet bezighouden met het aanwezige geld te bewaren. Maar hoe kan de Bank dien voorraad, dien de handel steeds tracht te verminderen, steeds aanvullen? Niet door het koopen van goud of zilver bij vreemden, waardoor aan den eenen kant het geld zou verdwijnen, wat men niet dan met kosten langs een anderen verkregen had. Evenmin door wisseltrekking, want behalve dat een zoodanige wisselhandel eigenlijk niet tot den werkkring eener bank behoort, zoude daardoor de wisselkoers slechts dalen, zonder nog den uitvoer van specie tegen te gaan. Er is slechts één middel om steeds dien voorraad te kunnen aanvallen, namelijk dat de Bank steeds een grooter gedeelte van dat gene, wat den nationalen rijkdom van een land uitmaakt, naar zich toe tracht te lokken, en er bankbilletten voor in de plaats geeft.

Men zal ons tegenwerpen, dat de Bank geen grooter hoeveelheid billetten kan uitgeven, dan er voor het onderling verkeer noodig is, en dat, wanneer zij datgene wat noodig is te boven gaat, terstond de billetten weder ter inwisseling zullen worden aangeboden. Voorzeker zal dit plaats vinden, maar het geheele geheim om steeds een gedeelte van den nationalen rijkdom naar zich te lokken, bestaat daarin voor de Bank, dat zij den omloop der billetten weet uit te breiden, en niets is gemakkelijker dan dit.

Zoodra een bankbillet aan de markt komt verdrijft het de specie, die dan naar de kelders der bank vloeit, en wel vooreerst wegens de meerdere gemakkelijkheid, die het bankbillet verschaft om betalingen te doen, en ten tweede, omdat de bank bij het escompteren alleen in bankbilletten betaalt, en zij, zoo zij weder voor een gedeelte in specie betaling ontvangt, die specie achter houdt.

Het bankbillet verdrijft echter dan alleen het zilver, wanneer het aan alle vereischten voldoet. Een bankbillet van *f* 1000 kan alleen voor betalingen van *f* 1000 en daarboven dienen; voor kleinere betalingen moet men dan specie gebruiken. Met bankbilletten van *f* 500 en *f* 100 is het juist hetzelfde. Toen Pitt geld noodig had tot het verleenen van subsidien in de coalitien tegen Frankrijk, deed hij de Bank billetten van 1 £ uitgeven. Het door Pitt gegeven voorbeeld moest door elke bank nagevolgd worden, steeds moesten zij billetten van mindere waarde uitgeven, waardoor zij steeds in staat zonden worden gesteld, het aan den handel verkochte geld door ander te vervangen.

Hoe goed dit middel ook moge zijn, er moet echter nog iets anders bijkomen, zal men over de gevolgen geheel te vreden zijn.

Ten einde den omloop van een bankbillet te verzekeren, is het een bepaald vereischte, dat de inwisseling voor ieder op elk oogenblik gemakkelijk geschieden kan, en die inwisseling is slechts daar gemakkelijk, waar de bank een agentschap heeft. Op de plaatsen waar zulk een agentschap niet bestaat, kan men het bankbillet eigenlijk niet als *geld*, maar slechts als een *wissel* op een naburige plaats beschouwen. Het bestaan van een aantal agentschappen is dus voor het uitgeven van bankbilletten van een gering bedrag een noodzakelijk vereischte. Vooral in kleine plaatsen, mits er slechts een agentschap bestaat, waar men de billetten gemakkelijk kan inwisselen, zijn de billetten van een gering bedrag van groot nut.

Men brengt hier tegen in, dat de bankbilletten van een gering bedrag in tijden van krisis zeer veel bezwaren zullen opleveren, dat het bestaan van vele agentschappen het aanwezig zijn van veel specie voorraad noodzakelijk maakt, en dat de minder beteekenende agentschappen de kosten niet zullen goed maken. Hoewel deze bezwaren niet geheel van gewicht ontbloot zijn, zoo moet men niet uit het oog verliezen, dat zij zeer goed tegen het monopolie dat de bank geniet opwegen. Indien dus de bank die bezwaren te gewichtig vindt, dan moet zij ook van haar monopolie afstand doen, en wanneer zij met particulieren geheel gelijk staat en zij niet meer boven hen bevoorrecht is, zal men van haar ook geene opofferingen meer vorderen.

Voldoet de Javasche bank nu aan de hier ontwikkelde beginselen? Niemand zal het ontkennen, dat de Javasche bank aan handel en nijverheid alhier belangrijke diensten bewezen heeft, maar ieder zal ook met het oog op de hier boven ontwikkelde beginselen moeten toestemmen, dat die diensten veel grooter hadden kunnen zijn.

Op den 5en Augustus jl. was er in de kas der Javasche Bank, volgens daarvan gedane mededeeling, aanwezig aan wettige betaalmiddelen eene som van *f* 14,231,731.90, terwijl het cijfer der in omloop gebrachte bankbilletten, daarbij gevoegd de som der opeischbare gelden, de som van slechts *f* 17,698,665.46 bedroeg, zoodat er voor eene som van *f* 3,466,934.56 aan bankbilletten meer in omloop was, dan er specie aanwezig was. De toegestane emissie boven de specie nu bedraagt *f* 8,400,000, en er is dus voor een bedrag van *f* 4,933,065.44 minder in omloop dan is toegestaan. De Bank had dus, terwijl zij zich nog geheel binnen de perken van haar octrooi bewoog, in allen gevalle voor omstreeks 5 millioenen guldens meer aan handel en nijverheid kunnen verstrekken, een waarlijk voor deze gewesten niet onbelangrijke som, en waarvan vooral in de laatste tijden door velen een uitstekend gebruik had kunnen worden gemaakt.

De som, die handel en nijverheid hebben moeten derven bedraagt echter meer, want had de bank voor *f* 4.933,065.44 meer aan bankbilletten uitgegeven, dan had zij ook meer in kassa gehad, en daar het haar steeds is toegestaan voor *f* 8,400,000 meer aan bankbilletten uit te geven, dan er in kassa aanwezig is, zoo had zij hare operatien nog veel verder kunnen uitstrekken. Handel en nijverheid hebben dus in het geheel die som moeten derven, die gelijk staat aan het verschil tusschen de som die werkelijk in omloop is en de som die bij de tegenwoordige inrichting en bij het nu in werking zijnde octrooi der Bank, en den tegenwoordigen maatschappelijken toestand daarbij ook in aanmerking genomen, alhier in omloop had kunnen zijn. Met andere woorden: het cijfer der nu in omloop zijnde bankbilletten bedraagt *f* 16,647,600; wanneer echter de Bank aan hare verplichtingen voldaan had, dan had bij den tegenwoordigen maatschappelijken toestand het cijfer der in omloop zijnde bankbilletten p. m. *f* 30,000,000 kunnen geweest zijn, zoodat de geheele som die door den handel en de nijverheid is gemist geworden, eigenlijk omstreeks *f* 14,000,000 bedraagt.

Gaat men daarenboven na, hoezeer de werking der Bank ten voordeele van handel en nijverheid door de bepalingen van het octrooi zelve wordt belemmerd, dan komt men tot het besluit, dat de voordeelen aan handel en nijverheid verschaft nog veel grooter hadden kunnen zijn.

Volgens art. 28 toch van het octrooi kan de Bank slechts billetten ter waarde van *f* 1000, *f* 500, *f* 300, *f* 200, *f* 100, *f* 50, *f* 25 en *f* 10 uitgeven. Houdt men hierbij den maatschappelijken toestand van Indie in het oog, dan zal men, gelijk reeds dikwijls is betoogd geworden, terstond inzien dat het bedrag van *f* 10 voor een bankbillet van de minste waarde, voor Indie althans, veel te hoog is. Een bankbillet van *f* 10 in Europa staat alhier, in dit opzicht, gelijk met een bankbillet van *f* 5, zoodat de Bank, om het zelfde nut te weeg te brengen als een Bank in Europa, mede bankbilletten van de waarde van *f* 5 in omloop had moeten brengen. Kon zij daarenboven nog billetten van *f* 2,50 uitgeven, zoo zoude zij den kleinhandel alhier een zeer groote dienst bewijzen en zich zelve zeer bevoordeelen. Het is meermalen aangetoond geworden, hoe groot nog de behoefte voor den kleinhandel en zelfs voor particulieren is aan papier van be trekkelijk geringe waarde. Wel is waar bestaat er reeds een maatschappij, die aan die behoefte reeds eenigsints is tegemoet gekomen, maar behalve dat die maatschappij nog geenszins met de Bank kan vergeleken worden, zoo wordt de Bank hierdoor nog in het geheel niet belet mede papier van geringe waarde uit te geven, en het is te wenschen dat spoedig door de directie der bank voorstellen daartoe gedaan worden.

Met die uitgifte van papier van geringe waarde moet echter voor het welslagen een vermeerdering van het reeds bestaande getal agentschappen noodzakelijk gepaard gaan. Wij zeiden het reeds dat het billet slechts daar als geld beschouwd wordt, waar het gemakkelijk kan ingewisseld worden. Reeds bezit de Bank agentschappen te Samarang en te Soerabaija, die beiden steeds de beste uitkomsten opleverden. Volgens het laatste verslag bedroeg de zuivere winst te Samarang verkregen *f* 124.852.87 en te Soerabaija zelfs *f* 326.009.83. De tegenwoordige Directie, die bewezen heeft dat de belangen van handel en nijverheid alhier haar naauw ter harte gaan, zal voorzeker met het oog op die uitkomsten ook geene bezwaren hebben tegen de oprichting van nieuwe agentschappen op die plaatsen, die zullen blijken geven daaraan groote behoefte te hebben.

Bij de schoone toekomst, die geheel Java en vooral handel en nijverheid nu tegemoet gaan, zal die uitgifte van betrekkelijk geringe waarde bezittende bankbilletten, en de gelijktijdige oprichting van nieuwe agentschappen van onberekenbaar nut zijn, en vooral ook, met het oog op de nieuwe geldkantoren, die alhier weldra verschijnen zullen, ook voor den voortdurenden bloei der Bank zelve zeer noodzakelijk zijn.

In de memorie van toelichting bij het door de Regering ingediende ontwerp van wet bevattende voorzieningen omtrent de Nederlandsche Bank, wordt gezegd dat het behoud dier instelling zeer wenschelijk is, onder deze voorwaarde evenwel: »dat de Bank het terrein van hare operatien uitbreide. Bij de groote ontwikkeling op het gebied van handel en nijverheid, waardoor onze tijd zich onderscheidt, bij de nog vele sluimerende krachten die in Nederland worden aangetroffen, en die een maal ontwaakt nog grooter vooruituitgang mogelijk maken; bij de vermenigvuldiging van betrekkingen en de vermeerdering en versnelling van het verkeer, doet zich de behoefte aan gemakkelijke beschikking over de middelen van crediet steeds levendiger gevoelen. Het crediet is de groote handelstrechter; zoolang het aan aan vormen en afmetingen gebonden blijft, die niet in verhouding zijn tot de ruimte, voor de transactien van allerlei aard gevorderd, zoolang kan het niet heeten, aan zijne roeping en bestemming te voldoen."

Op deze gronden wordt door de Regering het noodzakelijke van een uitbreiding der operatien der Nederlandsche Bank betoogd, en dezelfde gronden zullen ook wel ten voordeele van de uitbreiding der operatien der Javasche Bank pleiten. Is in Nederland een zoodanige uitbreiding tegenwoordig noodzakelijk, hoeveel te meer dan hier in Indië?

De plaatsen die vooral onzes inziens voor het ontvangen van nieuwe agentschappen in aanmerking komen, zijn Soerakarta, Djocjokarta, Passaroean, Makasser en Padang, die zelfs al te lang daarnaar te vergeefs gewacht hebben, en voor wie die oprichting gewis van het grootste belang is.

INGEZONDEN STUKKEN.

Geachte Heer Redacteur!

In den *Java-Bode* van den 15en dezer komt onder anderen, het berigt voor, dat het op verleden Woensdag en Donderdag gehouden onderzoek naar de vorderingen der leerlingen van het Gymnasium Willem III in het afgeloopen jaar, ten algemeen genoegen heeft plaats gehad.

Ik heb dat onderzoek, van het begin tot het einde, bijgewoond met het doel om mij, zoo veel mogelijk, te overtuigen of het onderwijs, hetwelk in die inrigting wordt gegeven aan de *billijke* verwachting beantwoordt, en mijne bevinding daarvan door middel van uw blad kenbaar te maken.

Op Woensdag den 12en dezer, begon het examen der leerlingen van het *pro-Gymnasium*, en bepaalde zich

1e tot de gewone rekenkunde,
2e „ „ Nederlandsche taal,
3e „ „ geschiedenis en aardrijkskunde,
4e „ „ Fransche taal,
en 5e „ „ natuurkunde;

terwijl, in een afzonderlijk vertrek, een viertal jongelingen proeven aflegden van hunne vorderingen in de Grieksche en Latijnsche talen.

Den volgenden morgen ving het onderzoek aan met de leerlingen van het *eigentlijk Gymnasium*, en wel

1e ten aanzien der Nederlandsche taal,
2e „ „ „ wis- en natuurkunde,
3e „ „ „ Fransche, Hoogduitsche, Engelsche, Javaansche en Maleische talen,
4e „ „ „ aardrijkskunde en geschiedenis;

wordende er, op beide deze dagen, tevens gelegenheid gegeven de vorderingen na te gaan in het hand- en regtlijnig teekenen.

Wat het examen van den eersten dag aangaat, is het gebleken dat de vorderingen der leerlingen, gedurende het afgeloopen studiejaar, over het algemeen genomen goed, en van sommigen, in het bijzonder, uitmuntend waren.

Ook het resultaat van het examen van den volgenden dag leverde de bewijzen, dat meest allen een ijverig en nuttig gebruik hadden gemaakt van het gegeven onderrigt.

Vooral gaven velen blijken goed te zijn gevorderd in de kennis der Nederlandsche en Fransche talen, de aardrijkskunde, geschiedenis, wis- en natuurkunde.

Het is ook niet onopgemerkt gebleven, dat voor de *eigenlijke, zedelijke opvoeding* der leerlingen alle mogelijke zorg wordt besteed. Overal en in alles zag men de bewijzen, dat de leerlingen worden gevormd tot brave, nuttige en kundige leden der maatschappij, en het Gymnasium, sedert zijne oprigting, in eene behoefte voorziet waarnaar men vroeger te vergeefs verlangde. Is het dan, dit een en ander in overweging nemende, niet te verwonderen, dat in zulk eene noodzakelijke en hoogst nuttige inrigting, waarin men steeds een waarlijk kundig doceerend personeel heeft, en de kosten voor onderwijs, opvoeding, enz. zoo min mogelijk zijn gesteld, het getal der leerlingen zoo betrekkelijk gering is, gerekend naar evenredigheid dergenen die er gebruik van kunnen maken? Voorzeker. Maar vele ouders en voogden zijn welligt te dien opzigte of niet genoegzaam bekend, of wel waarderen het daarin gegeven wordend middelbaar onderwijs niet.

Het Gymnasium Willem III beantwoordt volkomen aan het oogmerk waarom het is daargesteld, en gewis zullen zij, wier zonen daar worden onderwezen, en het gouvernement, hetwelk aanzienlijke sommen gelds voor zijne oprigting heeft besteed en geene uitgaven spaart om het, tot geluk der Indische jongelingen, in goede werking te houden en te doen bloeijen, dankbaar voor wezen.

De dag van Vrijdag, na het voorschreven examen, was een plegtige dag, een dag zeker van langdurige herinnering. Toen werden namelijk de prijzen, bestaande in boekwerken en getuigschriften, naar verdiensten uitgedeeld. Door den waardigen Directeur van het Gymnasium, alsmede door den Vice-President van het Collegie van Curatoren, werden bij deze gelegenheid toepasselijke redevoeringen gehouden. Ook ik hoop met u, geachte Redacteur, dat deze redevoeringen door den druk spoedig algemeen verbreid zullen worden. Mijns inziens zal zulks mede kunnen strekken om onkunde of onverschilligheid omtrent het Gymnasium Willem III te doen wegnemen.

Ik behoud mij voor om, zoo noodig, op de onderwerpelijke aangelegenheid terug te komen. Zij is van te veel belang, om hare waarheid niet, tot heil der Indische jongelingschap, aan het licht te brengen.

Overal in Europa en elders heerscht thans vooruitgang en kennis — in licht, — in wezenlijke beschaving; moge ook Nederlandsch-Indie daarvan meer en meer blijken geven!

Ik heb de eer te zijn

UEd. Dw. Dienaar,
P.

Batavia, 17 Augustus 1863.

In het *Bataviaasch Handelsblad* van 15 Julij jl., No. 56, schrijft de redacteur, de heer H. J. LION;

„De cirkulaire (van den Resident in de Vorstenlan-
„den dd. 3 Maart, No. 735) heb ik besproken op drin-
„gend verzoek van vele landhuurders in de Vorstenlan
„den, die mij die Nota toezonden, doch niet dan nadat
„ik mij over de regtskundige strekking had doen voor-
„lichten door een regtsgeleerde, die in de zaken van
„landverhuur eene sedert lang erkende reputatie heeft."

Vooreerst wenschen wij hierbij te verklaren, dat wij niet tot die „vele" landhuurders behooren.

Ten tweede: het geldt niet de vraag of de regering, waarvan de Resident als landsdienaar de getrouwe tolk geweest is, eene juridische dwaling beging, maar of hij een plaagziek hoofd van bestuur is, dat verwijderd verdient te worden.

Eindelijk is het de leelijke insinuatie in het artikel „Weerloosheid" van 27 Junij jl. (*Bat. Handelsbl.* No. 51) als of de Resident Nieuwenhuijzen zich zelven zoude hebben geprezen ten koste van zijn voorganger, den Heer BREST VAN KEMPEN, tegen welk een en ander wij protesteren.

De Landhuurders,

A. H. G. VAN ZANTEN,	H. D. VAN WELY,
S. SENSTIUS,	CROES,
J. P. SCHULTZ,	VAN LAWICK VAN PABST,
G. KILIAAN,	NIJBAKKER,
H. R. CASPERSZ,	F. H. HESS,
F. SCHULTZ,	BERND. DEZENTJE,
P. W. G. GOUT,	L. DE KOCK,
E. F. MARCKX,	J. H. NOLTEN,
BRANDLIGT,	J. W. BARKEY,
Wed. C. ENGELKEN,	G. C. F. VAN DER LINDE,
P. J. MEIJER,	B. A. VAN DER HEIJDE,
C. VAN DER LINDE,	HARLOFF.

Soerakarta, 10 Augustus 1863.

C. VAN DER LINDE.

NEDERLANDSCH-INDIE.

BATAVIA.

De heuchelijke tijdingen door de laatste mails alhier aangebracht, hebben, gelijk te verwachten was, de grootste ongekunstelde vreugde en blijdschap bij de inwoners van Samarang doen ontstaan. De dagbladen dier stad zijn vol van verhalen van de wijze, waarop die vreugde is geuit geworden. Terstond na het ontvangen der blijde tijding gaven reeds de uitgestokene vlaggen bewijzen van de algemeene belangstelling. Meer bijzonder was de avond van den 8sten Augustus aan de feestviering gewijd. Het bestuur en de leden der Handelsvereeniging hadden zich verstaan met de directie der Societeit Amicitia, ten einde het feest al dien luister bij te zetten, welke er maar eenigsints aan kon gegeven worden. In de met smaak versierde zalen van het Societeitsgebouw verdrong zich als 't ware de menigte belangstellende gasten, van wier lippen onophoudelijk de meeste loftuitingen en voor den Minister, die het wetsontwerp zoo *con amore* verdedigde, en voor de leden der volksvertegenwoordiging vloeiden. Een schitterende illuminatie en niet minder schoon vuurwerk brachten zeer veel tot de algemeene opgewondenheid bij. Aan den ten 12 ure begonnen maaltijd werd door den Resident een feestdronk op het welzijn van Z. M. onzen geëerbiedigden vorst ingesteld. De heer Dorrepaal wees daarna op het hooge belang der gebeurtenis die gevierd werd voor den handel en nijverheid dezer gewesten, en vond daarbij gelegenheid aan den Minister van Kolonien en de volksvertegenwoordiging een dronk te wijden, terwijl de Generaal-Majoor Andresen den handelstand te Samarang een welverdiende hulde toebracht. Na tafel werd de dans hervat en tot laat voortgezet. Men scheidde dan ook niet voor in den vroegen morgen, recht voldaan over het feest en hulde brengende aan de commissarissen voor de wijze, waarop zij alles geregeld hadden. Is Samarang verheugt en viert het feest, ook onze harten zijn blijde gestemd, ook wij gevoelen het gewicht dezer gebeurtenis. Moge Samarang weldra en in de hoogste mate de voordeelen, die daaruit gewis zullen voortspruiten, ondervinden!

Naar wij vernemen is de, door de Regering toegestane en door de vertegenwoordiging bekrachtigde Concessie voor den aanleg van een spoorweg van Samarang naar de Vorstenlanden, door de Concessionarissen, de Heeren Poolman c. s., aan de „Nederlandsch-Indische Handelsbank", overgedaan geworden.

Volgens een alhier ontvangen telegram zoude Washington reeds door de Zuidelijken ingenomen zijn.

De *Javasche Courant* van heden bevat de wet van den 21 April 1863, waarbij bepaald wordt dat pensioenen ten laste van kolonien en bezittingen van het rijk in andere werelddeelen kunnen worden genoten gelijktijdig met niet bij de wet vastgestelde bezoldigingen ten laste van het Rijk in Europa onder zekere voorwaarden.

Verder bevat zij een besluit van den Gouverneur-Generaal, waarbij eenige wijzigingen gebracht worden in de bestaande bepalingen omtrent de heffing eener personele belasting onder de benaming van huistax te Makassar.

Eindelijk komt daarin voor een bekendmaking van den Resident van Batavia, dat van bestuurswege in verschillende wijken *brievenbussen* zijn geplaatst geworden, en dat de ligting der brieven met Maandag den 24sten dezer een aanvang zal nemen. (Zie verder vorenstaande advertentie van den Resident.)

De *Soerabaija Courant* meldt dat in de handels vereeniging aldaar ter teekening ligt een adres van adhaesie aan de koloniale politiek van den Minister van kolonien. Zoude de handelstand alhier ook niet genegen zijn door zoo iets een blijk te geven van zijne hooge ingenomenheid met de beginselen, door dien Minister zoo met kracht voorgestaan en verdedigd?

Wij meenen de aandacht onzer lezers te moeten vestigen op een in Nederland voor korten tijd verschenen en zoo wij hopen ook weldra hier te verkrijgen werkje, getiteld „Nederlandsch Oost Indie. Dit door den heer P. B. Plantenga, reeds door zijne „Reisgidsen" bekend, uitgegeven werkje bevat eene door den heer E. H. Boom, gepens. kapt. luit. ter zee beschrevene Overland- en zeereis naar Batavia benevens eenige reizen in den Indischen Archipel, als van Batavia naar Buitenzorg, Samarang, Soerabaija, Makassar, Padang. Deze op een aangenamen en onderhoudenden toon beschreven reizen maken den reiziger terstond met het merkwaardigste der bezochte plaatsen bekend, het practische nut vooral voor vreemdelingen, is niet te loochenen. Eenige kaarten en platte gronden en een nette bewerking strekken zeer tot aanbeveling van dit werkje, waarmede wij ieder aanraden kennis te maken.

Men meldt ons uit Tjicao dat de rivier van dien naam den 9den en 10den dezer zoodanig gezwollen is, dat zij buiten hare oevers is getreden. Het water stond drie voet hoog op den grooten weg, en de groote hangbrug, tot communicatie tusschen Poerwakarta en de Preanger Regentschappen dienende, is geheel door den stroom medegesleept, waardoor de gemeenschap zoo niet onmogelijk, dan toch gestremd is. Niet minder dan 16 handelsprauwen, waarvan er een met 200 zakken rijst beladen was, zijn afgedreven. Van vier prauwen, behoorende aan den aannemer van den overvoer van 's lands producten, allen met koffij beladen, zijn slechts twee behouden gebleven. Een daarvan is bij Krawang zeer beschadigd weder gevonden; de lading, bestaande uit 360 zakken koffij, was totaal verloren, terwijl een ander op de hoogte van Tjikelor is aangehouden, waarvan de lading nog ongeschonden bevonden werd. Twee der opvarenden hebben het leven verloren. Naar men zegt moet deze buitengewoon hooge bandjir daaraan geweten worden, dat de groote dam te Wanayassa is doorgebroken.

Veemarkt te Soerakarta.

De Directie van de Afdeeling Soerakarta der Ned.-Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw vervult een aangenamen pligt, aan uwe redactie te kunnen mededeelen, dat de te houden VEEMARKT alhier bepaald zal plaats hebben op *Zaturdag den 26sten September aanstaande.*

Met het oog op den oogst, welke alsdan nagenoeg zal zijn afgeloopen, vermeent zij, dat die dag zich tot het ruimer bezoeken van bedoelde markt beter eigent.

Tot het houden van bovengenoemde markt is men in staat gesteld, ook door de ondersteuning van Gouvernementswege zoowel, als van het hoofdbestuur dezer Maatschappij; terwijl de hulp bij het hoofd dezer residentie ingeroepen, steeds met de meeste bereidwilligheid wordt verleend.

Door het aanplakken in de Nederduitsche en [illegible] talen van het programma der markt op onderscheidene plaatsen in deze en omgelegen residentien, wordt de verspreiding, vooral onder de Inlandsche bevolking bevorderd.

Tot dat doel, wordt ook uwe medewerking niet te vergeefs ingeroepen!

Aangekomen Vreemdelingen te Batavia.

VAN 15 TOT 18 AUGUSTUS 1863.

MARINE-HOTEL. J. W. Niepce, Bok, van Nederland. — Lutein, van Tagal. — van Santen, van Cheribon. — Rademaker, Veenstra, van Samarang. — Doekzen, Weisz en Echtgenoot, van Soerabaija.

HOTEL DER NEDERLANDEN. Court, Buijs, van de Reede.

Aangekomen en Vertrokken Passagiers van Batavia.

VAN 15 TOT 18 AUGUSTUS 1863.

Met het Ned. Ind. stooms. *Ambon*, gezagv. F. C. Schol, de Majoor van der Willigen, Echtg. en zeven kinderen, Dirigerend off. van gezondh. Broekmeijer en Echtgenoot, Mevrouwen Lawick van Pabst en vijf kinderen en Naus, de Heeren Koot, Trebett, Lammerse, Thomas, Echtg. en één kind, Leser, Guyot, Bruijning, Glazer, Nooijen, Klaar, de Groot, Dorrepaal, Echtg. en dochter, van den Broek, van Soerabaija en Samarang.

Met het Ned. Ind. stooms. *Padang*, gezagv. W. Vogel, de Heeren Oudemans, Heeger met één kindje, Mevrouw de wed. Bol met één kind, en Gerson, off. van gezondh. Bossché, 1ste Luit. de Bruijn, en Z. M. troepen, van Pontianak en Singkawang.

Met het Ned. schip *Oranje Nassau*, gezagv. G. Straug van Hees, de 1ste Luits. A. Bardok en O. J. H. de Bode, 2de Luits. A. Hekmeijer en A. Hissink, de Heeren J. van der Quast en C. van Enter, naar Nederland.

Batavia. — Gedurende het afgeloopen jaar gerekend van af 1° Julij 1862 tot ultimo Junij 1863, zijnde het tweede jaar van het bestaan der kweekschool voor inlandsche veeartsen te Soerabaija, werd aan die inrigting geregeld voortgegaan met het geven van onderwijs aan vijf kweekelingen, waarvan twee reeds genoegzame vorderingen hadden gemaakt, om de school met ultimo December aanstaande te verlaten en als veeartsen op te treden.

Het theoretisch onderwijs bepaalde zich hoofdzakelijk tot de behandeling van de voornaamste onder de huisdieren voorkomende ziekte-gevallen. Verder werd gedurig de leefregelkunde der voornaamste huisdieren besproken en over alles gehan-

BIJVOEGSEL
VAN DEN
JAVA-BODE
van Woensdag 19 Augustus 1863, N°. 66.

deld, wat tot vermeerdering en verbetering van den veestapel kan bijdragen. Op een achttal tot dat einde aangekochte afgeleefde paarden bewerkstelligden de leerlingen de voornaamste en dagelijks voorkomende operatiën.

Er werden gedurende dit jaar aan de school ter behandeling toevertrouwd: 248 zieke paarden, 8 zieke runderen en 2 zieke buffels, bedragende met 13 zieke paarden, welke bij het einde van het vorige jaar nog onder behandeling bleven, een totaal van 261 paarden, 8 runderen en 2 buffels. Van de 261 zieke paarden genazen 225, stierven 13 en werden 5 afgemaakt, terwijl 18 onder behandeling bleven. Van de zieke runderen genazen 7 en stierf 1, zijnde eene hollandsche koe; terwijl de 2 buffels herstelden. Door den inlandschen hoefsmid werden 162 paarden beslagen en van 127 paarden de hoeven uitgevegd.

De omstandigheid, dat, behalve in het district Goenong Kending (Soerabaija), alwaar eenige buffels aan miltvuur stierven, geene heerschende of besmettelijke ziekten zich voordeden, was oorzaak, dat de leerlingen niet in de gelegenheid konden worden gesteld, om zich met de behandeling van epizoötiën bekend te maken.

— Per stoomboot *Oenarang*, kapt. Kramer, zijn den 15den Augustus 1863 door het postkantoor alhier verzonden:

Per overlandmail via Marseille	9895 adressen.	
" " Triëst	803 "	
" " Southampton	223 "	
		10921 adressen.
Naar Singapore	1582	
" Banka	457	
" Palembang	464	
" Riouw	201	
		2704 "
Totaal .		13625 adressen.

— Den 13den dezer is te Tjiandjoer (Preanger Regentschappen) ten twee ure en tien minuten des namiddags een ligte schok van aardbeving gevoeld, die in eene trillende beweging overging en vijf seconden daarna door een vrij hevigen schok werd gevolgd. De rigting was van het Noorden naar het Zuiden.

— Volgens telegrafisch berigt van Soerabaija is aldaar op 13den dezer de mailboot van Makasser en de Molukken gearriveerd. De rust was in die gewesten ongestoord gebleven. Te Menado was de gezondheidstoestand goed en de padioogst buitengewoon gunstig. De eerste soort rijst kostte ter hoofdplaats *f* 5 de pikol. (*Jav. Ct.*)

Soerakarta. — Den 18den Julij, ten 4 uur na middernacht is de woning van den chinees Hieng Soen, onder-pachter van het middel der opium te Sambiroto ten gevolge van kwaadwilligheid, zoo als door hem beweerd wordt, maar bij het ter zake gehouden onderzoek niet tot klaarheid is kunnen worden gebragt, een prooi der vlammen geworden. De schade daarbij geleden wordt op *f* 3000 geschat.

Den 30sten Julij jl. zijn te Poemoelang, nabij de hoofdplaats, twee Javanen die bezig waren aan het afbreken van een te vernieuwen steenen landhoofd van de brug aldaar, onder eene onverwachts naar beneden stortende massa-metselwerk bedolven geraakt, met dat gevolg, dat een hunner voor op de plaats dood bleef en de andere eenige uren later en nadat men hem nog zooveel mogelijk geneeskundige hulp had toegebragt, den geest gaf.

Soerabaija, 8 Augustus. Volgaarne vestigen wij de aandacht van het publiek, voornamelijk in de binnenlanden, op de inrigting voor de toebereiding van verduurzaamde levensmiddelen, die de Heeren *Rudolph Kok* & Co alhier geopend hebben.

De proeven, welke er genomen zijn met de verschillend vleesch- en groentesoorten, laten wat smakelijkheid en zuiverheide van toebereiding betreft, niets te wenschen over, terwijl ook de prijzen zeer matig zijn gesteld, zoodat naar ons oordeel deze onderneming allezins aanbevelenswaardig is. (*N. B.*)

Pasoeroean, 7 Augustus. *Curiositeit.* In het hongerjaar 1862 kostte de witte rijst te Malang *f* 36.— zilver per pikol, en thans *f* 5 — koper.

Les extrêmes se touchent. (*Ingezonden.*)

12 Augustus. Sedert verscheidene dagen vallen hier zware regens, gepaard met onweder, waardoor bijna alle fabrieken hebben stilgestaan en gedeeltelijk nog niet kunnen malen. Te Gondang Legie (tusschen Bangil en Porrong,) is eene dam, bij het verbouwen der brug aldaar benoodigd, door den hoogen waterstand weg geslagen en te Kreseau (fabriek de Hoop) de waterleiding doorgebroken. Beide werken zijn weder hersteld. (*Pas. N. en Adv. Bl.*)

Makassar, 7 Augustus. Gister namiddag kwam ter reede Z. M. stoomschip *Sindoro*, kommdt. de kapt. Luit. t/z. J. M. de Jongh, aan boord hebbende den van zijne inspectie reis naar de Noorder-Districten en Tanette retournerenden Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, vergezeld door den Luitenant Adjudant van Daalen, de Secretaris voor de Inlandsche zaken van den Bosche en de ambtenaar ter beschikking P. Mijer, Jr. Naar men verneemt, zal dit oorlogschip spoedig deze wateren verlaten en naar Soerabaja vertrekken, om vervangen te worden door Z. M. stoomschip *Montrado*.

— Mede kwamen gisteren hier ter reede om zich te provianderen, de Hanoversche bark *Imina Brons*, gez. H. F. Muller, en de Hamburgsche brik *Nancy*, gez. J. P. M. Petersen, respectivelijk komende van Shanghae en Emoy en bestemd voor New-York en Singapore.

(*Mak. H. en Adv. Blad.*)

OFFICIELE BERICHTEN.

BEKENDMAKING.

Ingevolge bekomen last wordt bekend gemaakt, dat Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal gewone audientie zal verleenen op

Zaturdag den 29sten Augustus 1833,

des morgens ten 9 ure, aan het Gouvernements-hôtel te Rijswijk.

Belanghebbenden gelieven hunne aanvragen om audientie met opgave van titels te rigten aan den ADJUDANT VAN DIENST.

BATAVIA, den 17den Augustus 1863.

De Ridmeester Adjudant,
Jhr. H. W. L. DE KOCK.

EXTRACT *uit het Register der Besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie.*

BUITENZORG, den 20sten Julij 1863. (No. 16.)

(Staatsblad no. 87*a*.)

Gelezen de missive van den Minister van Koloniën van 6 Junij 1863, no. 3/688, Ltt. AAZ, naar aanleiding van de Indische dépêche van 13 Maart te voren, no. 23/213 (besluit van dien dag no. 13); houdende mededeeling, dat de Koning, blijkens kabinets-rescript van 23 Mei 1863, no. 52, goedkeuring heeft verleend op art. 2 van het Indisch besluit van 13 Maart 1863, no. 13, waarbij onder die nadere goedkeuring:

a. voor de afdeeling Ooster-districten (Celebes en onderhoorigheden) is ingetrokken de regeling der tractementen van de regenten van Boeloe-Boeloe, Oud Boelekomba, Kadjang en Lembang en van den Soelawatang van Boeloe-Boeloe, vastgesteld bij het besluit van 22 Julij 1862, no. 15 (staatsblad no. 76);

b. de tractementen dier hoofden zijn bepaald, als volgt:

een regent van Boeloe-Boeloe	op *f* 1,200.—	's jaars.
" " " Oud Boeloekomba	" " 600.—	"
" " " Kadjang . . .	" " 600.—	"
" " " Lembang . .	" " 600.—	"
" Soelawatang van Boeloe-Boeloe	" " 420.—	"

c. aan den regent van Manipi en Toeroengan is toegekend eene bezoldiging van *f* 50 (*vijftig gulden*) 's maands of *f* 600 (*zes honderd gulden*) 's jaars.

Is goedgevonden en verstaan:

Van het vorenstaande aanteekening te houden.

Afschrift, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal:
De Algemeene Secretaris,
A. LOUDON.

Bij Koninklijk besluit van den 20sten Junij 1863, no. 62, is de heer T. J. Stieltjes ontheven van de zending naar Nederlandsch-Indië, hem opgedragen bij Zijner Majesteits besluit van 11 Junij 1860, no. 43, en ontslagen uit de betrekking van adviseur voor technische zaken bij het departement van Koloniën.

Civiel Departement.

Ontheven:

Eervol, wegens ziekte, van de verdere vervulling zijner functiën, onder toekenning van wachtgeld, de ambtenaar ter beschikking van den resident van Palembang A. P. van der Kwast.

Benoemd:

Tot adsistent-resident voor de politie te Soerabaija, de kontroleur der eerste klasse bij de landelijke inkomsten en kultures, speciaal belast met de uitoefening der politie te Ambarawa (Samarang), mr. B. J. van Dijk.

Tot griffier bij den raad van justitie te Amboina (gouvernement der Moluksche eilanden), de ambtenaar der eerste klasse voor de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indië mr. J. Hulshoff Pol, onlangs uit Nederland aangekomen.

Belast:

Met de verdere leiding der commissie tot de vervoer-middelen, de luitenant-kolonel der infanterie R. F. de Seijff, gedetacheerd bij de spoorweg-opname op Java.

Gesteld:

Ter beschikking van den resident van Palembang, de opziener der eerste klasse bij de nopal-cultuur en cochenille-teelt in de adsistent-residentie Banjoewangi C. J. Braun.

Goedgekeurd:

Dat door den Directeur der Cultures

BIJ DE LANDELIJKE INKOMSTEN EN KULTURES

Zijn overgeplaatst:

Uit de residentie Pasoeroean naar de residentie Kediri, ter beschikking van den resident aldaar, de controleur der eerste klasse, W. F. R. L. de Vogel.

Uit de residentie Kadoe naar de residentie Banjoemaas, ter beschikking van den resident aldaar, de controleur der tweede klasse P. G. N. Dessauvagie.

Is geplaatst:

In de residentie Tagal, ter beschikking van den resident aldaar, de benoemde ambtenaar ter beschikking, H. J. H. Beckveld.

BIJ HET BOSCHWEZEN

In de residentie Rembang, ter beschikking van den resident aldaar, de benoemde ambtenaar voor het boschwezen in Nederlandsch-Indië, D. J. Crol.

Militair Departement.

Ontslagen:

Eervol, uit Z. M. militaire dienst, met behoud van regt op pensioen, de eerste luitenant der infanterie H. A. Hartwig.

Berichten aan zeevarenden.

De direkteur der middelen en domeinen brengt ter kennis van zeevarenden, dat onlangs ter reede van Soengei-Liat (eiland Banka) eene klip is ontdekt, waarop een tijdelijk noodbaken is gesteld, bestaande uit een groot geballast olievat, waarin eene staak van 12 voet lengte is geplaatst, met eene mand op den top.

Dit bakenmerk ligt in de volgende peilingen.

Goenoeng Maras W. t. Z.
Monding der Soengei-Liat W. 7° N.
Eilandje op Tandjong Laijang W. 78° N.
Heuvel op Tandjong Reah O. 56° Z.
Buitenste Zuidelijke O. 46° Z.

De commissie tot verbetering der Indische zeekaarten brengt ter kennis van belanghebbenden, dat door het Nederland schip *Tollens*, gezagvoerder Verhagen, de volgende riffen ter O. kust Banka zijn ontdekt.

1o. een rif waar op 10 voet water werd gelood in de peiling:
Eiland-Badjoer, Z. W. t. W. ½ W.
W. hoek eiland-Boear, Z. t. W. ½ W.
Kaap Riah, W. N. W. ½ W.

2o. een rif met ongeveer 6 voet water in de peiling:
Berg bij Kaap Riah, N. W. t. W. ¾ W.
Eiland-Boear, Z. t. W. ¾ W.
Eiland-Tatawie, Z. W. ¼ W.
Kaap Berikat, Z. Z. O. ¼ O.

Vertrekkende Personen.

William Ebbs.

BRITSCH-INDIË.

Meer en meer begint men te gelooven dat de te Ajonere gevangen genomen persoon niemand anders is dan Nana. Een prijs van *f* 10,000 was op zijn hoofd gezet. Een opstand in Burmah is niet onwaarschijnlijk, daar de gewelddadigheden van den koning niet langer kunnen verdragen worden, en indien zijne eigen onderdanen hem niet van den troon stooten, zal hij in verwikkelingen met het Engelsche goevernement geraken wegens verkrachting van het gesloten tractaat. Het gebruik van spiritualia, wijn en bier is door hem verboden, terwijl er toch vele personen gevonden worden, die niet gelijk de inwoners betel gebruiken.

Door verscheidene Hindoes in Bengalen is een adres aan den onderkoning en de wetgevende macht ingediend, waarin zij verzoeken dat voortaan polygamie niet meer geoorloofd zal zijn. In de eerstvolgende zitting zal een bill daartoe strekkende door Rajah Deonarain Singh ingediend worden. De Directeuren der Bank te Madras hebben besloten voor elk aandeel een dividend van 65 R. vrij van Incometax uit te keeren.

Het aantal bedrevene misdaden is in 1862 van 13,500 tot 14,600 gestegen, en het aantal misdadigers van 21,600 tot 23,600.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

NEDERLAND.

's Gravenhage, 4 Julij. De Eerste Kamer der Staten-Generaal is heden namiddag ten half drie ure uiteen gegaan.

Wij zullen het publiek zeer naauwkeurig mededeelen, hoe dat Staatsligchaam heden den tijd heeft besteed.

De Eerste Kamer wijdde:

aan het wetsontwerp, waarbij voor verschillende subsidiën op nieuw de Staat werd belast met eene dadelijke uitgave van *f* 181.500 en met eene uitgave in de toekomst van *f* 1.314.500, — *den tijd van vijftien minuten;*

aan het wetsontwerp tot amortisatie van schuld, aangezien de heeren van de Eerste Kamer lang dobberden tusschen de keuze, welk effect wel het eerst zou behooren te worden terugbetaald, — *den enormen tijd van een uur en tien minuten;*

aan koffij-drinken, — *vijftien minuten;*

aan het wetsontwerp tot goedkeuring van de concessie Poolman c. s. tot aanleg van een spoorweg op Java, — *drie en een halve minuut*, juist den tijd die benoodigd was om te stemmen;

aan het tractaat met België, waardoor Nederland leverancier van water voor België is geworden, met inbegrip van de redevoeringen van de heeren Limburgers en Noordbrabanters, *zeven-en-veertig minuten;*

aan het tractaat tot afkoop van den Scheldetol, *vijf en een halve minuut;*

aan het tractaat met België betrekkelijk handel en scheepvaart, *twee volle minuten;*

aan het voorlezen van de notulen, staande de zitting, — *elf minuten;*

totaal: *half drie!*

FRANKRIJK.

(*Particuliere Correspondentie van den Java Bode.*)

PARIJS, 10 Julij 1863.

Eertijds zocht Diogenes, op klaarlichten dag, met een lantaarn in de hand een mensch, en vond er geen. Zoo is het ook met mij, want te midden der feiten, welke in eene week hebben plaats gehad, tracht ik eene waarheid op te sporen, en even als de grieksche wijsgeer, met mijne goede trouw, als met een lantaarn gewapend, zoek ik zonder te vinden, *quaeres et invenies*, zegt het spreekwoord. Helaas, moet ik antwoorden, Heere, ik help mijzelven, en gij helpt mij niet! Ik vraag en niemand geeft antwoord; van tijd tot tijd denk ik op den goeden weg te zijn; eene gebeurtenis, gevolgd door eene toeval, en geflankeerd door eene ophelderende nota doet mij denken aan een aanwijzing, een voetspoor. Ik vestig er in alle oprechtheid al mijne aandacht op, ik wik en weeg, maar eensklaps stuit ik op een allerlaatst bericht, dat mijn zoo moeijelijk opgericht gebouw van gissingen onverrewerpt. Bijvoorbeeld, om slechts te spreken van hetgeen Frankrijk in 't bijzonder betreft, de uitslag der verkiezingen, het besluit van 24 Junij, de loopende geruchten, de taal der ministeriele bladen, zelfs het gezond verstand, alles vereenigde zich om mij aan vrijzinnige hervormingen, en aan een *avatar* of aan eene gedaanteverwisseling der keizerlijke staatkunde te doen gelooven. Ik was op het punt de heuchelijke tijding openlijk te voorspellen, en gedurende drie à vier dagen scheen de *Moniteur* door het bekend maken van eenige besluiten met eene liberale tint, mij gelijk te willen geven. Maar eensklaps wordt het doodstil. De *Moniteur*, welke ik mij reeds gewende als een weldoende spreektrompet te beschouwen, gaf niets meer dan eene lijst van afgezette prefecten, onderprefecten en maires, welke vermeend hadden, dat zij de voorschriften van den heer de Persigny omtrent de verkiezingen niet letterlijk behoefden op te volgen; men zeide luid genoeg, zonder dat het tegengesproken werd, dat er geene volledige hervormingen tot stand zouden komen, dat het besluit van 17 Februarij 1852, gewijzigd door dat van 24 November, de wet en de profeten van den openbaren geest in Frankrijk zoude blijven.

Doch tot onze troost vernamen wij, dat men troepen naar Mexico zond, dat het goevernement bereid was om door daden te toonen, hoeveel sympathie de voorstanders der slavernij het hadden weten in te boezemen. Ik trachtte wel mij over die onsmakelijke dingen te troosten, mij herinnerende dat sedert tien dagen geen dagblad gewaarschuwd, noch opgeheven was, maar de troost was zwak, en in alle opzigten gelijk aan die welke zich de beruchte Damokles kon geven, toen hij, zijne oogen opheffende, aan den zolder den schrikwekkenden degen aan een haar zag hangen, en om zich te bemoedigen zeide, dat deze hem tot op dit oogenblik nog niet op het hoofd gevallen was. Nu weet ik wel, dat de heer de Persigny als minister van binnenl. zaken is afgetreden, en dat hij vervangen is door den heer Boudet, die den naam heeft liberaal te zijn, maar anderen, die het weten kunnen, beweren, dat de Persigny veel moeite aanwendt om het verloren paradijs, *alias* het ministersambt, te heroveren. Men zeide luide, en het verheugde mij, dat de heer de Morny, die het liberale beginsel in de omgeving des keizers vertegenwoordigt, van zijne zijde veel toegebracht had tot de ministeriele wijzingen van 24 Junij. Eensklaps zegt de Morny in een brief in den *Constitutionel* geplaatst, dat hij zich, op het voorbeeld van Pontius Pilatus, de handen waschte ten opzichte van alles wat er gebeurd was, en dit alles op denzefden toon, als men wijlen den dichter Béranger laat zeggen: „*Non, mes amis, non je ne veux rien être.*

Maar ik begrijp, dat een jager die t' huis blijft, niets vangt, en ik ga er dus op uit om te midden van wat er is en wat komen zal, de waarheid te ontdekken. Van morgen heb ik bericht ontvangen, dat Prins Napoleon zoo even te Parijs van zijne reis naar Egypte, welke zoo als gij opmerken zult, merkelijk verkort is, was teruggekeerd. Dit heeft mij weder wat moed gegeven, niet omdat ik een onbepaald vertrouwen in de staatkunde van het Palais Royal heb, maar de plotselinge terugkomst van hem, die Polen en Italie met Fransche legers wil beschermen, den dag na eene ministeriele verandering, die men volstrekt als vrijzinnig wil beschouwen, en op een tijd dat men elk oogenblik het antwoord van Rusland op de nota's der mogendheden kan verwachten, deze terugkomst, zeg ik, is wel geschikt om stof tot gesprek op te leveren, en om even als mijne tijdgenooten te doen, wil ik ook praten. En echter het wordt tijd, om hetzij in de eene of andere richting iets te doen. Nog eenige maanden, misschien nog eenige weken, en er zal van Polen niets meer overblijven, dan de herinnering, en van de bewoners slechts vergane beenderen.

Nimmer was het oogenblik gunstiger om het zwaard van Frankrijk in de weegschaal te werpen.

Pruissen, zoo als gij, Mijnheer de Redacteur, later zien zult, schijnt van een wettelijken en lijdelijken weerstand tot eene meer gevaarlijke, maar krachtiger protestatie te willen overgaan. Oostenrijk, hetwelk gevoelt, dat het door eene enkele koene daad van edelmoedige vermetelheid zich voor altijd het overwicht in Duitschland kan verzekeren, aarzelt en wacht mogelijk slechts op een teeken van ons, om den Noordschen reus aantevallen. Engeland, in weerwil der terughoudende staatkunde zijner staatslieden, begint wakker te worden. Italië zelfs schijnt deel te willen nemen aan dit groote volkenconcert en zendt weldra zijne vloot naar Cherbourg, waarover de Keizer tegelijk met die van Zweden een revue zal houden. Waarop wacht men? Het antwoord van Rusland op de zes voorstellen der groote mogendheden? Helaas, wij weten waaraan wij ons in dat opzicht te houden hebben. Het is officieel dat men tot den 15 dezer op het bovengenoemd antwoord wacht; te veel menschen hebben er groot belang bij om te weten, waaraan zich in dat opzicht te houden, dan dat niets van de besluiten van het kabinet van St. Petersburg zoude uitgelekt zijn.

Wees overtuigd, dat Prins Gortschakoff antwoorden zal, dat zijn goevernement volkomen bereid is, om de vriendelijke opmerkingen der groote mogendheden in overweging te nemen, en genegen om op de voorgestelde grondslagen te onderhandelen. Ten eerste is hierdoor tijd gewonnen. Vervolgens, wanneer de diplomaten in conferentie vereenigd genoeg gesproken, geredetwist en gehaarkloofd hebben of zich voldaan en genoegzaam ingelicht verklaren, zal men tot vaste basis de voorstellen van Oostenrijk, belangrijk geamendeerd door Rusland, aannemen. Op nieuw uitstel. Alsdan blijft er voor Europa niets meer te doen, dan zijne voorstellen door Polen te doen aannemen, dat, wel te verstaan, er niets van zal willen weten, en de worsteling heldhaftig zal voortzetten. De groote mogendheden zullen dan toestemmen, op dat oogenblik eenstemmig met den Senateur Laroche Jacquelin en Prins Gortschahoff, dat de opstand van Polen slechts veroorzaakt is door die onverbeterlijke revolutionairen, dat de rechten der menschheid veilig zijn, en dat er niets meer overblijft dan den Czaar de zorg over te laten zijne oproerige en ontrouwe onderdanen te kastijden.

Om de waarheid te zeggen, ik hoop dat mijne sombere voorspellingen niet vervuld worden, en dat het kabinet van St. Petersburg, als waanzinnig geworden, iedere concessie kort af weigert en Europa, volgens de uitdrukking van den *Times*, aan den eenen kant blootstelt een lafhartige daad te begaan of aan den anderen zich aan een groot gevaar bloot te stellen. Maar er zijn onmogelijkheden, waarbij men geen oogenblik moet stil staan, op straf van zichzelven te zullen bedriegen. Ik reken dan ook alleen op het *onverwachte* om eene oplossing te krijgen, die met de rechtvaardigheid en de vrijzinnige wenschen overeenstemt, en ik durf ter eere der menschheid hopen, dat dit onverwachte zich vertoonen zal. Reeds wijst men in het engelsch kabinet op een belangrijk verschil van gevoelen tusschen de voornaamste ministers ten opzichte der houding, welke men aannemen zal, zoowel tegen Polen als tegen Amerika, en er loopt een gerucht, dat Lord Russel op het punt is zijn ontslag aan te bieden. Ik zeg u, dit zijn verschijnselen, die men niet over 't hoofd moet zien.

Eenmaal in Engeland zijnde, blijf ik er om er over den ongelukkig bespottelijken tocht te spreken, welke dezer dagen twee leden van het lagerhuis, de heeren Roebuck en Lindsay, ten gunste der afgescheiden staten gemaakt hebben. — Deze twee achtenswaardige heeren, zonder twijfel weinig voldaan over de dubbelzinnige verklaringen, welke Lord Palmerston hun iederen dag over de bedoelingen van Frankrijk in het Amerikaansche vraagstuk gaf, oordeelden niet zonder reden, dat het beste middel om het gevoelen van den keizer der Franschen te weten, was, om het hem in eigen persoon te gaan vragen. Dat fraaije plan werd even spoedig beraamd, als uitgevoerd; het is bekend hoe spoedig de Engelschen reizen. De heeren Roebuck en Lindsay werden dan ook reeds twee dagen later op Fontainebleau ontvangen. Zijne Majesteit betuigde, indien men eene nota, drie dagen geleden in den *Moniteur* geplaatst, gelooven mag, groot leedwezen te gevoelen over de eindelooze worsteling tusschen het Noorden en Zuiden der Vereenigde Staten, hij openbaarde zijne vrees ten aanzien van het lot dat de katoenarbeiders wachtte, indien de blokkade niet voor den winter opgeheven was, en antwoorde aan den heer Lindsay, die hem uitnoodigde, om het engelsche goevernement tot eene gemeenschappelijke tusschenkomst overtehalen, dat hij, eenigen tijd geleden eene weigering op een dusdanig voorstel gehad hebbende, er niet aan dacht om het te hernieuwen. Hierop namen de Heeren Roebuck en Lindsay weder plaats op den spoorweg, vervolgens op de pakketboot, landden gelukkig aan, en gingen in het Huis der Gemeenten het gesprek mededeelen, dat zij gehad hadden. De heer Layard heeft al hunne bewijsgronden ontzenuwd, en heeft zich ten opzichte van het Fransche goevernement zoodanige uitdrukkingen veroorloofd, dat de diplomatie ze weinig gematigd noemt. Maar desniettemin heeft men uit het debat toch kunnen opmerken, dat de gedachte aan eene Europeesche tusschenkomst tusschen Richmond en Washington veld wint, dat op den een of anderen dag de groote mogendheden, die tot heden toe nog geen man of stuiver voor Polen hebben durven wagen, voor de slavernij en het katoen millioenen gulden en duizende menschenlevens zullen wagen. Overigens ben ik het der waarheid verschuldigd te erkennen, dat wij bij onze denkbeelden moeijelijk het gedrag van de Noordelijken kunnen begrijpen, en dat wij, als bij instinct, de veerkracht en den moed der Zuidelijken moeten bewonderen. Het is te bejammeren dat de Unionisten bij het gevaarlijke van hun toestand niet den moed bezitten een grooten slag te slaan, om den slechten indruk te vernietigen, die ten eerste is veroorzaakt door de flaauwe leiding der militaire operatien, en ten tweede door de aanvallende beweging van den generaal Lee tegen Maryland. De Amerikaansche bladen beweren, dat vredelievende denkbeelden aan de orde van den dag zijn, dat de president Abraham Lincoln een grooten tegenstand vindt bij de bevolking, en bijzonder in Noord-Carolina, alwaar de generaal Shenck, naar men zegt, de vrijheid der drukpers zeer beperkt heeft.

De Fransche bladen, bevooroordeeld ten gunste der slavenhouders, schreeuwen luid en beschuldigen het federaal goevernement van Jacobinisme, terwijl deze goede apostelen vergeten, dat het Zuiden reeds bij het begin des oorlog de conscriptie ingevoerd, en de vrijheid der drukpers zoowel als die der individuen afgeschaft heeft. Die goede apostelen wegen, zoo als ge ziet, met tweederlei gewicht, en zij maken zich boos over datgeen, waarover zij ginds zich half ziek lagchen.

Uit een zuiver militair oogpunt beschouwd, is de stelling der Fédéralisten verre van gunstig te noemen. Noch Vicksburg, noch Port Hudson zijn door hen vermeesterd, en de generaal Hoocker schijnt op de oevers van de Rappahannock nog altijd naar een plan te zoeken, waarvan men nooit eene goede uitkomst verwacht. Wat de Confederalisten aangaat, deze volvoeren, als mannen die vertrouwen in zich-zelven hebben, eene beweging, welke ik zoo gaarne door de Noord-Amerikanen had zien ten uitvoer brengen, te weten, een aanval op de hoofdstad van hunne tegenstanders. De generaal Lee is nog slechts vijftien mijlen van Washington af; wacht generaal Hoocker, zoo als men denkt dat hij doen zal, tot dat Lee tusschen hem en Washington gekomen is, om den strijd te beginnen, en aldus den confederatislischen generaal tusschen twee vuren aan te vallen? Wat hiervan ook zijn moge, men kan zeggen, dat de aanstaande veldslag over het lot van een der strijdvoerenden beslissen zal. Inderdaad het Zuiden heeft al zijne krachten ingespannen om het leger van generaal Lee uit te rusten, het zet zijn laatsten stuiver op het spel. Een verloren veldslag is de vernietiging van zijne laatste hoop, en bijgevolg de zegepraal van het Noorden. Wordt integendeel het Noorden verslagen, dan krijgt de partij van den vrede de overhand, en de algemeene ontmoediging zal eene oplossing verhaasten, welke wij van onze zijde met alle kracht verwerpen.

Maar in weerwil dezer verwikkelingen, blijf ik vertrouwen stellen in de zegepraal der goede zaak, en ik kan niet toegeven, dat de slavernij even als een afschuwelijke Feniks uit hare asch zal herboren worden. Ook de koning van Pruissen, even als de feudalisten van den Heer Bismarck, verbeeldde zich dat vrijheid even als de notemuscaat naar willekeur kon ontbolsterd worden. Zij zegepraalden, want sedert meer dan achttien maanden knagen zij aan het gebeente des volks, en beschouwen zij het geduld en de verachting van den leeuw, als een bewijs van vrees. Eensklaps en op het oogenblik dat men er het minst op verdacht was, heeft een schijnbaar nietig voorval het volk uit zijne bezwijming gewekt, en koning Willem heeft uit zijn paleis het eerste gebrul van den volksleeuw kunnen hooren, die hem in 1849 bijna verslonden had. Ziehier wat er gebeurd is. Een bierbrouwer had aan een zijner schuldenaars de huur opgezegd, die om deze of gene reden zijne huur niet had kunnen betalen, en toen de huurder weigerde om goedschiks te verhuizen, riep de eigenaar de hulp der politie in. Nu is de politie, welke men aan de réactie Manteuffel van 1849 te danken heeft, te Berlijn ten hoogsten impopulair, en het volk haakt slechts naar eene gelegenheid om dit te toonen. Het kon er geen betere vinden. De met geweld uitgeworpen huurder roept om hulp en dadelijk worden de politieagenten met een hagelbui van steenen begroet. Zij trokken terug om versterking te halen, maar toen zij vergezeld van eenige infanterie terugkwamen, waren de straten gebarricadeerd. Evenwel, zoo als de Heer Bismarck zegt, waren eenige geweerschoten voldoende om die onrustigen tot bedaren te brengen. Maar des anderen daags en de volgende dagen werden die schermutselingen in verschillende wijken van de hoofdstad herhaald, in weerwil der dreigende dagorders der militaire en burgerlijke overheden. Is dit een stroovuur? Is het een voorspel van meer gewichtige gebeurtenissen? Ik ben geneigd om mij aan deze laatste veronderstelling te houden, vooral als ik bedenk, dat de Berlijners na de Parijzenaars de meeste liefhebberij hebben om barricades te maken, en als ik mij al de uittartingen van den kant der Regering herinner. Ook de constitutionele oppositie begint vermetel te worden.

Zij zendt adressen aan den erfprins, alsof de plaats van koning Willem open was, en vormt vereenigingen tot weerstandbieding, terwijl ieder die eenigsints in aanzien is toetreedt. De pers heeft, om het Ministerie woedend te maken, de wijsste partij gekozen, zij spreekt geen enkel woord meer over staatkunde, en de Heer Bismarck heeft, zoo als men zegt, besloten, om zoo streng mogelijk tegen de muiterijte werk te gaan. Uit Rijn-Pruissen verneemt men ook van eenige kleine volksoploopen; zij zijn, het is waar, van weinig beteekenis, maar zouden den koning, ware hij minder verblind, kunnen opwekken, om den barometer van den geest des volks te raadplegen. Naar mijn gevoelen teekent deze storm, en de donder, in dit geval, is het kanon. — Hoemeer ik er over nadenk, des te liever zoude ik de zoolang verwachte uitbarsting zien, niet uit zucht tot wanorde, maar omdat ik vermoed, dat een opstand in Pruissen den staat van het Poolsche vraagstuk belangrijk zoude wijzigen. Indien Frankrijk, en men wil dat het in zijne bedoelingen ligt, zijne grenzen tot den Rijn wil uitstrekken zal het nooit eene schoonere gelegenheid vinden, dan die, welke een opstand in Pruissen het zoude aanbieden. Bovendien, zal zoo iets welligt ook grooten invloed op het temporiseren der pruissische patriotten uitoefenen.

Polen is heden wat het gisteren was, en daar gij, zoo min als ik het minste genoegen in barbaarschheden vindt, zult gehet wis goedkeuren, dat ik niets vertel van het ophangen, verdrinken en pijnigen, waaruit de heldendaden der russische generaals, officieren en soldaten, bestaan. De gedenkschriften van Hertzen, den beroemden russischen revolutionair, doorsnuffelende, heb ik omtrent den beruchten Mourawieff, thans goeverneur van Wilna, opgaven gevonden, die veroorloofden van 1838 af, het tijdstip waarop Hertzen kennis maakte met den beruchten proconsul, te voorspellen, wat het heden zoude zijn. „Ik behoor niet, zeide de woeste generaal. tot de Mourawiefs, die men laat ophangen, maar wel tot de Mourawiefs, die laten ophangen." Doch hoe dit ook zij, en in weerwil der ten toon

gespreide gestrengheid, wint de opstand iederen dag in kracht, en het nationaal goevernement kan met iederen dag zijne bevelen beter doen uitvoeren. Zoo als het bij een besluit bevolen had, is de dienst der posterijen en der spoorwegen eensklaps gestaakt, en alle beambten hebben in de kas van den opstand het geld gestort, met welks bewaring zij door het russisch goevernement belast waren.

Mourawieff, op wien men telkens moet terugkomen, wijl hij de russische staatkunde omtrent Polen personifieert, heeft in de dagbladen doen publiceren, dat hij het bestuur over Wilna slechts op deze voorwaarde had aangenomen, dat hij noch tegengehouden noch gehinderd zoude worden in zijne middelen om den opstand te onderdrukken; ook heeft hij in zijn eigen dagbladen de artikelen der fransche en engelsche bladen doen opnemen, waarin men hem het sterkst beleedigd.

„De verachting, die ik voor het geschreeuw dier philantropen toon," zegt die ellendeling, zal den Polen bewijzen, dat zij van mij genade noch medelijden te wachten hebben. Ik zal mijne provincie in een woestijn herscheppen." — Een dépêche uit Polen meldt ons, dat het Nationaal goevernement een manifest heeft uitgegeven, waarin het verklaart, dat het er genoegen mede neemt om deeltenemen aan de onderhandelingen tusschen Rusland en de drie mogendheden, mits toegestaan worde, dat het bij de conferenties ook vertegenwoordigd is als besturende een vrijen en onafhankelijken staat. Dit drukt het vraagstuk van de erkenning van Polen in krachtige termen uit, maar ik twijfel of de diplomatie er in zal toestemmen om Polen op dit terrein te volgen. Men zegt wel, en de berichten, welke ik hieromtrent ontvang, bevestigen de waarheid van dit gerucht, dat Prins Gortchakoff volgens zijne woorden tot eene groote toegeeflijkheid bereid is, maar het woord is thans aan de daden, en ik twijfel of eene vredelievende oplossing mogelijk zij.

Wat de pers te Weenen aangaat, zij deelt ons gevoelen, en sedert eenige dagen verheft zij zich met eene buitengewone hevigheid tegen Rusland. Men moet, zegt zij, zich niet laten verschalken, door het talmen der Noordsche Grieken. Zij willen slechts tijd winnen om den opstand te verpletteren. Dit is ook ons gevoelen. Laat ons dus hopen, dat keizer Franz Joseph, een zuiverder begrip van den toestand hebbende, het gevoelen van anderen trotserende, Frankrijk door zijne vastberaden houding overhale om krachtdadig te handelen.

Den 3den Julij is te Athene een belangrijke militaire opstand uitgebroken, welke op het oogenblik, dat ik u deze regels schrijf, nog niet gestild is. Het gevangennemen van een officier, tot de partij der ultra liberalen behoorende, heeft aanleiding gegeven tot eene losbarsting, die onvermijdelijk was geworden door de ontevredenheid welke sedert lang door de Natie gevoeld was. De bemanning van het fransch eskader is geland, om de bank en het consulaat te beschermen. Het engelsch eskader is dadelijk van Malta, waar het ankerde, uitgezeild.

Deze opstand dreigt treurige gevolgen te hebben; de koninklijke familie van Denemarken, met recht verontrust over den jongen prins, weigert nu, om hem naar Griekenland te laten vertrekken, ten zij Engeland zich verbinde om, ten minste tijdelijk, de hoofdstad van Griekenland met vier duizend soldaten te bezetten. Dus eene nieuwe moeijelijkheid voor het Foreign office; maar men moet rechtvaardig zijn en bekennen, dat het oogst wat het gezaaid heeft. Men zegt, dat ons goevernement besloten heeft, zich op geenerlei wijze met het hellenisch vraagstuk in te laten, en het aan lord Palmerston over te laten dit zoo goed hij kan te ontknoopen. Dit is een antwoord op de houding van Engeland in het Mexicaansche vraagstuk. Aldus kortswijlen de Regeringen. Ik erken echter, dat ik het besluit van het kabinet der Tuilerien toejuich. De toestand is te gespannen, dan dat het noodig zoude zijn dien nog te verzwaren door eene ontijdige tusschenkomst in de zaken der nakomelingen van Leonidas.

Italië wordt nog altijd verontrust door de twee tegenstrijdige beginselen, die elkander steeds bestrijden, en die op eene ruwe wijze schermutselen.

Van hunne zijde willen de Demokraten, onverzoenlijke vijanden van het militair gezag, dat geheel Italie gewapend zij, opdat de andere partijen gedwongen worden hen mede te rekenen, en het land uit den tegenwoordigen onzekeren toestand gerake, welke toch niet onbepaald verlengd kan worden.

Van de andere zijde willen de Conservatieven, die te Turijn, even als overal, den vrede boven alles, zelfs boven het geluk van hun land verkiezen, van geene wapening hooren spreken. Onderhandel, roepen zij onophoudelijk den minister toe; stel het geluk van Italie niet in gevaar door een noodlottig ongeduld, en huiver niet voor iedere concessie. Deze partij, die zonder tegenspraak het talrijkst in 't parlement is, zoude gaarne toestemmen om de onschendbaarheid van het grondgebied, dat den paus nog overblijft te waarborgen, om de ontruiming van Rome door de Franschen te verkrijgen. Dit droombeeld van de ontruiming van Rome wordt steeds door de conservativen geliefkoosd, die altijd gelooven dicht bij de verwezenlijking te zijn. Niets treft hen; het lot van Polen, de toestand van Venetie, alles gaat voor die lieden onopgemerkt voorbij, die het égoïsme als het beste leerstelsel beschouwen en die zich verbeelden, dat Italie, vermijden moet zich te mengen in al de verwikkelingen, welke Europa bedreigen.

Zij ontkennen, die dwazen, de solidariteit van alle volkeren, en zij zien niet in, dat vrijwillig of gedwongen allen medegesleept worden in de onmetelijke wieling en warling der moderne staatkunde.

Te midden van al die debatten is het parlement getuige geweest van een conflict, dat ontstaan is tusschen de Heeren Minghetti en Ratazzi.

Deze twee staatslieden hebben elkander van leugen beschuldigd, en de zaak is met een duel geëindigd, waarbij de Heer Ratazzi gewond is geworden. Dit incident is slechts het begin van eene worsteling, die vroeg of laat de zegepraal der demokratische partij zal veroorzaken, welke, in weerwil van haar ongeduld, meer logiesch de gebeurtenissen beschouwt, dan de conservative partij, wier kracht alleen in de steun van Frankrijk ligt. De koning van Italie blijft een onpartijdig toeschouwer van dien strijd, en houdt zich binnen de grenzen, welke de constitutie hem voorgeschreven heeft.

JAPAN.

Bij missive van 8 Augustus jl. heeft de consul der Nederlanden te Singapore medegedeeld, dat Zr. Ms. stoomschip *Medusa*, terwijl het in eene der binnenlandsche Japansche zeeën op reis van Nagasaki naar Yokohama stoomde, onverwachts beschoten is door de kustbatterijen, de oorlogsjonken en de brik *Lanrick*, die gezamenlijk naar men zeide, toebehoorden aan den prins Sho-Sew.

De kommandant had dit vijandelijk vuur onmiddelijk beantwoord, en wel met het gelukkig gevolg, dat al de batterijen na eene vrij hevige kanonnade tot zwijgen werden gebragt en de *Lanrick* (vroeger een opiumklipper van de firma Jardine, Mattheson do & Co.) in den grond geboord werd.

Genoemd berigt was door den consul ontleend aan eenige Chinesche nieuwspapieren, die met de laatste mail te Singapore waren aangebragt.

De meeste dezer couranten zeiden voor de waarheid te kunnen instaan.

(*Jav. Ct.*)

CHINA.

Te Shanghae stonden de zaken niet zeer voordeelig. De Britsche autoriteiten deden zeer veel moeite om de aanwezige Engelsche officieren over te halen, tot het keizerlijke leger over te gaan, hetgeen daarom des te afkeurenswaardiger is, omdat de Taipings door hunne toegevendheid en goede gezindheid jegens de vreemdlingen, hunne toegenegenheid verdiend hebben. De Taipings willen trachten de Engelschen aan zich te verbinden, en wordt nu Nanking met behulp der Engelschen door de keizerlijken ingenomen, dan zullen zij zich waarschijnlijk daarvoor wreken door alle aanwezige thee of vruchtdragende boomen te vernietigen.

De Bevolking te Shanghae is zoo zeer toegenomen, en tegelijkertijd is de waarde van het omliggende land zoo zeer in prijs gestegen, dat men geen geschikte plaats voor het begraven van lijken kan vinden, die nu slechts bij duizenden in kisten aan den grooten weg gezet worden; welke de gevolgen hiervan zullen zijn, is onduidelijk. Majoor Gordon heeft getracht Soochow in te nemen, en hij zoude daarin ook hoogst waarschijnlijk geslaagd zijn, wanneer het getal Taipings minder aanzienlijk geweest was. De bekwame aanvoerder der Taipings Chung Wong bevond zich steeds in de nabijheid dier stad, bij den aanval der opstandelingen op Shanghae; waar hij zich echter nu bevindt is onbekend. Zoodra de Engelsche vloot onder bevel van kapitein Osborne is aangekomen, zal men den aanval op Nanking beginnen. Ook te Ningpo wordt de toestand niet beter, die in de overige opene havens is echter vrij voldoende.

SCHEEPSBERICHTEN.

Straat Sunda doorgezeild.

DATUM	VLAG.	NAMEN DER SCHEPEN.	GEZAGVOERDERS.	VAN		NAAR.
Augs. 10	Nederlandsch	B. F. v. Dambenoy	N. Kruymel	Batavia	8 Augs.	Amsterdam
〃 —	〃	Joan	Laseur	〃	8 〃	Rotterdam
〃 14	Amerikaansche	Mary Hover	H. Huyhes	Sunderland	17 April	Shanghae
〃 16	Deens	Jupiter	C. D. Lorenzen	Bristol	25 〃	Order

Aangekomen schepen te Batavia.

DATUM.	VLAG.		NAMEN DER SCHEPEN.	GEZAGVOERDER.	VAN		AGENTEN.
Augustus 14	Nederlandsch	schip	Christina Jannette	N. Rademaker	New-Castle	22 April	G. Buijn & Co.
〃 —	Ned. Ind.	bark	Ellen	Wentholt	Samarang	8 Augs.	B. Kopersmit & Co.
〃 15	Z. M. Schroef	stooms.	Vice-Admiraal Koopman	Kapt. luit. t/z. Ruys	Singapore	12 〃	. . . .
〃 16	Ned. Ind.	bark	Anoear Salim	Said Hoesin	Banka	1 〃	P. Landberg & Zoon.
〃 —	Nederlandsch	〃	Commiss. d. Kon. v. d. Heim	J. van Zanten	Cheribon	10 〃	J. Cézard & Co.
〃 17	Ned. Ind	stooms.	Padang	W. Vogel	Singkawang	13 〃	W. Cores de Vries.
〃 —	Nederlandsche	schip	Anna	Bok	Amsterdam	8 Mei	J. Cézard & Co.
〃 18	Ned. Ind.	〃	Maria Henriette	J. Winter	Pekalongan	14 Aug.	B. Kopersmit & Co.
〃 —	〃	bark	Batavia				. . . .
〃 —	〃	stooms.	Ambon	W. Vogel	Samarang		W. Cores de Vries.

Vertrokken schepen van Batavia.

DATUM.	VLAG.		NAMEN DER SCHEPEN.	GEZAGVOERDERS.	NAAR.
Augustus 16	Nederlandsche	bark	Gerard Pieter Servatius	J. Wamsteker	Nederl. via Soerabaija
〃 —	〃	〃	Stad Assen	H. J. Haverbult	〃 〃 Pekalongan
〃 —	Ned. Indische	brik	Tartar	Lim Kiangkong	Cher., Tagal en 〃
〃 18	Nederlandsche	bark	Frans en Elise	F. J. Niedfeld	Soerabaija
〃 19	〃	〃	Jannetje	A. Lupcke	Samarang
〃 —	〃	〃	Commiss. der Konings van der Heim	J. van Zanten	Nederland
〃 —	〃	schip	Oranje Nassau	G. Strang van Hees	〃
〃 —	Fransch	bark	Isly de Nantes	A. Bertaux	. . . .
〃 —	Zweedsche	〃	Australie	Wallander	. . . .
〃 —	Engelsche	〃	Omagh	Davidson	Australie

In lading liggende schepen te Batavia.

VLAG.		NAMEN DER SCHEPEN.	GEZAGVOERDERS.	BESTEMMING.	AGENTEN.
Nederlandsch	bark	Mercator*	H. van der Woude		J. Cézard & C.
〃	〃	Anna*	Bok		〃
〃	〃	Cortgene*	W. H. Rusman		Reynst & Vinju.
〃	〃	Watergeus*	H. R. Giezen	Nederland	van Ommeren, Rueb & Co.
〃	〃	Maarten van Rossem*	Gerrebrands		Haager & Schuurman.
〃	schip	Willemina en Clara	C. Abrahams jr.	Amst. via Samarang	〃
〃	brik	Pauline Constance Eleonora	W. van Someren Greve	Decima	〃
〃	bark	Willem Kroonpr. d. Nederlanden*	W. J. de Bourgh. Zetteler.	Soerabaija	Hagedorn, Plump & Co.
〃	bark	Nicolaas Witsen*	J. P. Portengen		Pandel & Stiehaus.
〃	schip	Staatsraad van Ewijck*	F. de Winter		Maclaine, Watson & Co.
〃	bark	Maria*	E. N. F. van Wulven		〃
〃	〃	Postiljon*	van Haften	Soerabaija	E. Moormann & Co.
〃	〃	Burgemeester van Middelburg	K. Hoek		G. Buyn & Co.
〃	schip	Christina Jannette	N. Rademaker		〃
Ned. Indisch	〃	Neêrl. Indië*	C. Deterding		〃
〃	〃	Maria Henriette*	J. Winter		B. Kopersmit & Co.
〃	bark	Ellen*	Wentholt		〃
〃	〃	Soetan Iskander*	J. Stijger	Padang	Purvis & Co.
〃	〃	Arachmani*	Moh. Said		Coulster.
〃	schoen.	Tolok Aldjoeseer*	Sa'd Alkaf	Cheribon	〃
〃	〃	Almas*	en Tjoekioeh		〃
〃	brik	Passekan*	J. Engtjie		Gezagvoerder.
〃	〃	Maria Catharina*	Mara Roestam	Padang	Dümmler & Co.
〃	schoen.	Gapsoen*	Puré		Borneo Comp. Limited.
〃	〃	Mabroek*	Said Madehie	Palembang	P. Landberg & Zoon.
〃	bark	Noorban*	Said Ali		〃
Zweedsch	brik	Gazell*	Johannsen		C. Bahre & G. Kinder.
〃	bark	Helene*	Selmnsen		〃
Hanov.	brik	Johann Heinrich*	Wulff		〃
Bremer	schoen.	Engelbert*	C. Hilgerloh	Singapore	Haager & Schuurman.
Pruiss.	schip	Per Nord*	E. Lange		Arnold & Zonen.
Engelsche	bark	William Simpson*	D. Napier	Londen	Martin, Dyce & Co.
〃	brik	Leven*	Ballard	Kokoseilanden	Wilson & Co.

De partikuliere schepen zijn aangeduid met een*

Schepen in Lading.

TE AMSTERDAM.

naar	
Batavia	Alcyone. — Landweer
〃	Julie Claire — van Oosteroom
〃 en Soerabaija	Celebes. — Reuvekamp Gille
Padang	Maria Agnes. — van Deursen
Samarang	Sirius. — v. W. v. Rees
〃 (*direct*)	Henriette. — Visser
Soerabaija (*v. Passagiers*)	den Elshout. — Akkerman
〃	Admiraal de Ruyter. — Möllinger
〃	Ferdinand en Louis. — Nolting
Singapore en Makassar	Almelo. — Tjebbes
Kanagawa en Decima	Fagel. — Verloop qq
〃 〃 〃	Anna Maria Wilhelmina.—Sontag Winkler.

TE ROTTERDAM.

naar	
Batavia	Jedo. — van Rossen
〃	Java, ex Eersteling. — Mann
〃	Graafstroom. — de Boer
〃 en Samarang	Doelwijk. — Hoefman
〃 en Soerabaija	Jh. Mr. v. d. Wall v. Puttershoek.—Lammerts.
〃 en 〃	Argo. — van Teutem
Singapore en Hongkong	Mary Goddard. — Ridder
〃	Louise. — Hansen
Melbourne	Hendrik Ido Ambacht. — Bijl
〃	Carin. — von Mantern
Otago (New Zeeland)	Minister Thorbecke. — van Duin
Kaapstad	Concordia. — van Zanten

Vrachten.

Van	naar				
Van Nederland naar	Batavia	f 20 à —		met 15%	zwaar goed 2/3 vracht.
〃 〃 〃	Samarang	〃 25 〃 —			
〃 〃 〃	Soerabaija	〃 30 〃 —			
〃 〃 〃	Singapore	〃 35 〃 40			
〃 〃 〃	Makasser	〃 50 〃 —			
〃 〃 〃	Padang	〃 50 〃 60			
〃 〃 〃	Hongkong	〃 48 〃 55			
〃 〃 〃	Kaap de Goede Hoop	〃 50 〃 —			
〃 〃 〃	Japan	〃 60 〃 —			
〃 〃 〃	Nieuw Zeeland	£ 2 à $2\frac{1}{2}$ pr. 40 Eng. cubt. vt.			
〃 〃 〃	Australie	£ 2 à £ $2\frac{1}{2}$ p. gem. ton.			
〃 Engeland 〃	Australie	〃 3 〃 〃 $3\frac{1}{2}$		pr. reg. ton.	
〃 〃 〃	Singapore	〃 $1\frac{1}{2}$ 〃 〃 2			
〃 〃 〃	Java	〃 2 〃 〃			
〃 〃 〃	China	〃 2 〃 〃 $2\frac{1}{2}$			

Bevrachting der Ned. Handelmaatschappij.

De N.H.M. heeft tegen 8 Julij aanbieding gevraagd voor de gewone retourbevrachting van Java en Sumatra herwaarts, van schepen laatstelijk door dezelve bevracht binnengekomen tot 1 Februarij 1863, en van nieuw gebouwde schepen, te water gelaten tot ultimo Februarij 1863.

Condities en vracht als gewoonlijk.

Geveilde Schepen en Scheepsparten.

1863.		Gebouwd Anno	Gemeten Lasten.	Opbrengs
	Nieuwediep.			
29/30 Junij.	8/64 Prins van Oranje, ex Stad 's Gravenhage. — Hensing	1840	478	niet geveild.
	1/8 Zeemanshoop. — Hansen	1826	230	f 1410 opg.
	4/80 Wilhelmina. — Koster	1857	260	niet geveild.
	3/16 Maria en Pauline, ex Dankbaarheid.— Poulsen	1842	152	f 1800 opg.

2 Aand. elk à f 1000 Reederij-Societeit J. Rahder & Co. f 220 verkocht.
1 Aand. à f 500 Duinwaterleiding Nieuwediep f 354 verk.

Veilingen van Schepen en Scheepsparten.

1863.		Gebouwd Anno:	Gem. Lasten.
	Te Rotterdam.		
14 Julij	het schip Koophandel. — Swarts	1819	282
21 〃	〃 Trijntje Fena. — Abbink	1854	309
	Te Amsterdam.		
20 Julij	1/20 Wilhelmin Maria, ex Johannes Albertus — Postma	1851	141
〃 〃	1/30 Waalstoom. — S. van Duin	1853	218
〃 〃	2 Aand. elk à f 500, Sleepdienst-Maatschappij N. H. Kanaal.		
〃 〃	8 Bewijzen van uitgelote Aandeelen Sleepstoomboot-Reederij Nieuwediep.		

Schepen uit de hand verkocht.

Het schip Gerardus Jacobus, kapt. Kilian, anno 1841, groot 394 gemeten lasten, tegen 14 Julij te Rotterdam in veiling aangeslagen geweest zijnde, is uit de hand verkocht, aan eene Engelsche reederij.

Te Waren Gelaten Schepen.

Den 30 Junij is bij den scheepsbouwmeester J. Smit Czn., te Ablasserdam, te water gelaten het brikschip Candati, groot 125 gemeten lasten, voor rekening der reeders de Groot Roelants & Co. te Schiedam, en gevoerd zullende worden door kapt. D. B. Bosscher.

HANDELSBERICHTEN.

AMSTERDAM, 8 Julij.

(*Slot.*)

ARAK met weinig omzet prijshoudend. Te Rotterdam zijn 84 Leggers Cheribon, ex Java, afgedaan, inferieure kwaliteit, dennelijk f 110 à f 115. De voorraad is zeer gering en zoude voor 1e kwaliteit Batavia f 165 te bedingen zijn.

DROOGERIJEN. Camphor zonder handel.

Cassia lignea zoude te plaatsen zijn tot 54 à 55 cs.

Cassia vera, prima geel thans nog te plaatsen tot 29 à 30 cs. 375 Pakken werden tot $18\frac{1}{2}$ à 25 cs. verkocht.

Cassia fistula. Te Rotterdam zijn 210 Pakken, ex Carin, tot geheimen prijs verkocht.

Cubeben moeijelijk tot 80 cs. te plaatsen.

Gom benzoe, mooi secunda, Sumatra blijft attentie trekken op 150 cs.

Gom damar. Alleen prima kwal. vrij goed te plaatsen tot $22\frac{1}{2}$ cs., afwijkend moeijelijk tot 18 à 21 cs.

Gom elastiek. Boven f 95 à f 96 is niet te bedingen voor mooi secunda; ordinaire kwal. niet dan tot verlaagde prijzen te plaatsen.

Gutta percha blijft schaars en zeer gewild. Voor prima is 175 á 180 cs., voor secunda 100 à 150 cs. en voor verdere afwijkingen 50 á 60 cs. te bedingen.

Sago. Borneo tot f 8; Siam tot f 9 à f 10 en Meel tot f 7 à f $7\frac{1}{2}$ moeijelijk te plaatsen.

Was. Japansche. Door Partic. werden te Rotterdam 280 Kisten, ex Juno, in veiling verkocht van f $31\frac{1}{4}$ tot f $31\frac{3}{4}$. Verder zonder kooplust, prima nominaal f 40, secunda f 38 en tertia f 35 waardig.

Bindrotting behoudt in afwachting der tegen 28 Julij alhier door de N.H.M. in veiling aangeslagene ca. 172,400 Bossen, thans nog eene waarde van f 15 à f 17 voor Banjermassing, f 12 à f 14 voor Padang en f 8 à f 9 voor Koetie.

HUIDEN. De volgende verkoopen hadden tot geheim gehouden prijzen te Rotterdam plaats: 1000 Samar. Runder, $3\frac{1}{2}$ à $3\frac{3}{4}$ Ko., waarvan 230 BS, ex Arracan; 4459 Soerab. do., 2892 Passar. do., 4 à $4\frac{1}{4}$ Ko. en 345 do. do., $5\frac{1}{2}$ à $5\frac{3}{4}$ Ko., ex Dominion; 1123 Sam. Buffel, $7\frac{3}{4}$ à 8 Ko. en 211 do. do., 7 Ko., ex Cornelia Hendrika; 349 Passar. do.; 547 Soer. do., 9 à $9\frac{1}{4}$ Ko. en 23 Passar. do., $9\frac{1}{2}$ Ko., ex Dominion; 600 Soer. Runder, en Euterpe; 217 en 81 Passar. do., 6 Ko., en 1007 do. do., 4 à $4\frac{1}{4}$ Ko., ex Holland en 2500 Sam. do., $3\frac{1}{2}$ Ko. en 666 do. do., $2\frac{1}{2}$ à 3 Ko. ex Cornelia Hendrika.

Alhier werden bij inschrijving en uit de hand 2675 O. I. Buffel, ex diversen tot geheim gehouden prijzen afgedaan.

METALEN. Banka Tin. De 119,092 Blokken, door de N.H.M. op 24 Junij alhier geveild, werden coulant tot f 76 verkocht. Engeland en Duitschland deden belangrijke inkoopen, Frankrijk minder. Hoewel deze prijs lager was dan die vóór de veiling besteed, gaf deze afloop eenige meerdere vastheid aan het artikel, en werden de naar het buitenland aangeboden partijen meestal geplaatst. De prijs steeg dan ook aanvankelijk weder tot f 78. Uit gebrek aan orders werd het echter gedurende de laatste dagen wat stiller en kan men wat gemakkelijker koopen. De laatste afdoeningen bestonden uit: 1000 Blokken à f $77\frac{1}{2}$ en 500 Blokken à f $77\frac{1}{4}$, waartoe te kood blijft.

In Koper hadden eenige omzettingen plaats van f 52 à f $52\frac{3}{4}$ en wordt thans op f 53 gehouden.

Door de N.H.M. zullen alhier op 28 Julij geveild worden ca. 300,000 Kilo Koper in Blokken, waarvan 1/5 in kleine en 4/5 in groote Blokken afkomstig van versmolten oude O. I. Munt (Tough Cake).

Na afloop dier veiling zullen door Particulieren geveild worden: 785 koeken, ca. 30,700 Kilo Koper (English Tough Cake), directe aanvoer.

Lood onveranderd f $11\frac{3}{4}$.

SPECERIJEN. Voortdurend blijft de handel zich tot kleinigheden bepalen en werken de groote voorraden van de meeste dezer artikelen nadeelig op de omzettingen.

Per Soleftea arriveerden van Padang 2898 Balen Peper; de voorraad in eerste hand
te Amsterdam bedraagt: 8360 Balen,
〃 Rotterdam 〃 350 〃

THEE. Het belangrijkste, dat hierin voorviel, was de afloop der veilingen, die op 1 Julij te Rotterdam gehouden werden, en waarvan hieronder eene specificatie:

Aanvoer 1863.— Liggende in Entrepôt.
Gemerkt Marco Polo.

No.		*Smaak.*	*Blaad.*	*Cents.*
		CONGO.		
77.	112/4 Kn	goed ordinair	stofferig	91 à 92
		FEINER CONGO.		
78.	105/4 〃	vrij goed	stofferig	101 〃 104
		FINE KAISOW CONGO.		
79.	209/4 〃	goed	iets stofferig	110 〃 111
		SUPERFINE CONGO.		
80.	273/4 〃	vrij goed	stofferig	106 〃 110
81.	154/4 〃	goed	iets stofferig	108 〃 111
		EXTRA FINE KAISOW CONGO.		
82.	153/4 〃	zeer goed		118 〃 119
		EXTRA FINE CONGO.		
83.	200/12 〃	goed		116 〃 117
		EXTRA FINE KAISOW CONGO.		
84.	117/4 〃	goed, iets geurig		127 〃 —
		EXTRA FINE CONGO.		
85.	226/4 〃	zeer goed		116 〃 118
		FINEST CONGO.		
86.	189/12 〃	vrij goed, iets geurig		128 〃 129
		FINEST KAISOW CONGO.		
87.	102/4 〃	vrij goed, iets geurig		125 〃 126
		FINEST PECCE CONGO.		
88.	586/12 〃	zeer goed		133 〃 136
		EXTRA FINE SOUCHON.		
89.	113/4 〃	zeer hoed		145 〃 151
		FINEST KAISOW CONGO.		
90.	113/4 〃	zeer goed iets geurig	iets stofferig	135 〃 136
		SUPERFINE CONGO.		
91.	193/4 〃	redelijk	iets stofferig	95 〃 97
92.	309/4 〃	goed		102 〃 104
		FINE CONGO.		
93.	104/4 〃	goed ordinair		92 〃 95
		EXTRA FINE KAISOW CONGO		
94.	30/4 〃	zeer goed		122 〃 123

Aanvoer 1863.— Liggende in Entrepôt.
Gemerkt: De Vrijhandel.

No.		*Smaak.*	*Blaad.*	*Cents.*
		CONGO.		
98.	20/4 Kn.	redelijk, goed en frisch	bont	60 à —
99.	10/4 〃	〃 〃 〃	〃 breukig	44 〃 —
100.	30/4 〃	〃 〃 〃	〃	48 〃 49
101.	40/4 〃	goed en frisch	〃	60 〃 61
102.	62/4 〃	〃 〃	〃	70 〃 72
		SOUCHON.		
103.	50/4 〃	〃 〃	redel. goed	95 〃 96
104.	100/12 〃	〃 〃	〃 iets bont.	92 〃 93
105.	70/12 〃	〃 〃	〃 breukig	93 〃 —
106.	40/12 〃		〃 〃	96 〃 —

Alles werd coulant, bijna uitsluitend voor consumptie, verkocht.

De partij 398/4 Kisten Congo (Chin.) waarvan in het vorig nummer de beschrijving en taxatie werden opgenomen, is vóór de veiling afgedaan tot geheimen prijzen even als 70 Kisten Java ex Juno.

VERFWAREN. Indigo blijft in eene vrij vaste stemming, doch zijn geene afdoeningen te vermelden, ofschoon nog verschillende partijen tot laatste veilingprijzen aan de markt zijn.

Cochenille blijft goed gevraagd, doch is de disponible voorraad zeer gering.

Sapanhout. De kleine partijen, die van tijd tot tijd worden aangevoerd, vinden tot vaste prijzen coulant koopers.

Kadranghout is weinig gevraagd.

Kurkuma flaauw en zonder handel.

O I. Salpeter onveranderd.

Veilingen.

DOOR DE NEDERL. HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

Amsterdam, 15 Julij.
Ca. 66,000 Krjs. en Kan. Java SUIKER.

Amsterdam, 28 Julij.
Ca. 172,400 Bossen BINDROTTING.

Amsterdam, 28 Julij.
Ca. 300,000 Kilo oud KOPER (Tough Cake).

DOOR PARTICULIEREN.

Rotterdam, 1 Julij.
280 Kisten Japansche WAS.

Rotterdam, 8 Julij.
371 Balen Java en Java Triage KOFFIJ.

Rotterdam, 9 Julij.
1512 Pakken Java TABAK.

Amsterdam, 14 Julij.
11 Pakken pijpen Java KANEEL.
84 〃 korte 〃 〃
6 Vaten NOTENMUSCAAT.

Amsterdam, 28 Julij.
785 Koeken, ca. 30,700 Ko. KOPER (English Tough Cake.)

7 JULIJ.

EFFECTEN.			WISSEL.		
$2\frac{1}{2}$ pCt. Holl. W. Schuld	$63\frac{7}{8}$	pCt.	Londen 2/m.	f $11.71\frac{1}{4}$.	per £ st. zigt.
4 〃 Oost-Ind. leening	$99\frac{7}{8}$	〃	〃	$11.77\frac{1}{2}$.	〃 〃 ....
Aand. N.H.M.	$148\frac{1}{8}$	〃	Hamburg 2/m. 〃	35.	〃 40 BM....
〃 Ned. Bank	181	〃	zigt. 〃	$35\frac{3}{16}$	〃 40 BM....

Prolongatie 3 pCt. — Disconto $3\frac{1}{2}$ pCt.

AANVOER TE BATAVIA.

VAN 13 TOT 15 AUGUSTUS 1863.

Van Rotterdam per Ned. bark *Willem Kroonpr. der Nederlanden*, gez. W. J. Bourgh. Zetteler, agt. Hagedorn, Plump en co.

18 kn. kramerijen, 10 vn. hagel, 2 kn. porcelein, 52 md. bier, 53 vn. verfwaren, 4 kn. speelkaarten, *Leon en Reiss*.
27 kn. kramerijen, 23 do. manufact., 2 do. ijzerw., 2 do. hoeden, 3 do. sigaren, 9 do. pleetw., 2 do. zeep, 31 do. wijn, *H. en A. Strauss*.
6 bn. roodgaren, 25 coll. manufact., *Niederer en co.*
1 coll. saffraan, *C. Bahre en G. Kinder*.
150 kn. wijn, *Beynon, Hamacher en co.*
4 fust. wijn, 282 kn. wijn en cognac, *Loonen en co.*
4 kn. bandwerk, *G. Kolff en co.*
82 coll. diversen, *W. de Jong*.
120 kn. glas, *B. v. Leeuwen en co.*
10 kn. vuursteenen, 25 do., 687 ps., 52 bund. en 14 coll. ijzerw., 15 kn. retorten, 1 gasmeter, 17 coll. ornamenten, 7 do. glasw., 2 do. gasbrander, 1 do. gaslampen, *Enthoven en co.*
1 coll. neteldoek, *Ernst*.
8 oxh. en 151 kn. wijn, *Winsser, de Lange en co.*
25 kn. wijn, *Kramers*.
2 kn. boeken, *Dummler en co.*
2 kn. kramerijen, 1 do. zijden stoffen, *Pandel en Stiehaus*.
30 coll. ijzerwerk, *Aganoor*.
5 coll. staal, *Gasper en co.*
3 kn. wijn, *Maclaine, Watson en co.*
23 kn. diversen, *Wehry, Wille en co.*
6 kn. machinerien, *Tiedeman en v. Kerchem*.
100 keld. jenever, *v. Ommeren, Rueb en co.*
78 coll. touww., 20 kn. koper, 1 do. muziekinstrumenten, *J. Cezard en co.*
25 kn. geweren, *Gouvernement*.
300 kn. vensterglas, *Engelhard en co.*
5 kn. parfumerien, 2 do. orgelpijpen, 1 do. modew., 5 do. sardines, *Picart*.
8 kn. schoenen en lederwerk, *Combet*.
6 kn. manufact., 2 do. pennen, *Maintz en co.*
1 kt. muziek, *v. Dorp*.
1 kt. ijzerwerk, *Noordijk*.
14 fust. wijn, *van Slooten, Morgan en co.*
7 coll. manufact., *E. Moormann en co.*
8 coll. percussions, 1 do. staalwerk, *Hunter, Houghton en co.*
22 coll. kramerijen, 2 do. laken, 2 do. hoeden, 260 kn. rhijnwijn, *Gumprich en Strauss*.
100 vs. spijkers, 12 kn. manufact., *Arnold en Zonen*.
10 vs. specie, *N. H. M.*
2 md. diversen, 36 vs., 30 kn. ...., 2 do. tuinzaden, 2 pn. schoppen, 2 kn. boeken, 211 vs. spijkers, 11 bn. touww., 7 do. leder, 47 coll. glasw., 115 ks. glas, 2 do. kramerijen, 30 do. blik, 1 pak papier, *Hagedorn, Plump en co.*
2 rijtuigen, 80 pn. zakken, 118 coll. manufact., *Busing, Schröder en co.*
200 keld. jenever, 100 hammen, 35 kn. bier, 6 do. beelden, *Gezagvoerder*.
2 kn. meubelen, 3 do. ijzerw., 2 do. diversen, 3 do. koek, 2 roll. handdoek, 2 pn. garen, 1 baaltje laken, *Order*.
22 ks. blik, 2144 stav. en 77 boss. ijzer, 17 vn. spijkers, *Agenten*.
1 kt. lampen, 42 vn. spijkers, 26 do. teer, 200 keld. jenever, 13 kn. koopmanschappen, 60 do. glas, 18 do. champagne, 80 md. aardew., 7 kn. wijn, 1 do. schroeven, 1 do. 1 rijtuig, 1 do. manufact., 1 pakje muziek, 1 do. boeken, *voor Soerabaija*.

Van Amsterdam per Ned. schip *Willemina en Clara*, gez. Abrahams, agt. Haager en Schuurman.

20 vn. zilv. munt, 80/m steenen, 497 coll. div. gouv. goederen, 38 do. diversen, 411 vn. vleesch, 267 do. spek, *N. H. M.*
2 kn. boeken, *Gouvernement*.
4293 stav. zwd. ijzer, ...
150 vs. boter, 100 ks. en 1 do. zwits. kaas, 50 hammen, 10 ps. vleesch, 8 do. dekens, 20 led. leggers, *E. Moormann en co.*
100 vn. bier, 5 kn. sigaren, *Agenten*.
100 keld. lijnolie, 164 blokk. lood, 2 vn. was, 2 kn. kramerijen, 6 do. eau de cologne, 39 do. provisien, *Engelhard en co.*
8 bn. manufact., 26 kn. meel, 17 do. provisien, 4 ps. ger. vleesch, *B. Kopersmit en co.*
125 ks. kaas, 2 do. manufact., *Pandel en Stiehaus*.
21 kn. bier, 2 do. likeuren, *Hagedorn, Plump en co.*
10 kn. ...., 6 do. diversen, 150 vs. boter, 101 ks. kaas, 50 hammen, 1 do. zilverw., 10 ps. vleesch, *Order*.
1 kt. manufact., *Niederer en co.*
25 kn. bier, *Winsser, de Lange en co.*
44 coll. manufact., *Arnold en Zonen*.
44 coll. pass. goederen, *v. d. Plas*.
16 bn. zakken, 2 kn. manufact., *Pitcairn, Syme en co.*
50 vn. meel, *G. Buijn en co.*
150 hammen, 15 nagelhouten, 3 vn. spek, 5 kn. geslagt, 5 do. diversen, 1 do. spiegeltjes, 110 vs. boter, 50 do. groenten, *v. Kleeff en co.*
12 kn. diversen, 33 coll. provisien, 5 do. kramerijen, 7 ks. wijn, 4 do. meub. en kramerijen, *Gebr. Roselje en co.*
10 vn. was, *Vincent Hofland*.
100 keld. lijnolie, *Jacometti en co.*
11 kn. lampen en papier, 1 do. kanten, *Thomann*.
9 kn. galanterien en kramerijen, 30 vs. spijkers, 4 kn. diversen, *Loudon en co.*
100 ks. wijn, 2 vn. lijnmeel, 2 md. champagne, *Paine, Stricker en co.*
8 kn. medicijnen, 1 vt. puimsteen, *Vlaming Kiebert*.
9 kn. provisien, *Gumprich en Strauss*.
26 kn. provisien, 1 do. gewigten, *Beijnon, Hamacher en co.*
4 kn. provisien, 8 do. wijn, *Bruining*.
15 md. bier, *Gezagvoerder*.
4 kn. manufact., 2 do. sokken, *Bahlmann en co*
3 kn. provisien, *Beresteijn*.
2 kn. papier, *Dummler en co.*
5 kn., 2 vs. ...., *v. Ommeren, Rueb en co.*
3 kn. meubelen, *Humme*.
1 kt. sigaren, *Charles*.
1 kt. kramerijen, *Dorrepaal en co.*

Van Londen per Eng. bark *William Simpson*, gez. Napier, agt. Martin, Dyce en co.

6048 stav. 185 vn. teer, 100 kn. blik, 42 vn. zink en spijkers, 40 kn. bladkoper, 2 geh. rijtuigen, 30 geldkisten, 6 bascules, 50 tross. touw, 200 vn. bier, 15 coll. koffers, 40 kn. beschuit, 150 md. aardew., 37 coll. lampen, *Martin, Dyce en co.*
135 stav. ijzer, 40 coll. manufact., 10 do. inkt, 3 do. kramerijen, 19 do. provisien, 1 do. 1 billard, *Hunter, Houghton en co.*
50 vn. cement, *v. Ommeren, Rueb en co.*
131 kn. wijn en brandy, *Pitcairn, Syme en co.*
4 kn. manufact., *Wehry, Wille en co.*
2 kn. schrijfbeh., *Borneo Comp. Limited*.
1 kt. boeken, *Wilson en co.*
1 kt. manufact., *Gebr. Roselje en co.*
1 kt. 〃 7 coll. ...., *Order*.
1 kt. 〃 *Maclaine, Watson en co.*
2 kn. diversen, *Morgan, Melbourn en co.*
40 kn. champagne, *John Pryce en co.*

AAN- EN UITVOER TE SOERABAIJA.

Aanvoer.

Van Banka per Ned. schip *Scheveningen*, gez. Anokkee.

7620, pik. tin, 927 stuks hout, *Gouvernement*.

Uitvoer.

Naar Nederland via Indramaijoe per Ned. schip *Nieuw-Holland*, gez. Witting.

155 pik. rotting, 5003,19 do. suiker, 76681 pond kamfer, 500 pik. tin, 3000 do. koffij *Kopersmit en co.*
oude lading wegens lekkage gelost.

Naar Nederland per Ned. schip *Stad Middelburg*, gez. D. D. Ouwehand.

2001,12 pik. suiker, *N. H. M.*

Naar Nederland per Ned. schip *Telanak*, gez. Popken.

1000,17 pik. suiker, 509 do. koffij, *N. H. M.*

Naar Nederland via Samarang en Batavia per Ned. schip *Johannes Lodewijk*, gez. A. H. van der Waal.

3934 pik. suiker, *B. J. van Eck en co.*

Naar Nederland via Samarang en Batavia per Eng. schip *Rocord*, gez. Buther.

2300 stuks koe-huiden, 1808,26 pik. tabak, 107,69 do. rotting, 502,37 do. suiker, *Fraser Eaton en co.*
831,92 pik. tabak, *Anemaet en co.*
2000 pik. suiker, *B. van Leeuwen en co.*

Naar Nederl. via Pasoeroean per Ned. schip *Hebe*, gez. H. A. Kiehl.

50 pik. rotting, 500,40 do. suiker, *N. H. M.*

AANGEBRACHTE REGALEN te Batavia

VAN 14 TOT 18 AUGUSTUS 1863.

Van Amsterdam per *Willemina Clara*.

1 pakje gemerkt P S No. 10.
2 kistjes 〃 J H Z B.
1 〃 〃 A F B.
1 pakje 〃 J F S.

Van Rotterdam per *Willem Kroonprins der Nederlanden*.

1 kistje gemerkt G & S 25.
1 〃 〃 G H C.
1 〃 〃 B 13
1 〃 〃 L & R B No. 19.

Van elk in deze Courant voorkomend artikel, dat geen bloote nieuwstijding of aankondiging bevat, stelt zich verantwoordelijk voor de wet
H. M. VAN DORP.

SNELPERSDRUK VAN H. M. VAN DORP, BATAVIA.

EXTRA BIJVOEGSEL

VAN DEN

JAVA-BODE,

van Woensdag den 19 Augustus 1863, No. 66.

Redevoering

van den

MINISTER VAN KOLONIEN,

in de zitting van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, op Dingsdag den 30sten Junij, bij gelegenheid der beraadslaging over het wets-ontwerp tot definitive vaststelling van het IXde Hoofdstuk der Staatsbegrooting, (Departement van Koloniën), voor het dienstjaar 1863.

Mijnheer de Voorzitter, vóór alles een woord van convenientie.

Ik heb gemeend het woord te moeten vragen in dezen stand der discussie: *ten eerste*, omdat het anders bijna onmogelijk zou worden om, na de merkwaardige redevoeringen die gehouden zijn, in eens allen te beantwoorden; *in de tweede plaats*, omdat sommige leden, op minder juiste premissen, stellingen gebouwd en anderen zich daaraan hebben aangesloten en daarna reeds definitief hunne stem schijnen te hebben bepaald. In dien stand der discussie en met het oog op de gewigtige belangen die voor Nederland en Indië hier beslist zullen worden, is het mij wenschelijk voorgekomen nu reeds het woord op te vatten.

De constitutionele quaestie. Daaraan verbindt zich een gezegde, door den Minister van Binnenlandsche Zaken in de andere Kamer gebezigd, en dewijl deze op het oogenblik, verhinderd door werkzaamheden in die Kamer, hier niet kan tegenwoordig zijn, weet ik niet beter te doen, dan dien Minister zelven te laten spreken, zoo als hij in de Tweede Kamer gedaan heeft, in antwoord aan den heer van Lynden. „Ik weet niet," zeide hij, „of het met de waardigheid van den Minister wel overeen komt, op dergelijke uiting een antwoord te geven, maar ik zal een paar woorden zeggen om een misverstand te bejegenen. Ik heb niet gesproken van de Eerste Kamer. Ieder van de leden — ik zal nu in het geweten van den spreker uit Arnhem (den heer van Lynden) niet treden — heeft zich sedert jaren kunnen overtuigen, dat zoo ooit iemand aan de achting, die hetzij aan de Eerste, hetzij aan de Tweede Kamer behoort bewezen te worden, te kort doet, het dan zeker de Minister niet is die nu spreekt. Ik heb niet van de Eerste Kamer gesproken, en wanneer de conscientie van den afgevaardigde uit Arnhem van eene andere natuur ware, dan had hij zich aanstonds herinnerd, dat het onmogelijk was mijne woorden in dien zin op te vatten.

„Maar ik heb gesproken van een *parlage*, van eene parlementaire conversatie als karakter van de behandeling der koloniale zaken sedert langen tijd in de beide Kamers, en in het publiek, niet gerigt op bepaalde punten ter beslissing onderworpen, maar discussie over onderscheidene vragen dooreen en te gelijk; eene discussie die tot geene beslissing leidt of leiden kan." Zoo nu de geachte spreker uit Noordholland dit bijzonder toepast op de laatste discussien in *deze* Kamer, is dit dan wel juist?

Indien deze Kamer in § 2 van het Voorloopig Verslag niet zelve gesproken had van de wijze, waarop de vorige Minister van Kolonien zijne beginselen heeft verdedigd, zoude ik daarvan thans geen gewag maken; maar nu zij heeft gemeend daarop uitdrukkelijk te moeten wijzen, wil ik vragen aan den afgevaardigde uit Noordholland, was dat — om een woord uit onze jeugd, waaraan de heer Schimmelpenninck mij herinnerde, te gebruiken, — was dat wel portuur?

De vorige Minister is voor het votum dezer Kamer geweken; de constitutionele roeping der Eerste Kamer heeft haren eisch gehad, maar het bewijs dat niet allen over dat votum denken, zoo als de geachte spreker uit Zuidholland heden ochtend zeide, is geleverd in deze discussie, is reeds geleverd in December zelf. Ik zal onder andere herinneren de woorden door den geachten spreker uit Groningen (den heer Cremers) toen gesproken. „Maar — zeide die spreker — wanneer ik nu op de gronden, door den geachten afgevaardigde uit Zuidholland aangevoerd, met wien ik overigens in vele opzigten bij de beoordeeling van dit Kabinet verschil, mijne stem tegen de begrooting van Kolonien uitbreng, dan is het mijne bedoeling niet, even als bij hem, om het gansche Kabinet te schokken." Dit was bij de algemeene beraadslagingen over de begrootingswetten. En toen daarna het IXde hoofdstuk aan de orde was, zeide die geachte spreker: „De verwerping van dit hoofdstuk is voor mij de uitdrukking van den wensch, dat de tegenwoordige Minister door een ander worde vervangen." Zelfs de geachte spreker uit Gelderland (de heer Schimmelpenninck van der Oije) zeide: „Stemmen wij af, dan dwingen wij alleen den Minister zijne portefeuille neer te leggen." Mijne Heeren, ik geloof dat deze woorden voor geene tweeledige uitlegging vatbaar zijn. Hierbij sloten zich meer of min verschillende leden aan, zoo als de sprekers uit Zeeland en twee sprekers uit Zuidholland (de heeren Blankenheim en Viruly).

En nu heb ik mij zelven afgevraagd — in den praktischen geest waarin ik mij gewoonlijk beweeg, die zich liefst niet gaat verdiepen in boeken over staatsregt, waaruit misschien van beide zijden vele citaten te putten zijn — nu heb ik mij zelven afgevraagd: wat is in dergelijke omstandigheden in Nederland vroeger voorgevallen? Toen heb ik mij herinnerd het gebeurde in het jaar 1856. De Minister van Binnenlandsche Zaken, de heer Simons, moest wijken voor het votum der Tweede Kamer; en niet op een onderdeel, op een cijfer der begrooting, maar op eene quaestie, die destijds bij uitnemendheid de *question brûlante* was, waarvoor het Kabinet van Reenen was afgetreden. De Minister Simons werd door een ander Minister vervangen en het Kabinet is gebleven.

Een recenter voorbeeld. Op het laatst van 1860 moest de Minister van Koloniën wijken voor het votum der Tweede Kamer. De Minister trad af en werd door een ander Minister van Koloniën vervangen. Wel is toen, kort daarop, het Ministerie genoodzaakt geweest af te treden, doch niet om het aftreden van den Minister van Koloniën, maar om inwendige oneenigheden, die ten gevolge hadden dat het hoofd van het Kabinet aftrad en het hoofdelooze Ministerie aan de oppositie in de Kamers niet langer weêrstand kon bieden. En toen de geachte afgevaardigde uit Zuidholland heden morgen het jaar 1843 herdacht, toen schoot mij te binnen dat bij zijn eerste optreden als Minister, de Minister van Finantiën, in wiens plaats hij kwam, had moeten aftreden voor een votum der Kamer en de geachte afgevaardigde uit Zuidholland in diens plaats de portefeuille aanvaardde. Ik herken, het gold toen geen votum over de begrooting, maar het was toch ook een votum betreffende het staan of vallen van het Kabinet.

Een opmerkelijk verschijnsel — ik moet daarop wijzen — deed zich daarenboven voor om mijne optreding te regtvaardigen, namelijk dit, dat deze Kamer, toen even als heden, erkennende dat de Minister van Binnenlandsche Zaken het hoofd van het Kabinet is, met algemeene stemmen, min ééne, de begrooting van Binnenlandsche Zaken heeft aangenomen, nadat in de Tweede Kamer het groote debat over de koloniale zaken had geloopen, en bij de algemeene beraadslagingen in deze Kamer het koloniale vraagstuk het hoofdelement van de discussie had uitgemaakt.

En, Mijnheer de Voorzitter, in welke positie verkeerde ik daaromtrent in de zitting van de Tweede Kamer van 4 December? Ook *ik* heb toen gemeend mijne zienswijze te moeten mededeelen en heb op dat punt gezegd: „De taak van de Regering was om met waarborg van de instandhouding der gouvernementscultures wettelijke regels te stellen, zoodat daarnevens ook die der particuliere ondernemingen kunnen staan. De uitvoering van dit beginsel is de wet op de cultuurondernemingen. Het beginsel voor het gansche Gouvernement is dat wettelijke regeling moet plaats hebben; de regeling zelf is van specialen aard." Ik ben van dit denkbeeld niet teruggekomen. De Minister van Binnenlandsche Zaken, het hoofd van het Kabinet, sloot zich in de zitting van deze Kamer van 29 December blijkbaar aan dit denkbeeld aan, toen hij zeide: „Hij die spreekt voor het Kabinet, spreekt enkel voor het stelsel van beleid in het algemeen, niet voor de bijzonderheden, waarvoor de Minister van het Departement alleen verantwoordelijk is." En verder tot den spreker uit Noordholland (den heer Hartsen): „Ik heb wel vernomen dat de geachte spreker beginselen bestreed, maar ik heb hem geenerlei beginsel zien vooropzetten, of het moest zijn: behoud van den toestand, zoo als die op dit oogenblik bestaat. Doch dit kan de meening van den geachten spreker niet zijn, en is in allen geval geen beginsel, ten aanzien van welke maatschappij ook. Elke toestand verandert van zelf en de vraag is slechts, of wij die verandering zullen besturen, dan daardoor zullen worden medegesleept."

De geachte spreker uit Gelderland heeft gezegd, dat de Minister zich veroorloofd heeft zijne opinie te zeggen over de stem, door dien spreker over de begrooting van den Minister Loudon uitgebragt. Is dat wel juist? Met een enkel woord, slechts ter loops, heb ik in de Memorie van Antwoord besproken het votum dezer Kamer over de begrooting van den Minister Loudon. Ik zal daarvan nog alleen dit zeggen, dat ik daarbij noch den geachten afgevaardigde uit Gelderland, noch eenig lid van deze vergadering op het oog heb gehad. Ik wilde alleen den algemeenen indruk teruggeven van het votum dezer Kamer van 4 Januarij 1862. En nu vraag ik: welke is na de bekende redenen van uittreding van den Minister van Binnenlandsche Zaken uit het Kabinet, na het laatste woord van den Minister Loudon tot den geachten afgevaardigde uit Amsterdam, den heer Hartsen, de beteekenis geweest van dat votum?

Bij de onzekerheid, Mijnheer de Voorzitter, of de Minister van Binnenlandsche Zaken tijd zal kunnen vinden hier in de vergadering te verschijnen, heb ik gemeend in de eerste plaats dit punt te moeten behandelen.

Het zal mij onmogelijk zijn de verschillende sprekers in alle onderdeelen te beantwoorden. Maar ik zal trachten zooveel doenlijk aangaande de hoofdpunten, waarover het debat geloopen heeft, de aangevoerde argumenten te bestrijden.

Eene voorname grief tegen den vorigen Minister van Kolonien is geweest, dat hij de belasting in arbeid wilde vervangen door eene belasting in geld. Nu wil ik niet wijzen op de laatste redevoering van dien Minister, waarin hij verklaarde, dat het wel honderd jaren zou kunnen duren, voor dat men daartoe zal kunnen overgaan; maar ik wil alleen zeggen hoe ik hierover denk, want dit is thans de quaestie. Noch de heer Uhlenbeck, noch de heer Loudon, noch de spreker uit Almelo is op dit oogenblik verantwoordelijk Minister van de Kroon. Ik sta hier als zoodanig en mijne inzigten — ik heb dit reeds in de andere Kamer gezegd — zijn derhalve aan de orde. Nu vraag ik: met welken grond kan men zeggen, dat deze Minister voorstaat eene verandering van de belasting in arbeid in eene belasting in geld?

De heer Boreel van Hogelanden las gisteren een gedeelte voor van eene redevoering, door mij in de andere Kamer gehouden op een oogenblik, toen eigenlijk van het cultuurstelsel geene sprake was. Ik heb toen partij getrokken voor dat stelsel en gezegd: „Ik geloof dat het niet de eenige, noch de meest geldige apologie van het cultuurstelsel is (het geldelijk belang van het moederland). Het cultuurstelsel heeft Java maatschappelijk geheel hervormd, zoodat wij door het cultuurstelsel in de phase zijn gekomen, waarin wij alleen door de emancipatie in West-Indie geraken kunnen. Ik geloof dat het cultuurstelsel niet alleen voor de schatkist, maar ook voor Java heilzaam is geweest."

En thans met het citaat, door den geachten afgevaardigde uit Zuidholland voorgelezen uit het werk van den heer van Hoëvell, herhaal ik: het cultuurstelsel heeft den Javaan beschaafd, hem de waarde leeren kennen van het geld en hem aan den arbeid gewoon gemaakt.

De geachte afgevaardigde uit Gelderland heeft nu en vroeger woorden aangehaald uit een door mij in 1860 geschreven boekje, waaraan ik, onlangs daarover geïnterpelleerd, alsnog volkomen mijne adhaesie heb geschonken. Hoe kan nu die geachte spreker uit dat boekje afleiden, dat ik ook voor dat stelsel van vervanging der belasting in arbeid door eene belasting in geld gestemd ben? Ik vrees geen debat, maar tegen zulke gevolgtrekkingen ben ik niet bestand. Niet alleen in dat boekje, ook in de redevoeringen door mij als lid der andere Kamer gehouden, vindt men de positive bewijzen van het tegendeel. In mijne redevoering van 4 December ll. heb ik onder anderen gezegd: „Een hoofdgeld van den Javaan te vorderen moet men aanhouden tot een nog zeer verwijderd tijdstip, waarvoor men nog verscheidene phases moet doorloopen, eer men kan overgaan tot een afkoop der heerediensten. Kan men daartoe overgaan, dan zal als aequivalent daarvan het hoofdgeld van den Javaan te pas komen."

Ik herhaal het, de geheele strekking van bedoeld geschrift is het behoud van het cultuurstelsel en eene betere regeling der particuliere industrie. Wordt deze laatste niet beter geregeld, dan zal geschieden wat de geachte afgevaardigde uit Gelderland heeft gezegd, dat de particuliere industrie zich zal indringen tusschen de gouvernementscultures. Ik heb die waarschuwing reeds in 1860 aan de natie gegeven. De geachte afgevaardigde uit Gelderland (de heer van Rhemen van Rhemenshuizen) heeft mij op dit punt geregtvaardigd door op grond van uitspraken mijnerzijds aan te toonen, dat ik het denkbeeld van verandering der belasting in arbeid in eene belasting in geld niet aankleef.

Ik ben verpligt geweest deze zaak bepaaldelijk te doen uitkomen, omdat daarin voor een groot deel de oppositie tegen den vorigen Minister van Kolonien heeft bestaan, en welke ik niet verwacht had dat ook tegen mij zou worden gerigt. Daar zulks niettemin het geval is geweest, moet ik dit zeggen, en dat wel naar aanleiding van een paar uitdrukkingen, gisteren gebezigd. Indien ik spreek van een ander stelsel van regeren, dan staat dit tegenover een stelsel dat anderen willen, niet tegenover een stelsel dat de wet wil.

Tot gerustas stelling van hen die, zoo als de geachte afgevaardigde uit Gelderland, zoo bevreesd zijn voor overijling mijnerzijds, als zou ik de belasting in arbeid willen veranderen in eene belasting in geld, zal ik geene citaten uit mijn geschrift van 1860 voorlezen; dit zou de Kamer slechts vermoeijen, terwijl de leden, die daarvan kennis willen nemen, het hier op mijne tafel kunnen vinden; maar ik wil liever voorlezen eene depêche van den Minister Mijer van 3 December 1857, waarbij onder anderen de Gouverneur-Generaal werd gemagtigd: „om te verklaren dat de Regering de vergoeding in geld als aequivalent voor de personele prestatien aan wegen en bruggen (de cultuurwerkzaamheden daaronder niet begrepen), mits dit zij vrijwillig en volgens de keuze der belastingschuldigen, wenschelijk acht, om door eenen geleidelijken weg te geraken tot eene trapsgewijze opheffing van de persoonlijke dienstpligtigheid en voor te bereiden eene regeling, steunende *op de uitbreiding van den vrijen arbeid.*"

Het gevolg daarvan is geweest, dat eerst bij publicatie de afkoopbaarstelling als algemeen beginsel is verordend, — en ziedaar nu een van die grepen, die gedaan worden, wanneer men geen afgebakenden weg voor zich heeft. Zoodra echter de Minister Rochussen van deze zaak kennis bekwam, heeft hij onmiddelijk den Gouverneur-Generaal geschreven, dat hij de handeling niet goedkeurde, waarna een nieuw besluit in het *Staatsblad* werd gepubliceerd, waarbij de maatregel wat de toepassing in het algemeen ook op Java betreft, weder is ingetrokken.

Ik kom nu tot het *Staatsblad* van 1838, no. 50.

Bij de begrootingsdiscussie in de andere Kamer in 1858, wees de Minister van Kolonien op de groote misbruiken uit dat *Staatsblad* voortgesproten. Hij beriep zich op de autoriteit van een suikercontractant die, onder anderen in een brief aan een vriend, die niet bestemd was om den heer Rochussen te worden medegedeeld, maar toevallig in zijne handen was gekomen, schreef: „wanneer ik vrij wilde noemen contracteren met de loerah's en oudsten der dessa's, dan zou ik hier in Kapongan zooveel vrij riet verkrijgen als ik maar wilde; maar dat is niets anders dan een dwangsysteem, veel erger dan het nu bestaande cultuurstelsel; met de loerah's wordt gecontracteerd en aan hen wordt betaald." En verder:

„Ik vind de zoogenaamde vrijwillige overeenkomsten met hoofden en oudsten der dessa's (zeer wettig en gepermitteerd in *Staatsblad* en regeringsbeleid) veel erger dan het cultuurstelsel; *het is een stap achteruit in plaats van vooruit.*"

Die suikercontractant was de tegenwoordige Minister van Kolonien.

Twee jaren later zeide de Minister van Kolonien in zijne redevoering van 14 December 1860 in de Tweede Kamer: „De kleine man wordt daarbij doorgaans het slagtoffer van de willekeur en de geldzucht der dessahoofden en oudsten, die zich de voordeelen toeëigenen. Ik heb onwraakbare bewijzen in handen van de verregaande misbruiken, waarmede de dusdanige contracten tot zoogenaamden vrijen aanplant tusschen ondernemers en de hoofden en oudsten van dessa's gepaard gaan."

Voorts: „Die overeenkomsten worden veelal gesloten met de hoofden en oudsten der dessa's, zonder of ten deele met toestemming der betrokken bevolking; terwijl zich zelfs het geval heeft voorgedaan, waarbij het overtuigend bleek, dat zeker contract was onderteekend met namen van personen, die daarvan geen kennis droegen." De heer Rochussen heeft mede in afkeurenden zin gesproken over het contracteren met de hoofden en oudsten der dessa's in zijne brochure ter bestrijding der cultuurwet. De pers, het publiek, de Kamer had vooral bezwaar tegen art. 14 van dat ontwerp en het artikel omtrent de voorschotten. Toen de heer van Nispen van Sevenaer mij onlangs in de Tweede Kamer vroeg, tegen welke artikelen van de wet ik zoo gekant was, antwoordde ik: juist tegen die artikelen. Ik noem het niet liberaal om te contracteren met de hoofden, die hunne ondergeschikten tot arbeid dwingen om de voorschotten in den zak te steken. Ik noem tevens illiberaal de bepaling van een ander artikel, waarop de geachte spreker uit Noordholland gisteren gewezen heeft, houdende bepalingen dat zij, die genegen waren bij particuliere cultuurondernemingen diensten te verrigten, zich zouden kunnen vrijkoopen van de heerediensten. Tegen zulke partiele bevoorregting ten faveure van particuliere ondernemingen — want anders is het niet, daar de Javaan zich zeer gaarne wil vrijkoopen van de heerediensten — zal ik mij altijd verzetten, onverschillig of die voorgesteld worden door vrienden of tegenstanders. Reeds op 4 December heb ik tot den toenmaligen Minister gezegd: zoolang ik de eer zal hebben op deze plaats te zitten, zal ik daarover met u strijd voeren; maar omdat dit punt toen niet ter beslissing stond, heb ik den strijd uitgesteld tot dat de cultuurwet aan de orde zou zijn.

Zoo ik al wat hier gisteren en heden over dat *Staatsblad* 1838 gezegd is, moest opnemen, dan zou ik het verslag der zittingen van de Tweede Kamer kunnen voorlezen, waar over dat punt gedurende twee en een halven dag is gediscuteerd. Ik zal alleen opmerken, dat de woorden die ik den Gouverneurs-Generaal, gelijk de heer Nispen meende, daar *in den mond zou hebben gelegd* en die in het *Bijblad* zijn gedrukt, woordelijk zijn getrokken uit missives van die landvoogden aan het Departement aanwezig, welke ik bereid ben aan ieder lid der Kamer te toonen. En wat zegt nu de tegenwoordige Gouverneur-Generaal Sloet? „Ik zou, in afwachting van hetgeen later over de cultures zal worden beslist, dat *Staatsblad* 1838 reeds gewijzigd hebben, maar, omdat mijn voorganger het aan Uwe Exc. gezonden heeft, wensch ik uwe zienswijze daarover te kennen, maar ik verzoek *ten dringendste* om spoedig antwoord." Wil men een later ontvangen advies van den Raad van Indie weten? „Niemand — zegt die Raad — kan voorzien welken weg de ontwikkeling zal nemen; diegenen die bevreesd en aan het oude gehecht zijn, voorzien daarvan den val van het bestaande; anderen eene ongekende bron van voorspoed. Beiden kunnen voor hunne stelling vele gronden aanvoeren, en wie zou nu reeds durven beslissen waar de waarheid ligt? De taak der Regering moet het zijn, om die nieuwe ontwikkeling door *bepalingen* te gemoet te komen en te leiden, zoodra daaraan behoefte wordt gevoeld. De Indische Regering zou dit wel reeds gedaan hebben, zoo haar vrijheid van handelen gelaten ware, onder anderen zou zij *Staatsblad* 1838, no. 50, gewijzigd of ingetrokken hebben." In een ander advies van 5 Julij 1861, zegt de Raad van Indië: „dat niet zelden misbruiken plaats hebben ten gevolge van overeenkomsten met de bevolking krachtens het bepaalde bij *Staatsblad* 1838, no. 50, waardoor de hoofden en oudsten de betaling genieten voor den eigenlijken landbouwer bestemd, zoodat deze evenzeer op last der hoofden en dus onvrijwillig arbeidt, als bij de Gouvernementscultuur; doch zonder de contrôle bij de laatste uitgeoefend door 's lands ambtenaren, door welke althans eenige waarborg verkregen wordt, dat de planter loon voor zijn arbeid geniet. Niet ten onregte is dan ook de arbeid des landbouwers bij deze ondernemingen zoogenaamde vrijwillige arbeid genoemd."

Mijnheer de Voorzitter, ik zal mij zelven en de Kamer niet vermoeijen met tal van citaten, maar ik mag niet onvermeld laten eene uitdrukking door den geachten spreker uit Gelderland, den heer Schimmelpenninck van der Oije, gebezigd op den 4den Januarij 1862 — ik heb het *Bijblad* niet bij mij — maar zij luidde ongeveer aldus: „De Javaan is gelukkig: hij wordt nu nog maar gekneveld door zijne regenten en dessahoofden." En nu heb ik mij ten taak gesteld, Mijnheer de Voorzitter, om te trachten die knevelarij te doen ophouden. Men heeft gezegd: de Minister zal eene belofte moeten doen dat hij geene ingrijpende maatregelen zal nemen. Ik antwoord daarop met de woorden van den geachten spreker uit Zuidholland: „ik ga verder," zegt de heer van der Heim, „indien de Minister van oordeel is dat een of ander onderwerp in het belang van Indie regeling eischt, dan is hij als verantwoordelijk Minister van de Kroon daartoe verpligt."

Eene belofte heb ik echter in de andere Kamer afgelegd — en ik herhaal die hier — dat ik namelijk de quaestie die aan de orde is, de regeling der gouvernements- en der particuliere cultuur, in statu quo zal laten, zooveel als het van den Minister afhankelijk kan wezen, tot dat de wetgevende magt daarover uitspraak zal gedaan hebben.

Ik zeg: zooveel mogelijk; dat is in den mond van een eerlijk man, zooveel als hij *kan* doen. Men kan van een Minister toch niet meer vergen dan dat hij alles doe wat in zijn vermogen is. Maar om aan die belofte getrouw te blijven, juist *om* dat status quo te bewaren, moet de bevoegdheid om met de hoofden en oudsten te kunnen contracteren, weggenomen worden; juist het element, dat de gouvernementscultures, vooral de suikercultuur, kan benadeelen en doen verstikken, de leden dezer Kamer, die zich met Indische zaken bezig houden, zullen dat begrijpen, wil ik onschadelijk maken.

In dien geest is door mij eene voordragt aan den Koning gedaan en bij den Raad van State aanhangig gemaakt. Het advies van dien Raad heb ik dezer dagen ontvangen.

En nu vraag ik: is het billijk en regtvaardig om, nadat van alle kanten, in en buiten de Kamers, kreten zijn opgegaan over de knoeijerijen van die contractanten met de hoofden en oudsten der dessa's, tegen den Minister, die aan die knoeijerijen een einde wil maken, juist op dit punt de scherpste oppositie te voeren?

In het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over het ontwerp van de cultuurwet is bij art. 14 gezegd dat, wat er van die particuliere cultuur ook zij, men bijna algemeen zich verklaard heeft tegen die contracten met de hoofden en oudsten der dessa's. En toen de woordvoerder der oppositie in de andere Kamer (de heer Mijer) aan het eind van het debat den Minister toevoegde: „wanneer gij dat besluit van 1838 in dien geest wijzigt, dan zal de nijverheid er onder lijden;" heb ik daarop geantwoord: „liever geen nijverheid dan knoeijerijen en vrijen arbeid in schijn."

Diezelfde spreker zeide verder: „De publicatie van 1819, waarop gij in strekking wilt terugkomen, heeft nooit eenig goed gevolg gehad. Daar werden toen bijna geene producten geteeld." Mijnheer de Voorzitter, ik zie in die omstandigheid het sterkste bewijs voor mijne stelling; want als er toen geene producten verkregen zijn, dan is er toen ook geen *zoogenaamde vrije arbeid* geweest, dan zal er nu geen knoeijerij plaats hebben, en dan is er geen gevaar voor het cultuurstelsel.

Door den geachten afgevaardigde uit Utrecht, den heer Huydecoper, is heden morgen verwezen naar de premisen boven dat *Staatsblad* van 1838; doch als men opslaat art. 102 van het regeringsreglement van 1836, dan zal men de overtuiging erlangen, dat nommer 50 van *Staatsblad* 1838 zijn aanzijn aan dat artikel te danken heeft. De geachte spreker uit Gelderland heeft het ook gisteren aangehaald.

Men heeft gesproken van een besluit van 1860. Dit besluit is mij bekend. Waarin heeft dit zijne aanleiding gevonden? Daarin, dat van hier uit door den Minister Rochussen de wenk was gegeven, om de misbruiken, aan die contracten met de hoofden en oudsten verbonden, tegen te gaan. De Gouverneur-Generaal heeft dit toen opgevat in dien zin, dat dergelijke contracten niet meer gesloten mogten worden. Daarover is toen eene klagt geuit, en er is andermaal eene aanschrijving aan den Gouverneur-Generaal gerigt, waaruit bleek, dat die contracten met hoofden wel mogten plaats hebben. Nu moet ik hier ter verduidelijking bijvoegen, dat ik tegen die contracten met hoofden en oudsten ben, waar men massaal de dessabevolking verbindt, maar waar het dessahoofd een eigen stuk grond heeft, daar zie ik geen bezwaar, dat hij als medecontractant optrede.

Wil men nog een sterker bewijs dat verandering noodig is, men leze in het *Staatsblad* van 1854 een besluit van de Regering zelve. Het plantloon voor het gouvernementssuikerriet werd vroeger door de dessahoofden uitbetaald. In 1854 is door de Regering een besluit genomen — het staat met zoovele woorden in mijne redevoering, in de andere Kamer uitgesproken, te lezen — dat het plantloon in het vervolg hoofdelijk zal worden uitbetaald, omdat het anders onmogelijk is te zorgen dat de kleine man ontvangt wat hem toekomt. Wanneer nu de Regering in 1854 er geen bezwaar in heeft gevonden met de bevolking in contract te komen en het plantloon hoofdelijk uit te betalen, zal men dan nu nadeelige gevolgen vreezen van het contracteren individueel met de inlanders in plaats van met de hoofden?

Nu kom ik eigenlijk tot datgeen waarop het thans voornamelijk aankomt. Ik had den minsten strijd verwacht op dit punt van hen, die tegen de vrije cultuur zijn. Op dit oogenblik laten de artt. 3 en 4 van het besluit van 1838 toe met de indivuduen te contracteren. Van de duizend contracten, die op dit oogenblik gesloten worden, worden er 6 à 700 aangegaan met individuen. Al de contracten met karrevoerders onder anderen voor het vervoer van het gouvernementssuikerriet, worden gesloten met individuen. Wanneer de Kamer wil inzien eene redevoering van den heer Duymaer van Twist, in de andere Kamer uitgesproken, in de zitting van 24 Februarij 1859, dan zal zij er het bewijs van zien.

De Regering kan die contracten met individuen niet verbieden, of zij zou een spaak in het wiel steken voor de werkzaamheden bij de gouvernementscultures. Over den aanplant bij de particuliere ondernemingen wordt nog alleen met de dessahoofden gecontracteerd, maar voor alle andere werkzaamheden worden sedert 1830 contracten gesloten met individuen. En nu gaat er een kreet op als of de Minister iets nieuws wil invoeren, wanneer hij zegt eene van de wijzen van contracteren, waardoor blijkens de stukken over Cheribon de meeste misbruiken zijn ontstaan, te willen verbieden.

Ik zal nog een sprekend bewijs aanvoeren om aan te toonen, dat door het contracteren, met de individuen geene vrees behoeft te ontstaan voor verkleining van het gezag der dessahoofden. Bij de behandeling van art. 59 (thans 56) van het regeringsreglement is — let wel — door den heer Stolte een amendement voorgesteld, dat hij evenwel door ongesteldheid niet in de gelegenheid is geweest te verdedigen. Dit amendement strekte onder andere om de 6de alinea van dat artikel aldus te doen luiden: „dat zij (de bevolking) geschikt worde voor een stelsel van landbouw, steunende op vrijwillige overeenkomsten met de betrokken gemeenten, waarbij de tusschenkomst des bestuurs *en de invloed en bemoeijingen van de inlandsche hoofden kan worden ontbeerd.*" En nu geloof ik toch dat zij, die de parlementaire loopbaan des heeren Stolte gevolgd hebben, hem niet als een gevaarlijken slooper zullen schetsen.

Niets zou zeker gemakkelijker wezen voor den minister, nu hij weet dat juist dit punt als eene machine de guerre tegen hem wordt aangegrepen, dan te zeggen dat hij de zaak zal uitstellen tot de behandeling der cultuurwet; maar ik zeg het den geachten afgevaardigde uit Zuidholland nogmaals na: een verantwoordelijk raadsman der Kroon zou aan zijne verpligting te kort doen, als hij bestaande misbruiken niet zooveel in hem is, zonder verwijl tegenging.

Ik kom thans van zelf tot het dessabestuur. Ga ik na wat gisteren en heden daarover is in het midden gebragt, dan moet ik verklaren, dat het mij leed doet op die wijze te hooren spreken over dat punt, en wel na kennisname van mijne uitvoerige redevoeringen daaromtrent in de andere

Kamer gehouden. Men heeft mij woorden in den mond gelegd die aangehaald zijn van anderen. De geachte afgevaardigden uit Gelderland en Noordholland deden mij zeggen: „dat aantal van kleine tyrannen", doch deze woorden zijn van Raffles. De geachte afgevaardigde uit Noordholland bouwde daarop een nieuw plan van oppositie, en de geachte afgevaardigde uit Gelderland stelt tegenover de autoriteit van den Minister die van den — zoo als men in de algebra zou zeggen — onbekenden x. Deze kan in hooge staatsbetrekkingen op Java gedurende vele jaren werkzaam zijn geweest, en eene missie gehad hebben naar Sumatra. Ik heb allen eerbied voor 's mans uitgebreide kennis; doch ik op mijne beurt stel daartegen mijn eigen gevoelen, dat van a; en indien het nu waar is dat x en a elkander vernietigen, dan zal ik geene onbekende grootheden, maar de bekende b, c en d tegen de onbekende grootheid x stellen. Het was mij bekend, dat in 1850 of 1851 eene commissie op Java werkzaam is geweest tot onderzoek naar de landrente en de heerediensten, in verband met het cultuurstelsel, en dat die commissie bestond uit de heeren:

1°. van Nes, destijds vice-president der Indische Regering, die in Pasoeroean het cultuurstelsel onder de leiding van den generaal van den Bosch heeft ingevoerd, en gedurende tal van jaren, niet in de hoofdbureaux te Batavia, maar in de binnenlanden werkzaam was;

2°. de heer Schiff, toen directeur der cultures, sedert overleden, die het grootste deel van zijn ambtelijk leven bij het binnenlandsch bestuur op Java heeft doorgebragt;

en 3°. de heer van der Poel, toen inspecteur der cultures, die van zijne vroegste jeugd tot zijn 50ste jaar onafgebroken bij het binnenlandsch bestuur heeft gediend, en wien men derhalve wel geen kennis van de Indische huishouding zal ontzeggen.

Nu denke men niet, dat ik hier mannen noem die liepen in het gareel eener partij: neen! zoo zij eene bepaalde rigting waren toegedaan, dan was die niet in alle opzigten die mijne. De opgenoemde mannen zeiden, en ik beaam dat volkomen: „Ieder zaakkundig en onpartijdig beoordeelaar zal moeten toestemmen, dat geen stelsel kan worden uitgedacht, hetwelk, in verband beschouwd tot den lagen trap van beschaving der bevolking en deszelfs gevolgen, doeltreffender werken kan, om de belangen van het moederland te bevorderen en te gelijker tijd den stoffelijken en zedelijken toestand van de geheele Javaansche maatschappij te verbeteren."

Men ziet dus dat men hier niet te doen heeft met tegenstanders van het cultuurstelsel. Ik heb dit laten voorafgaan aan de citaten, die de eer zal hebben verder aan te halen, en waarop ik thans in het bijzonder de aandacht wil vestigen.

Sprekende over de misbruiken die hebben plaats gehad bij den omslag der landrente wordt gezegd: „Het dorpsgezag is dien ten gevolge langzamerhand overgegaan in handen van lieden uit de laagste volksklasse." Juist hetgeen ik in de andere Kamer beweerd had. Doordat het bestuur zich telkens daarin mengde, in plaats van aan de volkskeuze haar gang te laten gaan om de praestatie van de heerediensten en de cultures te bevorderen, zijn misbruiken bij het kiezen van de volkshoofden ontstaan.

„De onderdrukte toestand, waarin de inlandsche bevolking door de gebreken van het landelijke stelsel, de overdrijving van de heerediensten, de verkeerde toepassing van het cultuurstelsel en meer andere drukkende instellingen, gehouden en gebleven is, heeft te weeg gebragt, dat de gemeene man van het hem toegekende regt, van zijn dorpshoofd te mogen kiezen, geen nuttig gebruik wil maken, omdat eene goede keuze, bij den heerschenden druk van arbeidslasten en misbruiken, waaronder zoowel het dorpshoofd als hij zelf gebukt gaat, hem geen het minste voordeel geeft; terwijl hij daarentegen bij het toegeven aan den drang van het oogenblik en het volgen van den loop en de overmagt der ingeslopen misbruiken, doorgaans een aandeel erlangt in het geldelijk bedrag, bestemd voor omkooping der stemmen."

En verder: „Langs deze en andere verkeerde wegen, zijn de slechtste sujetten in het dorpsbestuur gekomen en vindt men er zelfs, die de sporen dragen van de gestrengheid der wetten en de straf naast den dood hebben ondergaan."

Ik wil nu nog de slotsom mededeelen van het onderwerpelijk stuk, dat nog niet bij mijn departement was ontvangen, toen ik in de andere Kamer het woord voerde.

„Het cultuurstelsel op betere grondslagen te vestigen zal, naar men vermeent, kunnen geschieden *door eene naauwkeurige herziening en oordeelkundige regeling van het landelijk stelsel*, waarbij als hoofddoel op den voorgrond moet staan *de verzekering aan elken landbouwer in het bijzonder van het blijvend bezit van een voor hem en de zijnen tot onderhoud toereikend stuk land, waarvan de verschuldigde landrente hem bekend zal zijn en waarvan het cijfer niet naar willekeur der hoofden kan worden overschreden.*"

Ik zal het hierbij laten, maar ik moest deze aanhalingen doen om bekende personen te stellen tegenover den onbekenden berigtgever van den geachten afgevaardigde uit Gelderland.

Men zegt dat het gezag der hoofden zal ontnomen worden, omdat ze niet meer zullen mogen contracteren met die anders zoo gevaarlijke particuliere ondernemers.

Ik begrijp dat niet. Ik heb in de andere Kamer reeds gezegd dat wanneer er geen dessabestuur was, men het zou moeten scheppen, maar met wegneming van de misbruiken, waardoor dat bestuur nog meer zou bevestigd worden. Een voorbeeld uit ons eigen land.

Vóór 1848 hadden we ook eene kieswet en daarvan was het resultaat, dat de burgemeester en de secretarissen der gemeenten voor een groot deel de stembiljetten der kiezers invulden of op de griffie lieten invullen, omdat deze onverschillig waren en niet opkwamen. Nu hebben die misbruiken grootendeels opgehouden, maar — ik zal nu niet spreken over de misbruiken van het gemeenteleven in de vorige eeuw — is het gemeentebestuur nu vernietigd, omdat er hervormingen hebben plaats gehad? En zal evenzoo het gezag van de dessahoofden verminderen, omdat men hun de gelegenheid ontneemt, om zich in contract te stellen met hen die men hier veelal noemt, *fortuinzoekers*? Neen, het wezenlijk goede dessabestuur zal hersteld worden, en het zal op nieuw, juist zoo als Raffles zeide, de goedkeuring en bewondering van het bestuur wegdragen.

De heer Hartsen is niet zeer gelukkig geweest in zijn betoog, waar hij den Javaanschen oorlog aanhaalt, als zoude daaruit gebleken zijn, hoe gevaarlijk het is den dorpshoofden de magt te ontnemen. Een oogenblik daarna heeft hij zeer te regt opgemerkt, dat in de Vorstenlanden de grootste afwijkingen al sedert den tijd van Raffles plaats hadden; want, zegt hij, de grooten en de prinsen benoemden daar het dessabestuur. En nu is de Javaansche oorlog juist in de Vorstenlanden ontstaan.

Mijnheer de Voorzitter, ik kom aan een thema, dat ik niet onopgemerkt mag voorbijgaan, omdat het, misschien om bijzondere redenen, geen tegenspraak heeft gevonden in de discussiën van December. Ik moet daarop terugkomen, omdat diezelfde stelling, wellicht door één lid geopperd, weder in het verslag dezer Kamer opkomt. Het is de bekende uitdrukking van den geachten spreker uit Amsterdam: „de particuliere industrie is geen wettig koloniaal element." Die geachte spreker heeft dit gezegd in de zitting van 27 December ll. (*Bijblad* pag. 127). Het staat daar niet sterk mogelijk en is meermalen door hem herhaald.

Ik zou kunnen volstaan door den geachten afgevaardigde te antwoorden met de woorden van den heer Loudon: „ik sta met de wet in de hand tegenover u." De uitdrukking heeft mij echter zoo getroffen, dat ik de zaak van den vroegsten tijd, ons bekend, heb nagegaan, en uit dat onderzoek is mij gebleken dat de particuliere industrie reeds sedert 1795 als bestaande is erkend. Ik wil de Kamer en mij zelven niet vermoeijen met woordelijke aanhaling van citaten; doch men kan de bewijzen daarvan vinden in de instructie van 1807 en de regeringsreglementen van 1815, 1818, 1827, 1830 en zelfs van 1836 (artt. 93—96). Maar wij hebben met die reglementen thans niet meer te doen; onze wet is het vigerende regeringsreglement, en nu sta ik met art. 60 van dat reglement in de hand vierkant tegenover den geachten spreker uit Amsterdam. En wat is over dat artikel bij de beraadslaging in de andere Kamer voorgevallen? Er werd een amendement voorgesteld om in het artikel op te nemen de woorden: „*bijzondere personen.*" Daarover werd niet gediscuteerd; de Minister nam het over; waarom? Een ander lid had een amendement voorgesteld, niet omdat men geen particuliere industrie, maar omdat men ook vennootschappen wilde. Noch de Minister, noch de voorsteller van het amendement vroeg het woord, doch de heer Elout zeide op het laatste oogenblik der discussie: „Ik wenschte niets anders te zeggen dan hetgeen door den vorigen spreker (den heer Sloet tot Oldhuis) is gezegd: „Ik verblijd mij zeer, dat die woorden: „bijzondere personen" door den Minister in het artikel zijn opgenomen, omdat daarin de verpligting voor den Gouverneur ligt opgesloten om niet alleen de gouvernementsnijverheid, maar ook wel degelijk, hetgeen bijzondere personen, hetzij afzonderlijk, hetzij vereenigd, ondernemen, aan te moedigen en te bevorderen; eene stelling, onnoodig in vorige reglementen, niet onder vigueur van het cultuurstelsel opgemaakt of althans de handhaving van dat stelsel niet als verpligtend voorschrijvende." Ik zou nog verder kunnen gaan, Mijne Heeren, en u voorlezen het besluit van 1831, van den heer Baud, waarop hij zich later in den bekenden brief aan den heer Elout beroept. Maar ik acht dat niet noodig, want ik stel niet alleen de wet, maar de Eerste Kamer zelve tegenover den geachten spreker uit Amsterdam. Nadat het regeringsreglement in de Tweede Kamer was aangenomen en dus in staat van wijzen was, omdat deze Kamer niet het regt van amendement heeft, stond in het Voorloopig Verslag der Kamer: „Over het algemeen heeft men zijne tevredenheid uitgedrukt dat deze voordragt de strekking heeft om de ontwikkeling van de particuliere nijverheid tegenover het cultuurstelsel en van den vrijen arbeid tegenover de zwaardere personendiensten te bevorderen." Ik vind ook een lid dezer Kamer, den heer van Nispen, in tegenspraak met den geachten spreker uit Amsterdam. Dat lid heeft op den 30sten Mei 1861, bij de definitive vaststelling der begrooting van den heer Loudon, gezegd: „Het cultuurstelsel. De geachte spreker die gisteren in de tweede plaats het woord voerde (de heer Hartsen) meent dat bij eene regeling daarvan voornamelijk in aanmerking moet komen de belangen van de Indische bevolking en de geldelijke belangen van het moederland. Ik zal dit volstrekt niet tegenspreken; maar ik wensch in overweging te geven, of er nog niet een derde punt is, dat bij die regeling op den voorgrond moet staan, en dat zijn de voorschriften van het regeringsreglement. Zijn die voorschriften goed en uitvoerbaar, zij moeten nageleefd worden. Zijn zij niet goed en uitvoerbaar, men moet van de Regering eene wijziging verlangen. Maar de voorschriften voorbij te gaan van eene wet die den grondslag zal uitmaken der gansche regeling van het Indisch bestuur en ze noch ten uitvoer te leggen noch af te schaffen, daarmede zou ik mij niet kunnen vereenigen."

En verder: „Heb ik dien geachten spreker (altijd den heer Hartsen) wel verstaan, dan meent hij dat vrije arbeid op Java zeer weinig gevonden wordt. Ik voor mij waag het niet daarover te beslissen; maar ik mag het toch niet verzwijgen, dat ik door hen die Java goed kennen, dikwijls heb hooren beweren, dat er sommige streken op Java zijn, waar vrije arbeid uitsluitend bestaat. Ik geloof echter met hem dat in de meeste streken van Java de arbeid verrigt wordt, òf ten gevolge van bevelen van het Nederlandsch gezag, op last van hoofden voor den Staat, òf *ten gevolge van schikkingen met hoofden, onder toelating van het Staatsgezag voor particulieren.*"

Tegen het laatste, Mijnheer de voorzitter, ben ik gekant. Ik herhaal wat ik in mijne brochure gezegd heb: liever goed betaalde dwangarbeid, dan vermomde dwang, onder den naam van vrijen arbeid. De geachte spreker uit Gelderland is zich volkomen gelijk gebleven, want ook gisteren heeft hij, in andere bewoordingen, even als de geachte spreker uit Zuidholland, het wettig element der particuliere industrie op Java erkend.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, nadat de geachte spreker uit Amsterdam gezegd had dat de particuliere industrie geen wettig element was, liet hij daarop volgen: „Ik wil daarmede, het zij in het voorbij gaan gezegd, omdat de Minister van Finantien daarop gedoeld heeft, niet te kennen geven, dat die particuliere industrie niet de zorg van de Regering moet genieten; het is wenschelijk particuliere industrie te bevorderen, het is eene bron van handel en nijverheid. Maar die particuliere industrie moet onderworpen zijn en blijven aan drie voorwaarden. Zij moet ondergeschikt zijn aan de eischen van het behoud van ons gezag, aan de belangen van de bevolking en aan de gouvernementscultures. Ik geloof niet dat men ze als koloniaal element kan en mag erkennen, zonder ons gezag, ons belang en de welvaart der bevolking, die ons is toevertrouwd, in de waagschaal te stellen."

Wij zijn nu, Mijnheer de voorzitter, in het hart der quaestie. Wanneer men eene uitlegging wilde geven aan de woorden van den geachten spreker uit Noordholland, dan zou men moeten vragen: de particuliere industrie niet erkennen als wettig koloniaal element en haar toch te bevorderen, welken gezonden zin heeft dat? Ik meen echter de bedoeling van den geachten spreker zeer goed te begrijpen. Hij wil toelating *bij gunst*; wat wil daarentegen deze Regering? Zij wil de particuliere nijverheid niet alleen wettelijk erkend hebben, maar ook wettelijk ordenen, zoodat haar al of niet bestaan niet afhankelijk zij van den wil van den Gouverneur-Generaal, van den resident, of adsistent-resident. Zij wil haar niet toelaten binnen den kring der gouvernements-ondernemingen, maar ook niet overlaten aan het *bon plaisir* der overheid. Ik houde mij overtuigd, dat, indien er geene wettelijke regeling tot stand komt, de verwarring zal voortduren, die in de laatste jaren helaas maar al te zeer heeft plaats gegrepen.

Ik kom nu, Mijnheer de voorzitter, al van zelf op de vraag, door den geachten spreker uit Gelderland gedaan: Wanneer zal de Minister de cultuurwet naar Indië zenden? Het antwoord is door mij reeds in de andere Kamer gegeven. De taak is zwaar, zegt de spreker uit Zuidholland, de heer van der Heim van Duyvendijke. Ik geef hem dit toe. Maar zoo ik omtrent de regeling van de gouvernements- en particuliere cultures — hetgeen gezamenlijk zal geschieden — geene bepaalde opinie had bij mijn optreden, ik zou thans, Mijne Heeren, niet voor u staan.

Waarom dit wets-ontwerp nog niet naar Indië gezonden? De verklaring daarvan is in de andere Kamer gegeven. Ik heb willen afwachten den uitslag van dit debat. In aanmerking genomen de verwarring die ontstaan is door verschillende voorstellen en aanschrijvingen achtereenvolgens naar Indië te zenden, achtte ik mij niet verantwoord, die verwarring met weder een nieuw ontwerp, zonder zekerheid dat ik als Minister aanblijven zou, nog te vermeerderen. Ik geef echter de verzekering dat, zoo de omstandigheden daartoe leiden, met den meesten spoed — en wanneer ik dit zeg, dan geloof ik niet dat eenig lid der Kamer zal twijfelen aan de nakoming van die belofte — ja zelfs binnen weinige weken een ontwerp naar Indië zal zenden, want ik acht deze regeling in het belang van Nederland en zijne kolonien van groote urgentie. De Gouverneur-Generaal zal, — ik ben daarvan overtuigd, — met de overeenstemming van zienswijze, welke tusschen dien landvoogd en mij bestaat, van zijn kant doen wat mogelijk is om spoedig zijn advies te geven. Ik zal trachten nog in het volgend zittingjaar het ontwerp der wetgevende kamers te kunnen aanbieden.

Maar zal de Minister zorgen, vraagt de spreker uit Gelderland, dat in dien tusschentijd het cultuurstelsel niet omarmd en verstikt worde? Er is een besluit genomen, Mijnheer de Voorzitter, waarbij geen enkel regt van opstal voor particuliere suikerondernemingen, dat schade zou kunnen doen aan gouvernementscultuur, zal worden verleend vóór dat het ontwerp tot wet zal zijn verheven. De geachte spreker uit Gelderland kan gerust zijn. De maatregel, dien hij afkeurde — ik meen dit aangetoond te hebben — strekte juist om het status quo te bewaren.

Thans zullen de gouvernementscultures verdrongen worden, zegt de geachte spreker uit Zuidholland. Ik zeg dit dien geachten spreker na. Wanneer men geene regels stelt, dan zullen de gouvernementscultures verdrongen worden, maar als deze Minister aan de Regering blijft, zal hij hiervoor waken. Dit is zijne opvatting van art. 56 van het regeringsreglement.

Wat wilt gij doen, vraagt de geachte spreker uit Gelderland, om § 6 van art. 56 te bereiken? Ik heb in de andere Kamer gezegd, dat de toepassing van die paragraaph nog in een ver verschiet ligt. Wij behoeven ons met dat einddoel nog niet bezig te houden. Onze pligt is vooreerst de vijf eerste paragraphen van art. 56 in toepassing te brengen, en dan zullen misschien onze kleinkinderen zich bewegen in § 6. En nu vraag ik: is het dan noodig dat ik nu reeds zeg, wat er twee geslachten na ons gebeurèn moet. Met profetiën, zoo als de geachte spreker uit Amsterdam — ik ben geen profeet — wil ik mij liefst niet inlaten.

Het verwondert mij dat de geachte spreker uit Gelderland zoo met nadruk heeft gezegd: wilt gij dat ik met u medega, dan moet ik weten waar gij heen wilt, terwijl hij in een ander deel zijner rede zeide: dat wanneer de Minister zich niet zoo nadrukkelijk over het cultuurstelsel, het landelijk stelsel en het gezag der hoofden had uitgelaten, hij deze begrooting als een credietwet zou aangenomen hebben.

Wanneer men nu zegt, dat men deze begrooting zou hebben aangenomen, indien de Minister zich niet zoo had uitgelaten over de zaken van den dag, hoe kan de geachte spreker uit Gelderland dan vragen naar de dingen die komen zullen? De Minister Loudon wilde vrijwilligen arbeid door overeenkomsten met het Gouvernement, zeide de geachte afgevaardigde, en dit kon deze Minister onmogelijk verlangen. Maar deze Minister heeft zich daarover nooit uitgelaten; hij was geen lid der Kamer, toen de heer Loudon aan de ministeriele tafel was gezeten. De geachte afgevaardigde uit Gelderland moge dat zoo niet hebben bedoeld, maar dat gezegde trof mij zoo zeer, dat ik het uit zijnen mond heb opgeteekend. De Minister Loudon — en dit zij ter zijner verdediging gezegd — heeft zich aan die overeenkomsten niet zoo sterk vastgehouden. „Ik plaats" — dus sprak hij in de zitting van 30 November 1861 — „de oplossing van art. 56 van het regeringsreglement niet op den voorgrond; integendeel, op den achtergrond. Ik ga zelfs verder; wanneer die overeenkomsten [van het Gouvernement met de inlandsche bevolking] welke zoo weinig bijval vinden, blijken mogten onmogelijk of onzedelijk te zijn, ik zou de eerste zijn om er mij tegen te verzetten. Wat ik verlang is, dat de einduitkomst zij, om wat men nu doet op bevel, te laten doen uit vrijen wil." En verder: „Ik zeg nog eens, komen wij langs een beter weg tot oplossing van alinea 6 van art. 56 *zonder* overeenkomsten, dan heb ik er vrede mede. *Aan die contractuele vormen zal ik dan niet hechten*, mits men het einddoel voor oogen houde."

Nu ik van den Minister Loudon spreek, moet ik tevens protest aanteekenen tegen eene uitdrukking, hier en in de andere Kamer gebezigd, doch naar mij voorkomt niet zoo als de geachte afgevaardigde uit Amsterdam haar te pas bragt, als zoude namelijk de Minister Loudon hebben gezegd dat met het stelsel dat hij had ontwikkeld, het cultuurstelsel in tien jaren zou verdwenen zijn. Wanneer men echter een Minister bestrijdt, zoo als die geachte afgevaardigde, door te zeggen, dat het onmogelijk is, gaat het dan op aan een ander Minister als een evangelie voor te houden wat de eerste in de improvisatie eens gezegd heeft?

De geachte afgevaardigde uit Gelderland heeft gevraagd wat mijn denkbeeld was over dat „zooveel doenlijk" Ik zal dit in zeer korte woorden zeggen. In de Memorie van Toelichting op de cultuurwet stond „slechts zooveel doenlijk." Ik had de eer rapporteur over dat wets-ontwerp te zijn. In de Commissie van Rapporteurs werd beweerd dat niet bedoeld was: „slechts zooveel doenlijk," maar „zooveel slechts doenlijk" is de bedoeling. Toen heb ik geantwoord: noch „slechts" hier, noch „slechts" daar, maar wat de wet wil, niets meerder, niets minder. Mijne opvatting van dat „zooveel doenlijk" is, dat het Gouvernement de cultures in stand houde, zoover dit met het belang der bevolking overeenkomt.

In de andere Kamer is ook gezegd dat het regeringsreglement den Minister in den weg staat. Ik ben niet de eerste die zulks opmerkt. De Minister Loudon zeide, dat hij geene wijziging van het regeringsreglement verlangde. Een der geachte sprekers dezer Vergadering constateerde gisteren, dat dit reglement tot stand is gekomen in eene Kamer, waar de liberale rigting het onderspit heeft gedolven. Dat is volkomen waar, doch die rigting is zeer tevreden met de artt. 56, 60, ja, met het geheele reglement, en van die zijde is nimmer beweerd dat daarin verandering moest worden gebragt. Nu vraag ik: wanneer de overgroote meerderheid der Kamer tijdens de vaststelling van het regeringsreglement eene andere koloniale rigting was toegedaan, en de wet komt, na langdurige debatten, waarin zooveel amendementen werden voorgesteld, daaruit zoo te voorschijn, als wij het reglement nu kennen, is dat dan geen sterk bewijs van de kracht der liberale beginselen?

De geachte afgevaardigde uit Noordholland voerde mij te gemoet: „Gij, de trouwe volgeling van den heer Elout, hebt het debat met den heer Groen van Prinsterer opgevat, maar de heer Elout is het liberale beginsel stelsel niet getrouw gebleven: hij heeft de meest illiberale bepalingen vastgesteld." Die geachte spreker vergiste zich evenwel. Het besluit van 1819 is mede van den heer Elout, doch dat van 1823 van den baron van der Capellen, en het eerstgenoemd besluit is zeer wel vereenigbaar met de rigting, die ik voorsta.

De heer Hartsen beweerde voorts dat de commissaris-generaal Elout de dwangcultuur der koffij heeft ingevoerd. De waarheid is dat het dwangstelsel der koffijcultuur dateert van vóór Daendels, die het naderhand heeft gewettigd. De gedwongen koffijcultuur is eigenlijk buiten het cultuurstelsel, in den zin waarin men hier gisteren en heden over dat cultuurstelsel heeft gesproken, want hier is alleen sprake van cultuur op sawahvelden. Het verschil van meeningen omtrent dat cultuurstelsel is niet zoo groot als men het wil doen voorkomen. In de andere Kamer heeft een mijner meest kundige bestrijders toegegeven, dat het verschil alleen loopt over de suikercultuur, eene cultuur die ƒ 4,600,000 opbrengt; en dat men op die opbrengst niet zal kunnen blijven rekenen, omdat men concessien zal moeten doen. Dus wanneer men spreekt, zoo als de heer van der Heim van Duyvendijke, over millioenen, dan is daar de quaestie niet. De quaestie zit alleen in de suiker, en daaromtrent, de heer Hartsen heeft het gezegd, is de Minister gebonden door de contracten en door de wet. Maar bovendien de Minister heeft getoond in zijne brochure en elders, dat hij niet tegen het cultuurstelsel is. Het is, zoo als de heer Baud zelf zegt, een stelsel van overgang, een noodzakelijk kwaad dat men èn voor de inlandsche maatschappij, èn voor Nederland nog moet behouden. Daarin ligt volstrekt geen verschil van opvatting. Maar wat zou de heer Elout wel van zijne volgelingen zeggen, vervolgde de heer Hartsen, indien hij *d'outre tombe* het *Bataviaasch Handelsblad* las, en de geachte afgevaardigde las daarop het slot van een artikel uit dat blad voor. Wanneer die spreker echter een getrouw lezer van het *Bataviaasch Handelsblad* is, dan zal hij wel moeten erkennen, dat de tegenwoordige Minister van Koloniën in dat blad niet gespaard wordt! Ik voor mij geloof dat de heer Elout veel eer *d'outre tombe* op een argument als dat hetwelk de heer Hartsen bezigde zou antwoorden: het schijnt dat men geen krachtige argumenten tegen mijne volgelingen kan aanvoeren, wanneer zij aldus worden bestreden.

Ik ben thans genaderd tot een zeer kiesch punt, ter sprake gebragt door den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, die daarvan eene ernstige grief tegen mij gemaakt heeft, namelijk hetgeen ik in mijne rede in de Tweede Kamer gezegd heb aangaande de heeren Baud en van den Bosch. Nimmer, het is mij aangenaam dat te kunnen releveren, heeft het in mijne bedoeling gelegen om iets ten nadeele van het karakter van beide mannen te zeggen; maar waarom zou het mij niet geoorloofd zijn dáár waar ik *mijn* stelsel verdedig, een blik in de geschiedenis te werpen? Kan er een warmer verdediger van den Eersten Consul gevonden worden dan Thiers, in de eerste deelen van zijn bekend werk, en heeft hem dat belet om na die vergoding, zou ik bijna zeggen, den Keizer te veroordeelen? Ik beroep mij bovendien — de geachte afgevaardigde uit Gelderland gelieve hierop wel aandachtig te letten — op den brief van den heer Baud aan den zoon van den commissaris-generaal Elout. „De inhoud," zegt hij (van diens geschrift van 1861) „heeft mij terug gevoerd naar twee gewigtige tijdperken van mijn ambtenaarsleven. Het *eerste* is dat, waarin ik onder de bevelen van uwen ondervindingrijken en regtschapen vader, de eer genoot zijn medearbeider te zijn in het onderhouden en bevestigen van een stelsel (dat van vrije cultuur en handel), hetwelk wij beiden geheel waren toegedaan. Het *tweede* tijdperk is dat, waarin het mij duidelijk werd dat het groote desiderium, *spoedige vermeerdering van uitvoerartikelen*, door eene strenge vasthouding aan dat stelsel niet kon worden verkregen. De opstand van Dipo Negoro had op Indie een schuldenlast geworpen, waardoor de jaarlijksche betalingen voor rekening der kolonien in het moederland te doen met ƒ 2,450,000 waren aangegroeid. Zonder eene uitbreiding van het stelsel van verpligte cultuur, scheen die nieuwe behoefte niet vervuld te kunnen worden.

„Waren deze omstandigheden niet ingetreden, ik zou aan het in 1818 geproclameerde stelsel *een langeren proeftijd hebben willen gunnen*.

„Toen met het jaar 1830 nieuwe behoeften nieuwen aandrang tot remitteren deden ontstaan, poogde ik evenwel naast het nieuwe stelsel, zooveel mogelijk van het oude te bewaren.

„De regel" — en dit strekke ten antwoord op vele redevoeringen hier heden gehouden, ook op die van den geachten spreker uit Zuidholland — „dat divergerende lijnen zich hoe langer hoe meer van elkander verwijderen, werd ook nu bewaarheid. Mijne pogingen om die toenemende divergentie te stuiten, bleven zonder bevredigende uitkomsten. Ik bood mij onlangs aan om dit nogmaals, ditmaal echter op de plaats waar het kwaad bestaat, te gaan beproeven. Men heeft mij afgewezen."

Ik kom nu aan het *landelijk stelsel* en neem in de eerste plaats op het argument van den geachten spreker uit Gelderland, door vele sprekers herhaald, dat namelijk het regeringsreglement, zoo als het daar ligt, een hoofdelijken aanslag niet toelaat. Na het debat in de andere Kamer tusschen de heeren Kappeyne van de Coppello en Godefroi, geëindigd met een kort woord van den heer van Nispen en mij, had ik niet gedacht dit argument hier weder te zullen hooren opperen. En nu vraag ik: is hetgeen bij gelegenheid van de voorbereiding eener wet werd besproken van kracht, wanneer de wet bij stemming in een anderen zin wordt aangenomen? De geachte spreker uit Gelderland heeft gisteren de geschiedenis van art. 59 van het regeringsreglement in herinnering gebragt, maar hij heeft verzuimd den uitslag van het debat mede te deelen. Aan het eind daarvan werd de Regering gesteund door den heer Baud, die datgene wilde wat de geachte spreker uit Gelderland nu zegt dat in de wet geschreven staat, en, ingenomen als hij was met den gemeentelijken aanslag, dien tot wet wilde verheven zien. Maar nu ontstond er eene levendige oppositie en men vroeg: waarom wilt gij, terwijl gij al het overige aan het opperbestuur overlaat, *dit* juist in de wet opgenomen hebben? Het is reeds meermalen gezegd, de toenmalige koloniale oppositie was op dat oogenblik niet sterk vertegenwoordigd in de Tweede Kamer, maar na eene lange en merkwaardige discussie, kwam eindelijk aan het woord de heer van Nispen van Sevenaer, die een amendement voordroeg, de strekking hebbende om aan het slot der eerste alinea het woord „voorloopig" in te voegen. Tot toelichting daarvan zeide hij het volgende: „Ik had gemeend en geen oogenblik getwijfeld, of de strekking van het artikel, zoo als het door den heer Mackay gewijzigd is, was om de zaak niet te praejudicieren, om geheel onbeslist te laten, welke de grondslagen van den aanslag zouden zijn. Met die strekking kon ik mij volkomen vereenigen; ik wilde niet medewerken om vast te stellen, welke die grondslagen van den aanslag zouden zijn. Ik meende ook dat omtrent die strekking van het amendement geen twijfel bij eenig lid der Kamer bestond; maar na hetgeen door den Minister gezegd is, komt het mij wenschelijk voor, dat het artikel nog eenige meerdere wijziging onderga, om de bedoeling daardoor boven allen twijfel te verheffen. Ik stel daarom voor in de eerste alinea te voegen het woord *voorloopig*, opdat blijke dat het eene bestendiging geldt tot tijd en wijle. Vervolgens zou ik eene tweede alinea wenschen ingevoegd te zien, luidende: *De grondslagen voor den aanslag in de landrente worden bij algemeene verordening vastgesteld.* Daardoor zou, meen ik, te gemoet worden gekomen aan de opmerking van den spreker uit Maastricht; het zou namelijk geheel onbeslist blijven, door wien de grondslagen zullen worden vastgesteld. Mijn wensch is uitdrukkelijk, om zoowel ten opzigte van de grondslagen, als van de personen, door wie ze zullen worden vastgesteld, niets te bepalen. Ik wensch mij te houden aan de algemeene uitdrukking, zoo dikwerf in het reglement voorkomende, en het aan den tijd, aan het oordeel der Regering over te laten of de wetgevende magt daartoe zal worden ingeroepen, ja dan neen."

Het amendement van den heer van Nispen werd daarop met algemeene stemmen aangenomen.

Ik geloof dat ik kan volstaan met hetgeen ik in de andere Kamer gezegd heb. Het is in confesso dat de Regering vrij is, maar zij zal hoogst waarschijnlijk de zaak bij de wet regelen, nadat zij Indie zal hebben gehoord. Daarover heeft de Minister — om verschillende redenen, in de andere Kamer ontwikkeld — zich niet willen uitlaten. Mijnheer de Voorzitter, de geachte spreker uit Gelderland heeft verordeningen voorgelezen van 1818 en 1819, die ik zeer goed ken en ook apprecieer, maar die nog vervuld zouden kunnen worden met verschillende verordeningen uit het *Bijblad op het Indisch Staatsblad.* Maar het is wel meer dat er wetten zijn van zeer goede strekking, doch die in de praktijk blijken onuitvoerbaar te zijn. Als wanneer nu de artikelen van de besluiten van 1818 en 1819, die de geachte spreker uit Gelderland voorgelezen heeft, uitvoerbaar waren, onder andere dat de residenten niet alleen met het toezigt op de heffing der landrente, maar tevens met dat op de verdeeling der velden belast zijn, van waar dan het bezwaar tegen dezen Minister, die datzelfde, maar op eene uitvoerbare wijze wil? En wanneer het nu reeds de pligt is der ambtenaren om dit te doen, dan is het gansche argument van het groote bezwaar om zich daarin te mengen, vervallen.

Een ander punt heeft aanleiding gegeven tot misverstand tusschen den geachten spreker uit Gelderland en mij. De geachte afgevaardigde heeft gesproken van de inning der landrente door rottingslagen. Ik moet hier al weder herinneren aan hetgeen ten deze in de andere Kamer is voorgevallen. De heer de Brauw zeide: wanneer gij aan het hoofd van uw plan zijt en de landrente komt niet in, dan zult gij den rotting moeten gebruiken. Ik heb toen gezegd, dat men den rotting niet mag gebruiken en dat het ook niet noodig is, maar dat men in het gestelde geval den rotting niet zal behoeven te gebruiken, en waarom niet? Omdat de Javaan zóóveel hecht aan het regt van bezit — om niet van eigendom te spreken — dat, als hij dat regt van bezit heeft, hij wel zal zorgen dat hij zijne landrente opbrengt. Volgens de bepalingen van 1818 en 1819 geschiedt de heffing der landrente dessa's gewijze. Maar hoe geschiedt die heffing? Wij moeten buiten de barrières blijven en mogen ons met die heffing niet inlaten. Wanneer nu de kohieren zijn vastgesteld, dan zegt de resident tegen den regent: zorgt dat die landrente binnen komt; de regent op zijne beurt zegt tot het districtshoofd: zorg dat de landrente binnenkomt; het districtshoofd zegt tegen den dessahoofd: pas op, gij krijgt uw ontslag als de landrente niet binnenkomt. En nu gaat deze laatste in de dessa en neemt wat hij krijgen kan. Men moet zich inderdaad nog verwonderen dat er op Java nog zooveel ontwikkeling is. Bij de onzekerheid van te kunnen behouden wat men verdient, kunnen de prikkels tot werkzaamheid, waarvan de geachte spreker uit Amsterdam gisteren gewaagde, ook hier niet bestaan.

De heer van Rhenen zeide gisteren: „Toen het kadaster hier niet was, toen waren het ook zetters." Toegegeven. Dat is juist wat ik wil. Ik wil onder-collecteurs; dàt zullen de zetters wezen. Maar zij zullen niet *die* magt hebben dat het voor den kleinen man ondoenlijk is om zich, zoo hem onregt gedaan wordt, te beklagen. Want zoo den geringen man meer afgenomen wordt dan men vermag, dan is het onmogelijk dat hij zich over het dessabestuur gaat beklagen, want dan wordt hij tot straf belast met heerediensten hier en cultuurdiensten dáár, in één woord, zóó geplaagd, dat hij zich wel wachten zal om voor de *tweede* maal te klagen. Wanneer men daarentegen de onder-collecteurs, die thans alleen de landrente innen en geen gezag uitoefenen, tevens belast met het toezigt over de verdeeling der velden en den aanslag, dan zal de kleine man meer gewaarborgd zijn voor eene billijke heffing, want de inlander — ik zou dit met verschillende aanhalingen uit adviezen van den Raad van Indie kunnen staven — als hij niet staat tegenover iemand die magt over hem heeft, kent hij zijn belang zeer goed.

Nu heeft men tegen mij aangevoerd: de Javaan is daarvoor nog niet rijp. Ik geloof wanneer men billijkheid en regtvaardigheid in de plaats stelt van willekeur en knevelarij, de Javaan even goed rijp is als wij, en dat hij het Nederlandsch gezag, dat hem die weldaden schenkt, veel getrouwer zal dienen dan tot nu toe het geval is.

Ik moet thans nog een punt releveren tegen den geachten spreker uit Zuidholland. Waar staat geschreven dat de Minister door de kadastrale opneming der velden van den Javaan meer wil vorderen? Wat heeft de Minister gezegd? Hij wil na voorafgaande opnamen den aanslag billijk verdeelen en zorgen dat er niets blijft hangen tusschen kaai en schip. De Minister zal zich wel wachten om meer te doen heffen. Bij herhaling is dit gezegd.

De hoofdelijke aanslag, zegt de geachte spreker, is onder het Engelsche tusschenbestuur niet vol te houden geweest. In de andere Kamer heb ik hiervan de redenen doen kennen. Men kende niet de productive krachten van land en volk. Het besluit was naauwelijks drie maanden uitgevaardigd, toen de tijding kwam van den val van het keizerrijk en de waarschijnlijke teruggaaf van de kolonien. Toen hebben Commissarissen-generaal gezegd: in dien wanordelijken toestand kunnen wij niet komen tot hoofdelijken aanslag; wij zullen in afwachting eener classificatie van de velden en eene betere kennis van de krachten van land en volk, den gemeentelijken aanslag voorloopig bestendigen. Dit was zeer juist. Maar nu ook rust gedurende 40 jaren de vervulling van dien pligt op de Regering. Wordt het nu geen tijd om handen aan het werk te slaan?

De geachte spreker uit Noordholland heeft eene harde uitdrukking gebezigd, [illegible] heeft gezegd, [illegible] die hoofdelijke [illegible] in het slechts om de aandacht van de groote quaestie af te leiden." De Minister ziet er volstrekt niet tegen op, den strijd te aanvaarden over de groote quaestie van den dag. Maar ik vraag aan den geachten spreker, of niet de grondtoon van al wat de Minister sedert 1860 gezegd en geschreven heeft, is geweest: aan de §§ 2, 3, 4 en 5 van art. 56 van het regeringsreglement kan geen gevolg worden gegeven langs den tot dusver gevolgden weg. Ik weet dat ik in opvatting van die paragraphen met vele vroegere Ministers verschil. Men zegt dat ik ook met den heer Duymaer van Twist in dat opzigt verschil. Ik wil het toegeven. Maar ik loop ook niet in het gareel van eene partij. *Ik* ben op dit oogenblik Minister van Kolonien. Mogt de Vertegenwoordiging in mijne zienswijze niet kunnen deelen, ik zal hare uitspraak eerbiedigen.

Wat van dit alles ook zij, de regeling der landrente zal nog wel eenige maanden uitblijven. Daarvoor zijn meer stukken te lezen dan misschien op deze tafel kunnen liggen, terwijl bovendien de zaak, is die eenmaal geregeld, nog verschillende phases zal moeten doorloopen.

Ik wil nogmaals het in de andere Kamer door mij gebezigd argument een oogenblik bespreken, namelijk, waarom ik niet bepaald de belofte kan afleggen, dat de regeling zal geschieden bij de Wet. Het kadaster op Java is niet direct ingevoerd, maar er is directe verbetering aan te brengen in het stelsel. Reeds in 1854 is dit aangetoond door den schrijver, gisteren door den geachten afgevaardigde uit Amsterdam aangehaald, iemand die overigens niet zeer homogeen is met mijne denkbeelden; ik bedoel den heer van Herwerden. Op bladz. 28 van zijne brochure leest men hetgeen tevens ten antwoord strekt aan den geachten afgevaardigde uit Zuidholland: „Behalve dus dat men voor eene opmeting op grond van ondervinding, minder bevreesd behoeft te zijn, sluit de gemeentelijke aanslag, door het bestuur gedaan, een hoofdelijken aanslag niet uit."

Zegt men nu dat die barrière niet mag doorgegaan worden, dan baat een hoofdelijke aanslag ook niet. Het is echter reeds een stap voorwaarts, als de Regering doet nagaan wat ieder inlander moet betalen, dit doet controleren en een staat daarvan in het openbaar laat aanplakken. Daar nu de Indische Regering tot dergelijken stap kan adviseren, verklaar ik dat het welligt juist ter wille van die overgangsperiode niet mogelijk zal zijn de regeling der landrente bij de wet te doen plaats hebben. *Hoofdelijke aanslag vordert niet per se individueel grondbezit.* Ik heb dit reeds in December in de andere Kamer gezegd. Gaat men nu echter de rede van den geachten afgevaardigde uit Gelderland na, dan zou men meenen dat hij, gesteund door zijn onbekenden *x*, in de meening verkeert dat gemeentelijk grondbezit op Java overal bestaat. En wat komt nu voor in een stuk, afkomstig van de Commissie, van gouvernementswege tot onderzoek der suikercultuur op Java ingesteld? „Hoezeer met uitzondering van de residentiën Probolingo, Bezoekie en ook de Soendalanden — en ik moet hierbij doen opmerken dat deze te zamen zeker $^1/_5$ deel van Java beslaan — geen individueel landbezit, ten aanzien der rijstvelden onder de opgezetenen der dessa's erkend wordt, of beter gezegd, bekend is, — want zoodanig regt is van gouvernementswege nimmer bevestigd — blijven toch de sawah's zooveel mogelijk in het bezit van dezelfde personen en vindt men zelfs overal nog het gebruik, dat de zoon treedt in de regten zijns vaders."

Ik heb in de andere Kamer gezegd, en ik herhaal het, een hoofdelijke aanslag behoeft niet noodwendig het gevolg te zijn van individueel landbezit, maar waar dat bestaat, zal het landrente-stelsel beter werken en nog beter, wanneer men hier en daar de misbruiken kon wegruimen.

Maar evenmin, heb ik in de andere Kamer gezegd, als niets belet dat bij individueel grondbezit de gemeentelijke aanslag gehandhaafd wordt, zoo als in Probolingo en Bezoeki nu het geval is, evenmin brengt hoofdelijke aanslag per se individueel grondbezit mede. Ik heb toch bespeurd, dat verschillende leden een verkeerd begrip daaromtrent hebben. Men heeft gesproken van de markegronden. Maar men kan de dessagronden daarmede niet gelijkstellen, waarbij gedurig eene nieuwe verdeeling plaats heeft.

Het individueel landbezit is eene hoogst belangrijke quaestie en ofschoon ik niet ligt er toe zoude overgaan, om zoo'n maatregel te decreteren, gelijk ik reeds als lid der andere Kamer gezegd heb, zoo ben ik er toch een groot voorstander van.

Bij de begrippen, die de heer Hartsen voorstaat, is geen bezitregt, geen bescherming, geen vooruitgang mogelijk.

Ik moet mij hier weder op de autoriteit beroepen van den ouden vriend van den geachten afgevaardigde uit Gelderland, den heer Baud: „Maar zal mijne verdediging (van het ontwerp-regerings-reglement) zoo sprak hij den 9den December 1851, — eenigen invloed hebben op uw oordeel, dan behoor ik voor u te staan, niet zoo als men mij wel eens heeft afgeschilderd, als een verstokte oudgast, een oudgast gesneden uit het levende vleesch van het oude dwangstelsel, maar ik behoor voor u te staan — gelijk ik inderdaad ben — als een aanklever van milde beginselen, wiens begrippen hebben moeten zwichten voor den onvermijdelijken drang der omstandigheden, die ik niet kon veranderen noch verhinderen." En verder: „Hetgeen bestaat, kan niet altijd blijven bestaan, om de eenvoudige reden, dat in elke maatschappij de kiem ligt van verandering en ontwikkeling; ook zonder dat daartoe eenige poging van regeringswege wordt aangewend, zal de maatschappelijke toestand der Javanen zich van lieverlede wijzigen. Eene verstandige Regering zal er op bedacht zijn, aan die verandering den weg te wijzen, die de beste voorkomt, maar verandering heeft er plaats, al zit de Regering stil." Ik zeg er bij: Als de Regering stil zit, dan ontstaat er verwarring in de ontwikkelingsperiode. „Aan de ontwikkeling der Javaansche maatschappij — gaat de heer Baud voort — staat mijns inziens in den weg, dat men geen individueel landeigendom onder de Javanen kent en dat alle gronden als gemeentegronden worden bearbeid. Wil men ontwikkeling door eigen kracht, dan schijnt die gemeenschappelijke bearbeiding langzamerhand te moeten vervangen worden door individuelen eigendom."

Daarop volgt het betoog van den heer Baud, dat daartoe een grondig onderzoek moet voorafgaan. Dat onderzoek is ingesteld, en ofschoon ik den geachten afgevaardigde uit Gelderland moet wederspreken, als hij veronderstelt dat dit 25 jaren zal duren, althans indien het van mij zal afhangen, zoo moet ik hem het toegeven dat het geruimen tijd zal aanhouden; en dus de verdere discussiën over den individuelen eigendom op dit oogenblik geen praktisch resultaat hebben.

Een paar opmerkingen van den geachten spreker uit Gelderland vereischen nog eenige toelichting. Art. 62 van het regeringsreglement, door hem aangehaald, heeft volstrekt geen betrekking op de gronden, waarover wij hier spreken, maar doelt uitsluitend op woeste gronden, en deze zijn staatsdomein: immers wordt daar gezegd: „De Gouverneur-Generaal mag geene gronden verkoopen" en voorts: „De Gouverneur-Generaal kan gronden uitgeven in huur volgens regels, bij algemeene verordening te stellen. Onder die gronden worden *niet begrepen de zoodanige, door de inlanders ontgonnen of als gemeene weide of uit eenigen anderen hoofde tot de dorpen of dessa's behoorende.*" En waarom? Omdat daarop bestaat het regt van bezit van den inlander, door den heer Baud voor de particuliere landen bij *Staatsblad* 1836, No. 19, geregeld, waaruit duidelijk het regt van de inlanders op den grond blijkt. En als nu de geachte spreker uit Gelderland zich beroept op art. 570 van het Indisch Burgerlijk Wetboek, bepalende: Eigendom is het regt om van eene zaak het vrij genot te hebben en daarover op de volstrektste wijze te beschikken," dan wijs ik op het volgend artikel, waarop gezegd wordt: De eigendom van den grond bevat in zich den eigendom van hetgeen op en in den grond is," en dan moet ik opmerken dat eigendom, als men van Java spreekt, geheel iets anders is dan eigendom hier te lande. Het Gouvernement heeft in den Engelschen tijd en onder Raffles gronden verkocht, maar dat was krachtens het zoogenaamde souvereiniteitsregt, en dan mogt de kooper daarover nog niet vrij beschikken, maar had hij slechts $\frac{1}{5}$ van de producten en één dag arbeid van de zeven. Dit is zoo geregeld door den heer Baud bij *Staatsblad* 1836, No. 19.

Maar bovendien, als de geachte spreker uit Gelderland gelet had op den titel van het Indisch Burgerlijk Wetboek, dan zou hij gezien hebben dat dit wetboek alleen van toepassing is op de Europeanen en de daarmede gelijkgestelde personen, en daar nu thans alleen gesproken wordt van het landbezit der inlanders, zoo kan hier het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing zijn.

De geachte spreker uit Gelderland heeft nog een argument gebezigd, dat ik ten slotte nog even wil wederleggen. Het goldt een bezwaar tegen de irrigatien, welke een beletsel zouden zijn voor het individueel grondbezit. Maar in Probolingo en de Soenda-landen beletten die irrigatien toch geenszins het individueel bezit. Zoo er ergens gemeentegrondbezit is, dan is dit in Soerabaija, en daar is door den ingenieur de Bruyn een kanaal gemaakt met prise d'eau met schalen tot hoeveel elke aftapping mag gaan; dit levert daar geen bezwaar op en het zou er ook geen bezwaar opleveren, indien daar individueel grondbezit bestond. Maar wat hiervan ook zij, dit punt is nu van geen praktisch nut.

De geachte spreker uit Gelderland heeft gesproken over de godsdienst en is op dat terrein gevolgd door den geachten spreker uit Amsterdam, die zeide: nu spreekt men van Christendom, *toen* sprak men van gewetensvrijheid. Als of de Minister iets anders verkondigde, Mijnheer de Voorzitter. Voor zoover dit teedere punt voor debat vatbaar is, heb ik reeds in de andere Kamer doen uitkomen, dat ik niet alleen gebonden ben aan art. 119, maar dat ik ook hier en daarginds voor vrijheid van godsdienst ben. Over het Mahomedanisme sprekende, heb ik een voorbeeld aangehaald dat men niet ligt moet tellen. Ik heb gesproken van dat jongentje dat naar school zou gaan, en medegedeeld dat men — hoezeer de belijders van die godsdienstleer anders zoo onverschillig zijn voor het uiterlijke van hunne godsdienst — gevraagd heeft: „of mijnheer er geen Christen van zou maken?" Wat heb ik verder gezegd? Toen ik dat sprak, toen herinnerde ik mij zeker een oogenblik, dat de vrijheid van geweten hier, in Nederland, en in de Eerste Kamer sterk verdedigd werd. Ik heb gezegd: op de school kan men zeer goed zedelijk ontwikkelen, zonder godsdienstonderwijs, en ik voegde er bij: ik wil noch Koran noch Bijbel op de gouvernementsscholen. Ik dacht tevens aan een woord, hier in 1853 gesproken, toen de Eerste Kamer der Staten-Generaal zich op een hoogst neutraal standpunt stelde en een der leden, een geacht afgevaardigde uit Zeeland, zeide: geen Rome, maar ook geen Dort. Dat zal ook *ik* steeds in het oog houden, Mijnheer de Voorzitter.

De geachte spreker uit Gelderland heeft eindelijk gesproken over het strafregt, over de rottingslagen. Maar waarover heeft in de andere Kamer het debat ten dezen aanzien geloopen? Niet over de rottingslagen die bij vonnis worden opgelegd, maar over de rottingslagen die door de politie worden uitgedeeld. Wanneer de geachte spreker debat wil voeren over die rottingslagen, die, niettegenstaande daarin veel verbeterd is, door de politie worden gegeven, dan zal ik de daartoe betrekkelijke stukken morgen medebrengen, en ik twijfel of hij na inzage daarvan de zaak langer zal willen verdedigen.

Er is ook een enkel woord over de defensie gesproken: De geachte spreker uit Gelderland, de heer Schimmelpenninck van der Oije, heeft aan zijn vriend, den generaal von Gagern, herinnerd en, over die vestingwerken sprekende, gezegd dat er zoo weinig nog aan de vestingwerken van Soerabaija gedaan is. Er zijn op Soerabaija vele vestingwerken, en ik heb wel eens gehoord dat het geheele Nederlandsch-Indische leger noodig zou wezen om die te verdedigen. Wat hiervan zij, de Minister is geen deskundige, en daarom heeft hij gezegd niets te zullen veranderen, tenzij het Comité van Defensie hier te lande gezamenlijk met dat in Indië andere maatregelen mogt voorschrijven. Ik had niet gedacht na de discussie over het voltallig houden van het Indisch leger in de andere Kamer, na hetgeen door den heer Storm van 's Gravesande is gereleveerd, dat de geachte spreker uit Noordholland nog zou zeggen: na de redevoering van den Minister ben ik niet zeker, dat de zaak niet anders zal behandeld worden.

Ik moet nog op één voornaam punt wijzen. Wanneer men den geachten spreker uit Noordholland hoort en ook leden van de Tweede Kamer die in zijne zienswijze deelen, dan moet bij het met Indische toestanden minder bekende publiek het vermoeden oprijzen, als of wij in Indië de onbeperkte vrije beschikking hebben over grond en werkkrachten. Men moet evenwel in het oog houden dat het souvereine regt, ook volgens de heeren Baud en van den Bosch, zich niet verder uitstrekt dan over $\frac{1}{5}$ van den grond en 1 dag heeredienst van de 7 dagen. De Javaan moet hebben de vrije beschikking over de producten, geteeld op het overige $\frac{4}{5}$ gedeelte van den grond. Dit wordt in het algemeen bij eene beoordeeling van deze quaestie niet genoeg in het oog gehouden.

Nu is de taak der Regering om de particuliere nijverheid, die ik niet keeren wil, maar die men ook, al wilde men het, niet zou kunnen noch mogen keeren, te regelen, en dáár waar die te snelle vaart neemt ten nadeele der gouvernementscultuur, te beperken. Weet men wat men wil, dan kan men dit doen. Weet men niet wat men wil en is men tegen vooruitgang — het beeld is in de andere Kamer gebruikt — dan is men een inert blok gelijk, en loopt men gevaar door eene locomotief in eens in een ravijn geworpen te worden.

De geachte spreker uit Noordholland is geëindigd met te zeggen: „een groot verschil tusschen tusschen den Minister en mij is dat de Minister gezegd heeft: *„Indie en Nederland zijn een"*, en ik zeg: *„Indie is eene bezitting,"* en het denkbeeld van den Minister staat dat van *exploitatie,* waarvoor wij Indie bezitten, in den weg." Nu zal ik bewijzen dat de geachte spreker uit Noordholland ongelijk heeft en ik beroep mij op art. 1 van de Grondwet. Dit artikel zegt:

„Het koninkrijk der Nederlanden bestaat *in Europa* uit de provincien" enz., en hoe verklaart nu de uitlegger van de Grondwet, dien ik meen dat als zoodanig kan aangemerkt worden, de heer Boissevain, dit artikel? Dat de Grondwet bij de omschrijving van het Rijk in Europa een onderscheid maakt om te kennen te geven, dat ook de kolonien publiek- of staatsgebied, niet slechts domein, zijn.

Die gewraakte uitdrukking van den Minister: „Indie en Nederland zijn een" is niet geheel juist aangehaald door den geachten afgevaardigde uit Amsterdam, vooral niet met de uitlegging, die hij daaraan gaf. De Minister Uhlenbeck, sprekende in de andere Kamer over de finantiele betrekkingen tusschen het moederland en de kolonien, noemde deze laatste in een niet zeer gelukkig oogenblik een *vreemd land.* Onmiddelijk stond de heer Elout van Soeterwoude op en zeide: „Neen, Indie en Nederland zijn één," en deze Minister zeide het dien geachten afgevaardigde uit Gorinchem na en voegt daarbij: Indie heeft regt door even billijke wetten geregeerd te worden als Nederland. Bedoelt de geachte afgevaardigde uit de hoofdstad daarmede, zoo als hij gisteren zeide, dat Indie ook hier vertegenwoordigd moet worden? Wie zou zulks verlangen? Daartegen toch verzet zich de Grondwet ten eenenmale, want deze zegt alleen van kracht te zijn voor het Rijk in Europa. Het zou te dwaas zijn als wij diezelfde regten voor Indie zouden verlangen.

Wat wij verlangen tegenover die *exploitatie*, die de geachte afgevaardigde uit Noordholland wil, is hetgeen bij eene andere gelegenheid door den geachten afgevaardigde uit Gorinchem, den heer Elout van Soeterwoude, werd gezegd: „Het hoofddenkbeeld van het stelsel van Commissarissen-generaal was om Indie en vooral Java met het moederland te verbinden door een band veel hechter en veel krachtiger dan die van eenige ambtenaren en van eene ontevreden bevolking."

En voorts door den heer Mackay: „Het ligt in de rigting der Voorzienigheid en in den pligt van het moederland, om een volk, aan dat moederland toevertrouwd, te ontwikkelen en niet bloot *te administrateren en te exploiteren.*"

Nu heb ik in de andere Kamer gezegd: geen appaisement, maar overeenstemming. Deze zou kunnen bestaan na regt verstand van het verschil in meening; in ieder geval, beslissing na rijp beraad. En hoezeer het eene groote voldoening is voor de Regering en voor dezen Minister van Kolonien dat reeds verschillende sprekers zich voor zijne begrooting verklaarden, zoo zeg ik, wat aangaat zijn exploitatiestelsel, tot den geachten afgevaardigde uit Amsterdam, even als tot dien uit Delft in de andere Kamer: geene toenadering tusschen ons.

De geachte spreker uit Amsterdam zou niet naar de brug gaan; maar ik van mijne zijde geef u de verzekering, Mijne Heeren, dat wanneer hij, getrouw aan zijne beginselen, op die brug mogt komen, *deze Regering haar zou verlaten.*

Snelpersdrukkerij van H. M. VAN DORP, Batavia.